

Victoria Heikels korrespondens 1917 copyright Ulla Wikander

Hanna **Victoria Gullstrand** (27 maj 1883 - 20 maj 1919), gift m **Gunnar Gabriel Heikel** (30 juni 1880 - 5 maj 1919) dr. ingenjör (examinerad doktor i kemi i Hannover, dec 1904). Förlovade 1903. Gifter sig den 24 december 1905 i USA¹. Hemkomna till Norden 1908. Victoria hade namnsdag i Finland den 25 februari. Gunnar var efter hemkomsten till Vasa föreståndare för Agrikultur- och Handelskemiska Laboratoriet i Vasa. Detta hade också det längre namnet Agrikultur- och Handelskemiska Laboratoriet jämte Frökontrollanstalten.

/ Utskrivet och med noter samt utdrag ur *Wasabladet* och några böcker under 2010-2013, av Ulla Wikander (401118-4001), prof em i ekonomisk historia samt barnbarn till Victoria och Gunnar Heikel, dotter till Gunnel Wikander, född Heikel och hennes make Oscar Stig W. UW har ibland infört nytt stycke i breven för att göra dem läsligare./

1917

3 jan 1917. Staden Vasas befolkning var ca 23 000.²

+++

4 jan 1917. "Till stadsfullmäktige höra vid ingången av detta år följande personer:" och så en lista i vilken 30 personer uppräknas. Bland dessa finns **"Heikel, G., doktor, ingenjör."** Strax före denna uppräknings står "Stadsfullmäktige sammanträda i morgon fredag kl 6 e m för att välja ordförande och viceordförande för 1917."³

+++

11 jan 1917. Under "Landsorten. Matlagningskurser."⁴ Det är ett meddelande från Lantbrukssällskapet och handlar om när frk Edla Staffans, som ska hålla föredrag, kommer till olika orter. Datum och platser ska komma senare och vilka personer som ska vara ansvariga där.

+++

20 jan 1917⁵ Ledare "Kampen mot svenskbygdens förfinskning" av Jarl L:son Renwall.⁶

Februari 1917 / Bristen på varor började bli märkbar, som socker, smör, mjöl och kött.⁷ Vedprisen stiger också. En debatt pågick under början av året om

¹ Se brev nedan daterat den 19 november 1915 för datum. UW vet inte var och under vilka omständigheter de gifte sig och inte heller när de, var för sig och Gunnar först, reste över eller med vilken båt. Det går kanske att ta reda på?

² *Wasabladet* onsdagen den 3 januari 1917

³ *Wasabladet* torsdagen den 4 januari 1917

⁴ *Wasabladet* torsdagen den 11 januari 1917

⁵ *Wasabladet* lördagen den 20 jan 1917

⁶ Jarl L:son Renwall, förf t Min väg till moder-kyrkan 1918

"svenskheten": den sågs som hotad, bland annat av spekulationer i hus och lantegendomar. //

11 jan 1917. Ledare "Svenska Finland just nu" om "den svenska jordens område". En stridslysten ton om bevarandet av svenskheten där det stod t ex **"De kulturella halvblodens politik har numera övergått i svenskhets."**⁸

+++

13 febr 1917⁹. Rubrik: **"Smörbristen."** Bristen på smör skylls på export till Petrograd där den betalas högre och på ett system med maximipriser i Finland. Det finns egentligen en produktion inom landet som skulle räcka. En del säljs också illegalt till högre pris inom landet, direkt till konsumenter. Smöret är dessutom ransonerat i Finland. Författaren – Hästbacka? – föreslår att utöver ransonen skulle smör kunna få säljas till ett högre pris utöver ransonen.

/... det fanns en konkurrerande tidning: *Vasa Posten*. Var den ett språkrör för landsbygden, var den för "socialisterna"? Oklart i artikel.^{10/}

+++

17 febr 1917.¹¹ Ledare, rubrik: "Brev från Helsingfors. Folkskolan som bottenskola. – Kvinnorna och de offentliga angelägenheterna." Under den andra rubriken: trots att kvinnorna nu sitter i lagstiftande församlingen tycker de inte att de blivit "mannens jämlike i allo." **Kvinnor har protesterat mot hur de blivit behandlade i pressen** med anledning av "det stora sedlighetsmötet" som nyligen hållits i Helsingfors. Ledaren tycker att kvinnorna har överreagerat mot "några lätta kåserier". Och att kvinnor som arbetar i offentligt arbete alltför ofta visar "misstänksamhet" mot män och tror att dessa "blott tolererar detta arbete i stället för att tillbörligen värdesätta det."

Även om kvinnor ofta har fel i sina klagomål kan de ha rätt i just detta; "Så har det i kvinnornas led framkallat ett ej oberättigat missnöje att de av huvudstadens kommunalförvaltning ställts utanför, då det gällt arbete på Helsingfors proviantering under rådande svårigheter. Vederbörande ha, såvitt de nu reflekterat över kvinnornas inkallande i provianteringsnämnden, avböjt det på grund av ett formellt skäl. Kvinnorna äro ju hos oss ej valbara till stadsfullmäktige /OJ – säger UW – det var konstigt – tvärtemot Sverige då//. Men i själva verket innebär det en försummelse att ej tillgodogöra kommunen

⁷ Annons om "Boskaps- och Kötthandel" om restriktioner, undertecknat "Livsmedelsnämnden", *Wasabladet* lördagen den 6 januari 1917; Ledare "Livsmedelsfrågorna – Sockret – Smöret – Köttet" *Wasabladet* torsdagen den 1 februari 1917; Annons från "Sockerkontoret" om tilldelning, *Wasabladet* torsdagen den 22 februari 1917./UW som visas av annonserna försökte myndigheterna ganska snabbt fördela bristvarorna genom ransonerings/

⁸ *Wasabladet* torsdagen den 11 januari 1917; Ledare "Till Finlands svenska befolkning" om spekulationen med jord och egendomar, *Wasabladet* den 30 januari 1917; en ledare av Jarl L:son Renwall "Finlands svenskspråkiga bildade klass" till frågan om vem som får och bör kallas för svensk i Finland, *Wasabladet* tisdagen den 20 februari 1917.

⁹ *Wasabladet* tisdagen den 13 februari 1917.

¹⁰ "Ur Dagboken" undertecknad KAIFAS är denna dag i någon oklar polemik med *Vasa Posten*, *Wasabladet* tisdagen den 16 januari 1917.

¹¹ *Wasabladet* lördagen den 17 februari 1917.

deras erfarenhet på ett sådant område som livsmedelsanskaffningens och fördelningens.

I stort sett betyda lyckligtvis slitningar av denna art dock ej så värst mycket. Genom sin duglighet, sina ökade insikter och det allvarliga uppsåtet i sina strävanden skola kvinnorna utan tvivel förskaffa sig inflytande och erkännande även på de punkter i de offentliga angelägenheterna, där det ännu brister härutinnan.”

+++

20 febr 1917.¹² ”Wasa skofabrik¹³ har i anledning av bristen på läder sagt upp 44 av sina arbetare. De övriga erhålla arbete i fabriken endast varannan dag.”

20 febr 1917.¹⁴ ”Länet och staden. Administrativa domar. Guvernören i Wasa län har dömt mejeriägaren J A Klements från /nedertwetil/ till 6000 marks böter för det han den 4 januari 1917 i Gamlakarleby försålt en större kvantitet smör till ett pris av 8 mark 50 p. kg.

Likaså har **guvernören i Wasa** län dömt handlanden E Nyman från Wasa till 1000 marks böter för det han den 6 december 1916 å Toby station¹⁵ köpt en större kvantitet kött med överskridande av maximipris.”

20 febr 1917.¹⁶ Artikel ”Från Ryssland” om att alla arbetarrepresentanter i Petrograds fullmäktige har häktats och anklagats för att vilja införa republik i landet, en socialdemokratisk republik.

+++

24 febr 1917.¹⁷ Artikel ”Från Ryssland. En brottslig strejkagitation. Ett upprop och en varning till Petrograds arbetare.” Arbetarna blir av militären varnade för att delta i en strejk när duman ska öppnas ...

24 februari 1917. ”**Folkets Hus Teater** har i morgon söndag premiär varvid uppföres den genomroliga komedin ’Han lånar sig hustru och barn’.¹⁸ Stycket torde vara bekant även för Vasa-publiken, varför någon vidare presentation av detsamma knappast torde erfordras. Vi uppmana envar att i god tid skaffa sig biljetter samt även att i god tid *infinna* sig till föreställningen, ty den fula ovanan att inträda i salongen efter det representationen tagit sin början verkar i hög grad störande för de spelande och ännu mera för den punktliga delen av publiken.

Biljettprisen äro något förhöjda. Förköp i Folkets hus kafé, tel: 784.

Garantitecknarna böra observera föreställningen.”¹⁹

Strax bredvid står att läsa att dagens namn är Matias, i **morgon Viktoria.**

¹² *Wasabladet* tisdagen den 20 februari 1917. Hel notis.

¹³ ”Vasa skofabrik grundad 1914 blev småningom dotterbolag till L&T (Lassila & Tikanoja), och känt under varumärket TopMan.” Holger Wester. *Det moderna Vasa och dess företag*. Nätet den 20 jan 2012.

¹⁴ *Wasabladet* tisdagen den 20 februari 1917. Hela notiser

¹⁵ Toby station låg 10 km utanför Vasa.

¹⁶ *Wasabladet* tisdagen den 20 februari 1917.

¹⁷ *Wasabladet* lördagen den 24 februari 1917.

¹⁸ C A Görner (1806-1884) tysk skådespelare och populär lustspelsförfattare. Detta Ein glücklicher Familienvater, uppfördes på svenska i översättning av Emil von der Osten åren 1897-99 på Stora Teatern i Göteborg. Nätet den 26 maj 2015

¹⁹ *Wasabladet* lördagen den 24 februari 1917. Hela notisen under huvudrubriken ”Litt. och konst.”

+++

No 7²⁰

Wasa 25 Febr. 1917

Käraste Mor och Far!

Kanske ni börjar lite titta efter brev från oss igen. Hela 10 dar sen jag skrev. Fiffigt med den här almanackan, där jag precis ser huru långa mellanrumstider det blir. Bäst ni inte för en sådan, för ni skulle jämt gå med samvetsskrupler över er tystnad. Får jag ett livstecken varje månad är det storartadt. Jag tycker nog det är mager kost, men begriper ju nog, att det är besvärligt att skriva till flera ungar på en gång. Men mor har övat opp sig! Skriver så rara och fina brev. I natt drömde jag att jag var hemma. Roligt men vemodigt på samma gång. **Får se, när tiden kommer, är det kanske omöjligt att få pass. Sådant har hänt t.o.m. damer härifrån. Man vet ej varför. Så bäst, att tänka även på den eventualiteten.**

Huru mår ni där hemma? Fasligt vad dyrtiden skärpes till även hos er. Långt mera än hos oss. Men jag vill hoppas att ni där på landet ha det långt bättre än i städerna. Mor måste riktigt skriva vad slags förråder mor har o.d. Hur mycket **socker** har mor? Det är det allra svåraste här, då man omöjligt kan få ett uns mer än de **800 gr. pr. person i mån. Sista mån. 700.** Och det räcker lite mer än halva mån. Jag har nog en 40 kilo extra, men frestas däremellanåt att avstå däråt till behövande. I morse kom mjölkgumman och anhöll att jag – liksom hennes andra kunder – ville sälja henne ett halft kilo, då de ej alls få något denna mån. De hade långa tider druckit kaffe till pepparmyntspastiller till 60 mk kilot, men började få "ledon" å'et. **Kött får man, fisk, smör, bröd tillsv. tillräckligt o.s.v. fast allt ju är gement dyrt.**

Fick häromdagen brev av Helmer²¹ med rysligt trevliga fotografier. Ändast far ser alldeles rysligt mager och sjuk ut på kortet från annandag jul. Det gjorde mig så förskräckligt ondt men vill försöka tro att kortet för mycket framhävde fars sjuka utseende. Hanna på sin trappa är sig så lik, som när jag sist såg henne. /...?/ Mor krymper ihop, synes mindre än i yngre dar. Einar har blivit fet och pampig. "Ser ut som själva Sven Hedin" menade G-r. Mat och dryck tycks ni ej sakna. Återser rörd krämskål, glas och alla småsaker där. Riktigt roligt att Helmer börjat med fotografering. Åtm. för mig. Själv säger han att det är fasligt sjå, och det tror jag nog, utom alla kostnader. Helmer nämnde även att man från staten anhållit om dyrtidstillägg för pensionärer utgående med ända till 100%. Det vore ju en utmärkt skön sak, men – smälter nog ner betydligt, befarar jag. –

²⁰ Numrerat brev – det har jag inte sett förut men det infördes kanske när allt fler brev inte kom fram eller tog längre eller kortare tid p g a kriget. Det verkar som om Victoria Heikel börjat med numreringen på det nya året 1917.

²¹ Victorias bror Helmer Gullstrand, en annan bror är Einar.

I går var det min namnsdag, efter finska almanackan.²² Här var en 4 – 5 fruar och fröknar och gratulera utom svärfar och Maja som var här till middag. Nästa söndag är svärfars födelsedag, då vi alla är bjudna till middag hos honom. Det har varit talat om en månad på förhand. – **Jag inläär några tvåstämmiga sånger till fabriksflickor från deras gymnastikförening.** De sände mig också en fin påskliljekruka. Men i gengäld måste jag väl bjuda dem – godt – på te när de komma hit och sjunga och därtill går fasligt mycket vetebröd och fina kakor, så min Hilma som är en mycket sparsam natur, gruvar sig väldigt.

Vivi skrev i går. Kommer nog hit till våren. Säger att hon har det rysligt svårt där emellanåt. Tant²³ skulle nu ha ny sköterska och det är alltid åtföljdt med stora svårigheter innan de lära sig huru att ta i Tants kropp. –

Fick kort av Torsten, där han omnämner att han går i

Paristankar. Helmer skrev därom. Vore säkert lärorikt för honom att komma dit, men med den lönen 150 Fr. går det ju omöjligt att reda sig. Och att ånyo skuldsätta sig är för vanskligt. Om han blott kunde tillförsäkra sig lika mycket i extra arbete ginge det väl. **Har ni hört av Lippa? Jag ej ett ljud sedan jul.** Undrar så om hon sändt tyg till mig till blusar. Det skulle väl villas bort på vägen dessa tider. Telegrafera kan man ju alltid, och det gör ni väl om ni äro allt för länge utan underrättelser.

Har ni ännu kallt där? Vi ha så där 10, 15° men anser det vanlig vinterkyla. – Barnen bli nog härdade. Äro mycket ute. Gunnel isynnerhet. Vet ej var hon är f. n. Har en pojkkamrat här på gården, med vilken hon främst leker.²⁴ De äro så roliga och komiska ibland. Mera magerlagd är hon. Folk säger att hon kommer att likna mig. Ulla däremot är en ren Heikel, ljus och rund i synamentet. Är så fasligt kär. Pratar riktigt många ord. Hostan bekommer henne ej särskildt. Jag har f. n. hosta som ej vill ge med sig, då man inte hålls inne. Men det är ju ingenting att tala om. – Ja, nu kommer G-r och dricker kaffe. Har haft en lektion just, som han är så förskräckligt led på.²⁵ Varmt hälsade nu, båda kära föräldrar. Skriv snart till er dotter Victoria.

I kanten: Många varma hälsningar från Gunnar

+++

1 mars 1917.²⁶ "Från Ryssland. Riksdumans öppnande. Inga oroligheter." som rubrik.

1 mars 1917.²⁷ "På tisdagen avled i Helsingfors i en ålder av 84 år förre senatoren Johan Edward Heikel. Den avlidne var född i Uleåborg 1834 "... 1882 till

²² Även i Sverige var vid den här tiden namnsdagar firade. Dem kunde man lätt se i almanackan därtill, så uppvaktningar kom säkert och kaffe med kakor skulle finnas hemma.

²³ Tant = Anna Heikel, född Lagus, Gunnars och Vivis mor som bodde hos sin syster i Kuopio, Vivi var tydligen hos henne och inte hos sin far i Vasa. Föräldrarna levde åtskilda.

²⁴ Troligen den redan nämnde Odin. Gunnel och han lekte tillsammans i lekstugan. UW

²⁵ Han undervisade visst i en skola i staden.

²⁶ *Wasabladet* torsdagen den 1 mars 1917.

hovrättsråd i Vasa hovrätt i vilken han verkat sedan 1857. "Den 27 augusti 1900 kallades han till senator och ledamot av justitiedepartementet, från vilket ämbete han på begäran erhöi avsked 1901. Efter sin avgång förblev han jämväl bosatt i Helsingfors. ... Han hade varit verksam brett i Vasa. Bland annat "Ordförande i Vasa Sparbanks direktion åren 1894-1900. Under 25 år var han ledamot av Vasa stadsfullmäktige, varunder tidtals ordförande och vice ordförande. Senator Heikel dog ogift. Han sörjes närmast av två systrar, Rosina²⁸ och Jenny Heikel.²⁹

+++

3 mars 1917.³⁰ "Från Ryssland. Från riksduman. Öppningstalet", som rubrik.

+++

10 mars 1917.³¹ Artikel "Bristen på ylletyger. Uppköpes av judar och gå till Ryssland" som rubrik. "Vid förfrågan hos de största manufakturfirmorna i Wasa i vilken utsträckning judar under de senaste dagarna gjort uppköp av ylletyger hava vi erfarit att judar nog efterfrågat ylletyger i några affärer, men hava dess icke sålt något från sitt lager. Likväl hava tre av stadens tygfirmer sålt tyger åt judarna. En av dessa firmer har dock sålt endast ett obetydligt lager åt en judefirma i Åbo, varemot de tvenne andra inlåtit sig i vidlyftiga affärer med judar. Den ena av dessa firmer försålde nämligen senaste februari åt en jude 200 packor ylletyg, samt senare ytterligare ett mindre parti. ... " så fortsätter det /och tydligen försöker tidningen fastställa att just judar tjäna på att köpa upp och sälja ylletyger vidare till Ryssland men det går väl bara sådär. Obehagligt//

+++

13 & 15 mars 1917 inte mkt som verkar ovanligt i *Wasabladet* men dessa sidor är dåligt avfilmade. Antagligen trycktes tidningen på dåligt papper som ger ett kraftigt genomslag. Svårläst liksom den 17 mars, en lördag.

+++

Ur *Svensk Uppslagsbok "Ryssland"*: "Den stora ryska revolutionen utvecklade sig ur en på "kvinnornas dag", torsdagen 23/2 (8/3) 1917 av Petrograds arbeterskor i strid mot direktiv från arbetarpartierna iscensatt livsmedelsdemonstration och textilarbeterskestrejk. Rörelsen utvecklade sig under de följande dagarna till storstrejk och allvarliga revolutionsoroligheter." Staten satte in militär. "På måndagen /den 12 mars/ kom revolutionens avgörande moment: trupperna gjorde myteri och övergick på massornas sida. På aftonen var Petrograd i de revolutionäras våld." En maktstrid utbröt mellan arbetarsovjetens VU, riksduman och tsaren. En kompromiss kom till stånd, ett radikalt regeringsprogram utarbetades och en provisorisk regering tillsattes med furst Lvov som ministerpresident och socialistrevolutionären

²⁷ "Dödsfall". *Wasabladet* torsdagen den 1 mars 1917.

²⁸ Rosina Heikel (1842-1929) Nordens första kvinnliga läkare. I Vasa åren ...?

²⁹ "Dödsfall". *Wasabladet* torsdagen den 1 mars 1917.

³⁰ *Wasabladet* lördagen den 3 mars 1917.

³¹ *Wasabladet* lördagen den 10 mars 1917.

Kerenskij som justitieminister. Men regeringen visade sig inkompetent.

Marsrevolutionen fick bolsjeviker i exil att återvända till Ryssland.³²

Ur *Svensk Uppslagsbok* "Finland": förryskningsperioden nådde sin höjdpunkt under det första världskriget. "Unga män begav sig på smygvägar, trotsande spioneri och gränsvakt, till Tyskland för att genom militärisk skolning förbereda sig för det avgörande ögonblicket. Revolutionen i Ryssland återgav visserligen än en gång i mars 1917 Finland dess konstitution. Men då bolsjevikregimen vidtog ... " ³³ /fortsättning längre fram i oktober 1917/

+++

Den 17 mars 1917 ändras rubriker och innehåll i *Wasabladet* helt. Över en hel sida stod med stora bokstäver "De senaste händelserna." och under med nästan lika stora bokstäver "Riksduman övertager regeringen."³⁴ Efter detta handlar det mesta om "händelserna ..." en tid framöver.

+++

Den 20 mars finns /en tisdag/ rubriker som "Den nya regeringens program", "Händelserna i Viborg", "Händelserna i Helsingfors", "Våra män hem från Sibirien", "Befrielsens stund för gamla regimens offer".

"Länet och staden" med underrubriken "De stora händelsernas eko i Vasa" är en lång artikel.³⁵ Från början: "Ett par dagar hållo censurens spärrdammar mot störtfloden, men slutligen bröt denna allting sönder och samman. Fredag morgon började det regna telegram och strömmen blev starkare för varje timme. Extrablad utgavos och spredos i tusental inom en kort stund, och staden befolkning började småningom /inse// att det war någonting stort som nu var i görningen. Rykten kommo och gingo och för en gångs bekräftades de så gott som allesamman av de senare inlöpande meddelandena. De som icke hade kunnat följa med sin tid på fredagen/den 16 mars//, gjorde visst stora ögon inför nyhetsfloden i lördagstidningen och fingo lov att snabbt sätt sig in i situationen. Lördag morgon /den 17 mars alltså// innehöll första extrabladet en blänkare om **tronavsägelsen** och på kvällen inlöpte det officiella manifestet om tsar Nikolais abdikering. Det var således sant, och de som ännu hade i någon mån betwiwlat revolutionens allwar nödgades erkänna sig övertygade.

I vår goda stad förmärktes icke ens på lördag kväll några tecken på att vi skulle varit med i de stora händelserna – om man undantager den livliga strömmen av promenerande och stämningen på klubbar och restauranger – det var först på söndagen / den 18 mars// som svallvågen kom hit. Söndag förmiddag överraskades de promenerande stadsborna av militärmusik och hurrarop som nästa oavbrutet ljödo mitt i staden. **Det war stadens garnison som samlat sig till möte å salutorget för att officiellt ansluta sig till den**

³² *Svensk Uppslagsbok*, Malmö: Förlagshuset Norden 1952 sp 918f

³³ *Svensk Uppslagsbok*, Malmö: Förlagshuset Norden 1948 sp 640

³⁴ *Wasabladet* lördagen den 17 mars 1917.

³⁵ *Wasabladet* tisdagen den 20 mars 1917./Att UW skrivit w överallt är för att markera att artikeln är skriven i frakturstil. Men det är bara i denna artikel som jag ids markera detta/

stora revolutionen. Där rådde allmän entusiasm. Soldater och officerare höllo tal i tur och ordning, hurraropen ljödo och **Marseljäsens toner** förenade sig med det allmänna jublet. En del officerare syntes vara soldaternas gunstlingar, ty så snart de uppstego för att hålla tal bröto hurraropen lös, medan andra officerare genast de wisades sig tystades ned: Samtliga mötesdeltagare woro försedda med röda bindlar eller andra märken för att beteckna sin anslutning till revolutionen.

Resultatet av mötet blew att **en kommitté tillsattes, som skulle öwertaga den militära ledningen.** På åtgärd av den verkställande kommittén häktades senare på dagen stadskommendanten, överstelöjtnant Pleschko samt ett antal officerare, wilka nu i säkert förwar awwakta sin dom.

Under hela tiden för demonstrationerna rådde den bästa ordning. **Några övergrepp mot befäl eller andra ledsamma händelser, wilka förekommit å andra orter, äro icke här att anteckna.**

På kvällen rådde i staden en liwaktighet som man sällan warit wittne till. **Gatorna i stadens centrala delar woro överfyllda aw flanerande, bland wilka inslaget av miliär war särdeles dominerande och i stadens restauranger rådde en sällsynt hög stämning. Särskilt å hotel Ernst,** som war till sista plats fullt, kulminerade de patriotiska känslorna i sång, tal och hurrarop, omwäxlande aw militärer och ciwila, och **Marseljäsen täwlade med Björneborgarnas marsch** i att driwa upp stämningen. Ryssarna försäkrade i sina tal publiken om sin kärlek till Finland, detta vackra och härliga land, och från den lokala befolkningens sida bjöd en talare på dålig ryska till att frambära en tacksägelse till militären som genom den underbara statskuppen ställt i utsikt en bättre framtid äwen för vårt land. Med ett ord, en fest sådan man aldrig förr hade varit med om.

Några vidare officiella händelser inträffade icke på åtgärd från militärens sida.

*

Söndag kwäll waknade stadens kommunala myndigheter till insikt om situationens verklighet och widtogo åtgärd om **polisinrättningens desinficering.** En deputation satte sig i förbindelser med polismästaren och order gaws om att **ordningskommissarien Sola samt detektiwkommissarien Sjöblad³⁶ omedelbart skulle awhållas från tjänstgöring.** Titulus Sola kallades till poliskammaren och erhöill meddelande om att hans saga war all. Studeranden Sjöblad kunde icke omedelbart påträffas men budskap utsändes. Härefter förseglades de båda kommissariernas tjänsterum med allt wad där fanns och titulus Sola bereddes nöjet att en gång få placera sigill på egna dörrar. Detta förtroendeuppdrag utförde han med en fermitet, wittnande om god skola och trägen öwning (bl. a. på dörrarna i Wasabladets redaktionslokal).

Slutligen anlände stud. Sjöblad och besvarade meddelandet om att han awhållits från tjänstgöring med att hota bryta sigillen. Sedan han emellertid i

³⁶ Eino Sjöblad, detektivkommissarie i Vasa redan på våren 1916.

välvalda ordalag erinrats om det löjliga i ett sådant företag, fann han sig föranlåten att resignera.

I går öwertogs stadsmyndigheterna de båda kommissariernas arkiv med alla handlingar, som insatts i säkert förvar.

*

Manskapet vid polisinrättningen sammanträdde i går på morgonen till möte och beslöto yrka på att äwen polismästare Th. Hagman ofördröjligen avskedas.

*

Ett par dagar före revolutionens utbrott företog titulus Sola en resa till Petrograd därifrån han medförde för Wasa stads polisinrättnings räkning 220 gewär och 44 400 patroner, samtliga för stävjande av redan anade oroligheter. Gevären hunno icke komma till användning och komma de nu att överlämnas åt **härvarande militärkommitté.**

*

Beträffande polisinrättningen ha således nödiga åtgärder träffats, men man frågade sig i går, när wissa andra inrättningar och kwarlewor från den gamla regimen: gendarmkansliet med inbyggare, guvernören och hans hejdukar wid länsstyrelsen med deras swarta kabinett m. fl. skola påminnas om att en ny tid randats. Det är helt enkelt oförswarligt, att icke dessa inrättningar med handlingar och dokument omedelbart bliwit föremål för intresse.

Guvernören flaggade hela dagen i går på sitt residenshus³⁷ med den utdömda ryska flaggan, alldeles som om ingenting hade hänt. Gendarmchefen syntes på stadens gator med sin hund – och revolutionärt märke i mössan!³⁸

Twenne handlingar

Som belysa guvernör Sirelius' och hans högra hand, landssekreteraren Jämskeläinens personer, kunna vi äwen omnämna i detta sammanhang.

Den 16 dennes gåwo nämnda herrar order till alla sina underlydande om att alla befriade politiska fångar, som möjligen infinna sig i dessa trakter, skola ånyo fängslas. – I går gåwo de order till härwarande länsfängelse om att följande politiska fångar omedelbart skulle frigiwas: Alfons Abrahamsson fr. Åbo, Richard Warg och Karl Rygård fr. Replot, Anders Rådman fr. Munsala, Matts Häggglund fr Oravais, Oskari Mäki och Antti Hilli fr Härmä samt August Juutilainen fr. Lappo.

Stadsfullmäktige sammanträdde i går afton

Huwudsakligen för att behandla frågan om ordningsmakten i staden.

Borgmästaren meddelade fullm/äktige/, att polismästaren på förfrågan upplyst om att poliskonstaplarna de senaste dagarna nog patrullerat ute i staden, ehuru de ej burit uniform. För att få en förstärkning av ordningsmakten till stånd hade magistraten vänt sig till regementschefen med

³⁷ Landshövdingehuset låg på Skolhusgatan 2.

³⁸ *Wasabladet* tisdagen den 20 mars 1917.

anhållan om att soldatpatrullerna skulle förstöras, vilken anhållan han emellertid icke ansåg sig kunna gå in på. **Magistraten hade då öwerenskommit med brandmästaren om att komplettera ordningsmakten med det extra brandmanskapet, för vilket ändamål ett anslag av 3000 mk ansågs nödigt.** Fullm/äktige/ bewiljade det begärda anslaget.

Åt magistraten uppdrogs att handhava öwerinseendet över polisinrättningen.

Borgmästaren meddelade vidare, att han sammankallat poliskonstaplarna i anledning av att det förljudits att de ämnat demonstrera mot polismästaren. Konstaplarna hade framfört en mängd klagomål mot polismästaren, vilka borgmästaren emellertid funnit owäsentliga. Vid ett senare möte hade konstaplarna beslutit fordra, att polismästaren skulle awhållas från tjänstutöwning. Borgmästaren fann emellertid icke skäl föreligga för en sådan åtgärd ...

Under diskussionen uttalade flere fullm/äktige/ en motsatt åsikt. **Polismästaren är en det gamla systemets man, framhölls det, och han bör icke under nuwarande förhållanden få tjänstgöra. Fullm/äktige/ beslöto äwen giwa magistraten direktiw i denna riktning.**

Beträffande kommissarierna Sola och Sjöblad beslöto fullm/äktige/ åt magistraten öwerlämna att med dessa herrar widtaga de åtgärder deras prydliga antecedentia giwa anledning till.

Widare beslöts, att utskänkningsbolagets butik ska stängas. Åt magistraten öwerlämnades att försöka åstadkomma inskränkningar i rusdrycksserweringen å restaurangerna.

Borgmästaren meddelade, att han hos militärmyndigheterna gjort framställning om att **gendarmeriets arkiw såsom warande av synnerligen stor betydelse för stadens historia skulle fogas till magistratens arkiw. Militärmyndigheterna ansågo sig emellertid ej kunna göra något härwidlag**, enär de ej erhållit några direktiw i sådana frågor.³⁹ /en sista paragraf om att Vasas officiella namn – vilket alltså inte var Vasa– skulle slopas och namnet Vasa bli det officiella /
+++

No 11

Wasa 21 Mars 1917 /en onsdag//

Käraste Föräldrar! Jag har känt på mig alla dessa händelserika dagar att ni därhemma följt oss med många glada, ivriga, oroliga tankar och intressen. Ni har ju från tidningarna sett händelserna nog så detaljerade. Här får ni manifestet⁴⁰, det efterlängttade, som med ett slag förvandlat alla förhållanden och väl så godt som alla människor till en god del bättre varelser med starkare hoppfullare tro på

³⁹ Wasabladet tisdagen den 20 mars 1917.

⁴⁰ Victoria Heikel har tydligen skickat detta som ett urklipp eller pamflett.

det godas seger. Det är som om vi alla skulle gå och småle igenkännande på varann efter år av hemlighet och misstro och ständig dysterhet. Som en löpeld spred det sig i går genom staden att manifestet intelegreterats, efter att kvällen förut undertecknats i Petrograd av den nya ministären. Det var ungefär kl. 5 e m. Vi sutto just och åto. Fru Skog⁴¹, den underbart unga entusiastiska 70åringen ringde till G-r och mig, som hon alltid vet sig ha beredvilligt trofast stöd hos: vad ska vi göra så folken få tillfälle ge uttryck åt sin gemensamma glädje. Ringa till alla /gårdsägare?/ om illumination kl. 7, arrangera sång och musik från stadshusbalkongen. Jag ropte mig hes, börjandes från M i telefonkatalogen till alla de riktningar och människor. "Sångarbröderna"⁴² blevo tillkallade och musikkår från vidt skilda håll fingo bud genom "budkavel". Och 7 – 9 voro gatorna fullpackade, ståtliga illuminationer, gemensam sång, musik, kollosal feststämning, hurrarop som aldrig ville tag någon ända.

Gunnar och jag superade sen på stadens förnämsta restaurang. Hade sällskap med en ing. Rönholm med fru. Frun särskilt trevlig. Där fortsattes stämningen. Hela sångarkören var samlad där. Ryska officerare och menige man blevo ideligen tilldruckna och tal hölls för dem som för Finland. En ung officer behärskade svenska och riktade några vackra ord till Finland. Han "hissades" under publikens ljubel. **Marseljäsen, björneborgarnes march (förut förbjuden), vårt land m fl. sånger avsjöngs stående och högtidligt.** En allmän förbrödring med ryssarna eger rum och i dag bortfördes till arrest under 8 män stark militärkonvoj den förnämsta störande resten av den gamla **olaglighetsregimen: guvernören och polismästaren.** Ännu i dagens blad har han och hans anhang, "hejdukar" som det benämnes, en smidig skenhelig artikel, varifrån man skulle tro, att han var en av landets trognaste söner. Under olaglighet tillsatta som de alla äro, kan det ej ifrågakomma, att de få kvarstå.

Påtänt som guvernör är vår f d borgmästare⁴³, som för en "löjlig bagatell - säger dagens blad - av förre polismästaren angavs" och nu i tre år varit förvist till Sibirien, utstått stora lidanden. Han hemkommer i nästa vecka och blir säkerligen mottagen med ovationer. **I dag allmän flaggdag.** De undangömda landets färger, svenskarnes rödgula (den dominerande) och finnarnas blåvita, samt den nya riksflaggan svajar från alla hus. G-r har lovat bjuda barnen på konditori i eftermiddag/. De ha lov, och hålla ett fasligt liv. Förstå nog också vad som skett landet, **ståta med röda sidenrosetter, revolutionens färger.**

Tänk ändå att stämningen i hela Ryssland var så genomsyrad av längtan och krav på frihet och sanning! Här har man gått och misskänt varann och i varje ryss nästa sett en fiende till sitt lands fria lagliga bestånd och så –

⁴¹ Dvs Alma Skog

⁴² Annons tidigare under året kan kanske ge en uppfattning om vilken sorts orkester detta var: "Wasa Sångarbröder. Populärkonsert i stadshusets festsal söndagen den 7 januari kl 8 e.m. Dirigent och solist: Väinö Rautavaara. Vid flygeln : Else Leven. Biljetter à 2:- och 1:- jämte krigsskatt erhållas vid ingången. Bord beställas tel. 72" löd hela texten, *Wasabladet* lördagen den 6 januari 1917. /Dirigenten Gustav Väinö Rautavaara (1872-1950) var farbror till den sedermera så berömde kompositören Einojuhani Rautavaara/

⁴³ Ivar Hasselblatt, mera om honom senare.

med ens – när masken får läggas bort, upptäcker man hos den andre, icke endast en sympatiens och förståelsens broder, utan också en kanske än mer lidande medmänniska, ofri till varje yttring och handling, som icke tjänade ett genomruttet systems avsikter. Förlöpningar mot överordnade inom militären har dessvärre skett. Här i Vasa ha de dock varit utomordentligt sansade. **I söndags samlades ungefär 2-3000 (övriga just bortresta) militärer på stadens torg och domstol hölls över deras befäl. Där hyllades många men andra dömdes strängeligen för alla möjliga förseelser mot soldaterna.** Allt det här måste ju återfalla på krigsentusiasmen. Vem vill inte ge sitt blod för det fosterland som nu med oändlig möda förmått resa sig upp mot tusenårigt förslavande förtryck, **blickande hän mot vesterländska kulturvärden och frihet och utveckling.** Få se, om landets nya senat och generalguvenör skall upprätta den gamla finska militären! Men grundlagen säger ock, att den ej har att göra annat än försvara landets egna gränser. Frivilligt! Måtte detta påskynda freden!

Jag borde få min svarta klädning sydd, men ingen åtar sig. Förargligt. Tror jag låter min hemsömmerska knåpa ihop den. Tråkigt när man ej känner sig ordentligt klädd. –

Ja, mycket ville jag ännu skriva, ord och tankar tränger sig på pappret men måste se till Ulla. Hilma har annat att göra. Får ni nu lite begrepp om våra upplevelser och extas. G-r, det brushuvudet, är eld och lågor. Jag måste ibland dämpa honom. I barnens samvaro och för att ej förgå sig till personlig taktlöshet. Då blir han för ögonblicket arg, men inser det nästa, att jag har rätt. Ack, den käre vännen, så väl jag känner honom i alla hans lynnesskiftningar!

Hur mår Farsan och Morsan? **Nu får ni snart vår och värme och så kommer er stora pia, som ska prata era öron fulla med nyheter, ända tills ni säger stopp.** Jag kan inte glömma Filippas rumsvärme 2° kallt. Oerhört! Ack om /vi/ hade henne hemma eller lyckligen gift. Kanske får hon också del av det här, så får det ytterligare understrykas som påminnelse. Vi hade i går natt 25° här, grannbyn 35°, nu 10°. Och snöyra. Skrev i veckan till Helmer. Hälsa alla syskon och vänner! Varmt hälsade. Eder varmt tillgifna dotter Victoria.

I kanten: Ni förundrar er kanske att jag skrivit så fritt. Men kanske ni ej fäst er vid att krigscensuren står kvar, förbjudet att yttra militärhemligheter, men all annan censur upphävd.

På sidan: Varmt hälsade alla, Gunnar

+++

Wasabladet rapporterade nästa dag, den 22 mars 1917: Rubrik "Manifest till Finlands folk. Alla olagligheter återkallas". Ledaren hade rubriken "Mardrömmen slut". Den börjar: "Finlands folk företer i dessa händelserika dagar bilden av en febersjuk, som vaknar upp ur en lång, av elaka drömmar uppfylld sömn." ...

Senare finner man meningar som denna: "En klart lysande sol sänder sina livgivande strålar in i hans sjukrum ..." ... "En högtidsstund var förvisso gårdagen för vårt land. Frihetens jubel fyller vårt bröst och vi uppsände

brinnande tacksägelser till Gud den allsmäktige, som låtit denna stora nåd komma Finlands folk till." ...

"Manifestet försäkrar Finlands folk om ett oryggligt återställande av alla de rättigheter, som sedan Bobrikoffs⁴⁴ tid en efter en krossats och trampats i smutsen av despotismen och dess trogna drabanter." ⁴⁵

22 mars 1917. En hel sida av *Wasabladet* har överrubriken "Från revolutionens stora dagar". Under den mindre rubriker som "Ett ögonvittnes skildring av händelserna i Petrograd" eller "Romanovska familjen anhållen".

En annan sida har rubriken "Inför den nya tiden i Finland".

Samma dag fanns detta upprop från – vad UW kan förstå – guvernören som ser Tyskland som fienden: "Länet och staden" med underrubrik "Upprop till befolkningen i Vasa län." Så här lyder det: "Den 20 innew/arande/mars månad har den temporära regeringen i Ryssland giwit ett manifest åt Finlands folk, **genom vilket manifest våra grundlagar, vår rätt och frihet ånyo bringas i hälgd.**

Sagda manifest tillkännagiver att de stora tilldragelser, wilka slofade självhärskarwäldet från Ryssland och hemförde åt Rysslands folk friheten, äwen fört Finland på laglighetens väg. När Finlands folk därför har erhållit rättigheter följer därmed äwen skyldigheter – det finska folket bör kunna wisa, att det mäktar war ett självständigt, fritt folk och att det wid behow äwen är färdigt till uppoffringar.

Rikets gemensamma fiende Tyskland med sina allierade måste besegras, - wår ernådda frihet får ej äwentyras. Härför, då Tyskland , troende sig kunna begagna det nuwarande läget till sin fördel, ärna skicka, om ej sådant allaredan gjort, hemliga agenter för att åwägabringa oordning i landet samt skada truppernas rörelse- och förplägnadsmöjligheter så uppmanar jag härigenom, med de lokala militärmyndigheternas begiwande innebyggarna i Wasa län bistå militären wid landets förswar genom att själw fasttaga till länet komma eller kommande fiendemän, eho de wara månde, samt öwerlämna sådana spioner åt militärbefälet eller åt polisen. Lika wiktigt, om ej wiktigare, är wakttjänstgöring längs kusten aw skärgården i länet så att ej en enda fiende kan smygga sig in i landet. – och till en sådan wakttjänstgöring manar jag på det warmaste kust- och skärgårdsbefolkningen i Wasa län. Till enwars hjärtesak öwerlämnar jag att tillse det fienden ej i något avseende finge draga fördel av skärgårdens farleder och dess många gömslen samt att ofördröjligen alltid underrätta om fiendens awsikter och tillgöranden åt militära eller civila

⁴⁴ Generalen Nikolaj Ivanovitj Bobrikoff tillsattes som generalguvernär 1898. Han mördades 1904.

⁴⁵ *Wasabladet* torsdagen den 22 mars 1917.

myndigheter. Wasa å Landskansliet den 21 mars 1917. **L. Sirelius. J. Jääskeläinen.⁴⁶ /dvs den av ryssarna tillsatte guvernören!//**

+++

20 mars 1917. Rubrik: "Borgmästar Hasselblatt snart på hemväg" . Kort notis: "Enligt ingånget meddelande kommer borgmästaren Iwar Hasselblatt med fru att avresa från förvisningsorten Tara i Sibirien om torsdag. Hemfärden torde räcka ungefär 10 dagar."⁴⁷

+++

22 mars 1917. Under rubriken "När manifestet kom"⁴⁸ beskrivs ungefär samma sak som Victoria Heikel rapporterade till sina föräldrar i ett brev. Genom brevet får vi dock tilläggsinformation att sammankallandet av folk skedde genom telefonkedja av uppringningar (kanske listor?). Paret Heikel firade kvällen på en restaurant, antagligen Hotel Ernst.

Här tidningsreferatet⁴⁹: "Middagstiden i går bragte oss telegrafens ryska regeringens manifest till Finlands folk, som läses å annat ställe i bladet. **Genom tidningarnas extrablad gick nyheten som en löpeld genom staden och samtidigt en uppmaning till allmän illumination och flaggning.** Inom kort woro äwen de flesta byggnader i staden flaggprydda och wid mörkrets inbrott war illuminationen allmän. Stadens centrala delar med ämbetsverkens och skolornas byggnader och de största priwatbyggnaderna erbjödo en imponerande anblick med **sina tusende belysta fönster**. De största affärerna hade t. o. m. hunnit arrangera smakfulla fönsterdekorationer, där **Finlands wapen och revolutionens röda färg sida vid sida wittnade om dagens stämning.**

Kl. 8-tiden hade en till flera tusenden uppgående människomassa samlat sig framför stadshuset, där i hast en medborgerlig fest hade arrangerats. Från stadshusets altan intonerade en hornorkester Wasa marsch warefter en manskör⁵⁰ under ledning av kantor W. Rautawaara sjöng **Soumis sång** och **Herää Soumi⁵¹. /Vakna Finland//** Härefter framträdde stadsfullmäktiges sekreterare, assessor E. Tazeli(?)/ryskklingande namn// och uppläste på svenska och finska manifestet, wilket hälsades med långvariga hurrarop. **Efter uppläsningen spelades Vårt Land** i wilket menigheten med blottade huvuden

⁴⁶ *Wasabladet* torsdagen den 22 mars 1917; om Jääskeläinen kan man läsa vidare en elak artikeln "Ur dagboken. Soumetarianerna och deras män" *Wasabladet* torsdagen den 29 mars 1917. Och liknande personhistorier fortsätter: "Ur dagboken. Waasa och rensningsarbetet." *Wasabladet* söndagen den 1 april 1917; om ett annat tema se "Nyheter för dagen. De finländska ynglingarna i Tyskland. Återvända icke nu till Finland" ganska lång artikel. *Wasabladet* tisdagen den 3 april 1917.

⁴⁷ *Wasabladet* tisdagen den 20 mars 1917; se vidare om Hasselblatt "Hem från Sibirien" stor artikel i *Wasabladet* söndagen den 8 april 1917; sen kommer publicering av hans minnen "Förvisad till Sibirien", med början i *Wasabladet* lördagen den 28 april 1917. Sedermera blev det en bok: *Förvisad till Sibirien. Minnesanteckningar*, bok Borgå: Holger Schildts förlag, 1917, 141 s.

⁴⁸ *Wasabladet* torsdagen den 22 mars 1917.

⁴⁹ *Wasabladet* torsdagen den 22 mars 1917.

⁵⁰ Wasa Sångarbröder, helt klart - de leddes av W. Rautawaara.

⁵¹ Herää Soumi / Vakna Finland, komponerad av Emil Genetz (1852-1930), som skrev romantiska och nationalistiska sånger ofta för manskörer. Den andra – troligen Välkommen finska land? – var också hans verk.

instämde. Hurraropen ljödo åter starka från den av en stark fosterländsk stämning gripna mängden. **Sist spelade hornorkestern Marseljäsen och Internationalen**, wardera hälsades med ihållande hurrarop och applåder.

Efter Marseljäsen utbragtes ett lewe för det fria ryska folket, i vilket menigheten med liw och lust instämde.

Den enkla festen efterlämnade ett starkt intryck. Man hade åter **upplewat ett historiskt ögonblick** och, wad mera är, man hade denna gång känslan av att den gryende friheten kommer att bliwa aw beståndande art. Orden woro denna gång mera löftesrika än någonsin förr och grunden bakom dem är stark och orubblig som klippan. Ty det war löfte om frihet, giwet av ett helt folk, som själwt saknat friheten lika mycket som, ja ännu mera än wi.

*

Wi uppmana befolkningen i staden och hela länet att äwen i dag widtaga åtgärd om allmän flaggning. Det bör kanske påpekas, att **alla våra inhemska flaggor äro tillåtna jämsides med den nya ryska flaggan (denna har som bekant den gamla flaggans färger, blott i omnämnd ordning).**

*

I morgon fredag hålles i denna stad liksom i hela landet tacksägelsegudstjänst i anledning av **laglighetens återställande**. ...⁵²
+++

På lördagen, den 24 mars 1917 fortsatte rubriker som "Från revolutionens stora dagar" och "Inför den nya tiden i Finland". Under den senare fanns t ex rubriken "Den börjande rensningen".⁵³ Under "Länet och staden" kan man läsa att **militären på torsdagen hade anhållit guvernören Sirelius⁵⁴, f polismästaren Hagman och f pressombudsmannen Lajula men den senare sen blivit frisläppt.** "F. kommissarien Sola uppges torsdag morgon ha infunnit sig – slätrakad – å Korsholms station där han köpt biljett och avreste till en bättre marknad. Hans meritlista är dock sådan, att han icke hade bort undslippa fängelse."⁵⁵

Och vidare samma överrubrik. Efter *

"Länsstyrelsens på olämpligt sätt utnämnda tjänstemän gör ingen min av att godvilligt lämna sina platser. Man nödgas väl tolerera dem tills den nya högsta styrelsen i landet hinner börja sitt **rensningsarbete**, då de omedelbart försvinna." ...

*

"Inom stadens polisinrättning förestår ett **duktigt rensningsarbete**, då en del av manskaper torde vara av den beskaffenhet, att de jämte sina chefer böra

⁵² Wasabladet torsdagen den 22 mars 1917.

⁵³ Wasabladet lördagen den 24 mars 1917.

⁵⁴ Leo Aristides Sirelius (1863 – 1937) var guvernör för Vasa län augusti 1916- september 1917(entledigad tidigare!).

⁵⁵ Wasabladet lördagen den 24 mars 1917.

avlägsnas från ett välordnat samhälles ordningsmakt. En gendarm har givit polisinsättningen det vackra vitsordet, att den varit t o m mer tjänstvillig än gendarmchefen önskat.

En fullständigt onödig barlast i polisinsättningen utgöra bl a guvernör Sirelius kusk och betjänt *vilkas avlöning ingår i polisverkets budget!* Lika onödiga äro de ryska konstuplar av olika kaliber, som under Feodoroffs tid intogos i verket.⁵⁶

*

Så om att lokförarna vill ha andra i ledningen. Det finns tydligen i Vasa en "lokomotivdepot".

*

Den inhemska brevcensuren har upphört men finns ännu kvar på telegram. Men det är väl en tidsfråga.⁵⁷

+++

25 eller 26 mars 1917 ankom f d borgmästaren Hasselblatt till Vasa. Han beskriver själv i sina minnesanteckningar hur snabbt hemresan gått. 21 mars började han och hans hustru hemfärden, först till Omsk och sen därifrån med tåg till Petrograd dit de kommit den 24 mars. De for genast vidare för att komma hem så fort som möjligt. "Redan då tåget körde in på Toby station fick jag emottaga de första hälsningarna från hembygden. Här hade på stationsplattformen samlats en stor mängd allmoge från kringliggande landsbygd, och ortens ungdomsförenings sångkör uppvaktade mig med sång. ... då vi nalkades Vasa sken solen på molnfri himmel. Då tåget brusade in till stationen mottogs detsamma av militärmusik, sång och en till många tusenden uppgående människomassa. **En deputation från soldatrådet hälsade mig välkommen till hemmet. Livliga, pigga marinsoldater togo hand om mig och min hustru och buro oss i guldstol genom stationshuset** medan folkmassan hurrade och varma välkomsthälsningar ljödo emot oss från alla håll. I vackra ord hälsades vi välkomna åter till vår födelsestad av stadsfullmäktiges ordförande, doktor L. J. Kurtén, och under allmänhetens hyllningar reste vi till vårt hem.

... Kärleksfulla händer hade prytt det med girlander, flaggor och blommor, så att de omskapats till ett sagoslott. Hemmet, det käraste på jorden, omslöt oss åter i sin trogna famn.

En vacker medborgerlig fest avslöt på lördagen mottagningshögtidligheterna, ..." ⁵⁸

+++

Märklig är en stor annons den 27 mars 1917 "I anledning av sorgfesten för de Stupade revolutionshjältarna hållas alla våra butiker stängda onsdagen den 28 dennes. Wasa Arbetares Andelshandel m. b. t." ⁵⁹

⁵⁶ Wasabladet lördagen den 24 mars 1917.

⁵⁷ Wasabladet lördagen den 24 mars 1917.

⁵⁸ Hasselblatt, I W, *Förvisad till Sibirien*. Borgå: Holger Schildts förlag 1917.

⁵⁹ Wasabladet tisdagen den 27 mars 1917.

27 mars 1917. Ledare från Helsingfors om "Dagens stora händelser"⁶⁰. Skribenten är överväldigad och vet inte om han kan skriva ngt som ska läsas om fyra dagar då allt kanske kommer att vara förändrat. Dock: "Med en kraft och en snabbhet, vilka nästan betaga andan, utspelas nu det världshistoriska drama, i vilket även vi gjorts till, om också anspråkslösa medverkande." ... "Är det den stora franska revolutionen, som här fortsättes i rätt nedstigande led, är det dess grundläggande tankar, som nu skola med kullkastandet av alla nationella och ekonomiska skrankor tillämpas på det världsskick, vilket sedan dess växt upp?" ...

"Bojor har tryckt oss till jorden och klavbundit vårt ord, medan vi brunnit av begär efter den frihet, vars dag nu äntligen grytt, visserligen röd och i en framtid måhända ännu mera blodig än vi i detta ögonblick veta, men i alla fall frihetens dag." Och så uttrycker ledaren glädje **över "återupprättandet av vår konstitution."** Men han plågas av tvivel inför framtiden: "Oenighetens förbannelse vilar över oss nu såsom mången gång förut." "Vi leva i det tjugonde århundradet och **klasshatet, de uppmarscherande samhällsklassernas hat mot de övre klassernas är starkare än någonsin."** ... "Må vi alla arbeta på att ge denna ödesdigra fråga en för fosterlandet lycklig lösning."⁶¹

+++

1 april 1917.⁶² Ledare "Det mechelinska arvet". Bl a "I första rummet måste vi ha räkning och räkning uti vår ämbetsmannavärld, en ämbetsmannarevision, genom vilken odugliga handhavare av landets lag och förvaltning avsättas, i vilken formell väg de än må vara utnämnde, och rättvisa skipas till förmån för **alla dem, vilka sedan 1899 avsatts från sina ämbeten** eller blivit förbigångna."

Och så bör försvarsfrågan, den ömtåliga, tacklas. Mechelin höll 1892 ett tal som överskriften refererar till "om Finlands samhällsförfattning" sedan lång tillbaka.⁶³

1 april 1917. Rubrik: "Ur dagboken. Waasa och rensningsarbetet." mkt om olika personer. Det verkar vara en polemik med en annan tidning om vem som vem hållit på som opålitlig eller motsatsen vid tidigare tjänstetillsättningar: en finskspråkig tidning.

Bland annat: "I sitt finskhetsraseri trampar Vaasa in ytterligare, då den i brandmästar Arells förordnande till t f ordningskommissarie ser början till en försvenskning av stadens polisinnrättning och upphäver höga klagoskrin.

Först och främst måste vi framhålla, att polisinnrättningen gärna kunde undergå en försvenskning, ty som den varit sammansatt har den varit alltför finsk. Det har vi många gånger förut haft anledning anmärka om, ty man kan hålla 10 mot 1 på att få ett finskt svar då man vänder sig till innrättningen. –

⁶⁰ Wasabladet tisdagen den 27 mars 1917.

⁶¹ Wasabladet tisdagen den 27 mars 1917.

⁶² Wasabladet söndagen den 1 april 1917. Signerat K. Rob. V. W.

⁶³ Wasabladet söndagen den 1 april 1917.

Emellertid synes det även i detta fall endast vare de svenska namnen som bragt tidningen till förtvivlan. Faran är icke så stor som Vaasa ser den, ty varken t f polismästaren eller t f kommissarien äro några aggressiva svenskar, de ha kanske hellre en ljum dragning åt finskt håll. De behärska emellertid fullständigt bägge de inhemska språken och äro goda medborgare, så att ingenting är om dem att säga; de skola åtminstone hålla på språklig rättvisa. Detta hade icke blivit fallet om till kommissarie hade förordnats Vaasas gunstling, överkonst/apeln/ Kero som bristfälligt behärskar svenska. – T f detektivkommissariens kunskap i svenska är också för liten.”⁶⁴

+++

3 april 1917.⁶⁵ Annons ”Medborgerlig middag. De stadsbor, som önska deltaga i en middag för herrskapet Hasselblatt lördagen den 7 april kl 6 /(8?)/ e m i stadshuset, behagade senast i morgon, onsdagen den 4 april anteckna sig å härför i Alan Gros’ bokhandel framlagd lista.”

Samma dag: ledare ”Den nya senaten och situationen” samt

artikel ”**De finländska ynglingarna i Tyskland. Återvända icke nu till Finland.**”⁶⁶ Text: ”**Senaste vecka berättades på olika håll, att de finska ynglingar, som skrivit in sig i tyska armén skulle i smärre grupper vara på väg till hemlandet för att här utföra några dunkla uppdrag och framför allt uppgiftera befolkningen.** Då nämnda meddelanden härrörde som man ansåg kompetenta källor, väckte de av lätt förklarliga skäl särskilt bland arbetarna upphetsning. För att erfara hur mycket grund dessa rykten ägde och även för att kunna vidtaga åtgärder mot eventuella okloka handlingar beslöt arbetarrådet i Uleåborg sända redaktör Yrjö Mäkelin för att närmare taga reda på förhållandena hos i Haparanda vistande finnar. Om sin resa har hr Mäkelin meddelat arbetarrådet:

Jag hade långa samtal med några finnar, som jag antager känna väl till den finska bataljonen i Tyskland. De försäkrade, att det ej ens kunde vara tal om ett sådant återvändande till Finland, som man berättat. Det vore ju rena vanvettet, sade de, och kunde endast föranleda olyckor för hela landet. Detta kunna våra ynglingar icke vilja, ty man bör minnas att de tagit detta steg under påverkan av helt andra motiv. De ha ej livats av äventyrlusta, utan av folkets frihet, för vilken de i tiden beslöto gör det enligt deras åsikt enda möjlig offret.

Hem skulle de knappast komma, om ock ett manifest, som skulle göra detta möjligt, emanerade. Bland dem råder den uppfattningen, att det hårt prövade Finlands oavhängighet ej ännu blivit säkerställd. På denna grund ha de, riskerande alla personliga framgångar, beslutit tillsvidare stanna i Tyskland, avvaktande händelsernas förlopp. Finland behöver därför ej befara några

⁶⁴ *Wasabladet* söndagen den 1 april 1917. Undertecknat ”Neger” dvs Einar Hagman.

⁶⁵ *Wasabladet* tisdagen den 3 april 1917.

⁶⁶ *Wasabladet* tisdagen den 3 april 1917.

övertaskningar av dem, ty de ha naturligtvis lovat att icke inblanda sig i några Finland rörande åtgärder utan tillstånd av finnarna själva.⁶⁷

Trots detta böra vi särskilt under den närmaste framtiden hålla ögonen öppna och vidtaga alla möjliga åtgärder för hindrande av provokation. I Sverige berättas att i de skandinaviska länderna röra sig misstänkta personer och försöka locka i Europa vistande finnar till sådana handlingar, varom i dessa dagar talats och som man redan på förhand försökt lägga de till Tyskland överflyttade finnarna till last. Finnarna å andra sidan gränsen anse ej dessa berättelser betydelselösa, särskilt då de ha säkra uppgifter om, att den gamla ryska regeringens hantlangare rör sig talrikare än förut i de europeiska länderna.

Slutligen bör nämnas, att vid svenska gränsen nu samlas en del av de finnar, som haft arbete längre in i landet och även på den norska sidan. Dessa hava i tiden begivit sig över gränsen utan pass och vänta nu på tillstånd att få återkomma. Då ingenting likväl hörts därom, ha de börjat återvända till sina förra arbetsplatser. Dessutom torde det att de samlats vid gränsen ha givit upphov till den uppfattning, att i utlandet vistande finnar för närvarande skulle hysa några här icke kända planer i fråga om vårt land. - Såsom sin egen åsikt uttalade Mäkelin, att bland de i Sverige vistande finnarna råder en allvarlig från all äventyrlusta fri, men beslutsam stämning, särskilt bland de kretsar som dryftat politiska frågor.”⁶⁸

+++

I början av april diskuteras också fortfarande mkt "lotsfrågan" – ryssarna har varit viktiga liksom rysktrogna lotsar ... även där tycks det vara s k rensningar. En text kan förklara lite. Det är en insändare under "Från allmänheten" undertecknad Karl Smeds.⁶⁹ "Ödmjuk vädjan till allmänheten att understödja avlidna f d lotsen Frans Öjets efterlämnade familj. **Efter finska lotsverkets ombildande till ett ryskt ämbetsverk avgingo, som bekant, lotsverkets tjänstemän och lotsar i Vasatrakten ur dess tjänst.** Vid krigets utbrott kallades en del av de avgångna lotsarna till Vasa, emedan de ansågos vara politiskt opålitliga, och måste hösten 1914 infinna sig dagligen på poliskammaren. Sommaren 1915 befriades de från denna strängare form av polisuppsikt men våren 1916 inkallades de åter till Vasa att stå under samma bevakning. Efter några dagar rymde en del av dem över till Sverige i hopp att den statsvälvning snart skulle komma, som nu inträffat, och hava de livnärt sig med olika sysselsättningar i Umeå och omnejd, såvida arbete var att tillgå. Bland de sålunda flydda av även Frans Edvard Karlsson Öjst från Södra Vallgrund i Replot, född 11 maj 1887.”⁷⁰

Han blev sedan skjuten av "gränsbevakningen" när han och några andra gående över Kvarken vill komma hem så snart som de hörde om revolutionen i Ryssland. Han efterlämnar hustru och tre små barn i nöd.

⁶⁷ Wasabladet tisdagen den 3 april 1917.

⁶⁸ Wasabladet tisdagen den 3 april 1917.

⁶⁹ Wasabladet tisdagen den 3 april 1917.

⁷⁰ Wasabladet tisdagen den 3 april 1917.

"Hustrun är alldeles lamslagen av sorg och förtvivlan." De är redan skuldsatta. Listor för insamling finns utlagda på Vbl kontor, i Replots prästgård och i Vallgrunds folkhögskola.

+++

8 april 1917.⁷¹ Rubrik "Hem från Sibirien" stor artikel om Hasselblatts återkomst. Han och hans maka hade kommit tillbaka på långfredagen med förmiddagståget. Många hade samlats på stationen. Solen lyste. Militärens musikkår spelade. En manskör sjöng Vasa marsch. Marinsoldater hissade honom och bar honom i gullstol. /Ja, en detaljerad redogörelse som man skulle kunna få ut mera av. Men det tycks inte så väsentligt. Just nu.//

+++

11 april 1917.⁷² Rubrik: "Landet runt. **Tammerfors i socialisternas våld.** Ett trevligt stadsfullmäktigemöte." Arbetarna har tagit sig in i fullmäktigesalen och vill ta makten genom att tillsätta en ny polismästare. Tror att de lyckades ta över ordningsmakten i staden. Det är ngt oklart.

+++

14 april 1917.⁷³ Ledare: "Litet om orsakerna till socialdemokratins framgång." bl a " Vi har förlorat arbetarnas förtroende och det veta vi, och vi nöja oss med denna vetskap men vi göra ingenting för att återvinna detsamma. Så gott som alla de förbättringar arbetarne erhållit t ex i ekonomiskt och kulturellt hänseende ha de själva tillkämpat sig och härtill har krävts hårda och långa strider. Detta har väckt bitterhet och ur bitterheten har uppstått viljan att tillkämpa sig makten. " m m av det slaget.

+++

19 april 1917.⁷⁴ Rubrik: "Från Ryssland. Ryska revolutionärer hem genom Tyskland" och så en artikel om detta och att de passerade Stockholm .../Det bör ha varit **Lenin** och grabbarna//

19 april 1917.⁷⁵ "**Strejker.** I går kl 10 f m nedlade metallarbetarna vid A B **Metvikens Mekaniska Verkstad, Wickströms Motorfabrik och Vasa Motorfabrik** arbetet. Såsom å annat ställe i bladet meddelas, ha metallarbetarna i landet nämligen vid allmänt möte beslutit yrka på införandet av *8 timmars arbetsdag* med oförändrad avlöning, och skulle allmän strejk inledas, såvida icke yrkandet till i går blivit godkänt.

I går kl 2 p. d. skulle Finska Metallindustrins arbetsgivareförbund sammanträda i Helsingfors och blir strejkens långvarighet naturligtvis beroende av förbundets förhållande till det nu framställda yrkandet.

För metallarbetsgivarna kommer strejken mycket olägligt, då de flesta torde vara bundna av leveranskontrakt med ryska myndigheter, vilka kontrakt genom en eventuell förkortning av arbetstiden lätt äventyras.

⁷¹ Wasabladet söndagen den 8 april 1917.

⁷² Wasabladet onsdagen den 11 april 1917.

⁷³ Wasabladet lördagen den 14 april 1917. Undertecknat Jarl L:son Renwall.

⁷⁴ Wasabladet torsdagen den 19 april 1917.

⁷⁵ Wasabladet torsdagen den 19 april 1917.

Metallarbetarnas strejk härstades i går smittade även på arbetarna i firman **Buruds brädgård å Vasklot** samt i **Plåtindustriaktiebolagets** fabrik, vilka även uteblevo från arbetet.”

Och efter det står att arbetsgivarna har gått med på 8 timmars arbetsdag, med max 47 timmar i veckan: 7 timmar på lördagen. 50 procent för övertid upp till två timmar, fler timmar ska ha 100 procents betalt. 100 procent för söndagsarbete. Samma lön som förr trots kortare arbetsdag. Och man ska ingå "arbetsavtal".⁷⁶

+++

19 april 1917.⁷⁷ "Brev från Helsingfors. **Livsmedelsbristen** framkallar oro. – De organiserade arbetarna. **Livsmedelsfrågorna intaga mitt i den pågående politiska omvälvningen fortfarande ett av de allra främsta rummen på dagordningen.** Det är till stor del av dem frågan om ordningens upprätthållande, åtminstone här i Helsingfors, beror. Är magen mätt, känner man sig långt mindre upplagd för bråk. Hungrar man, är det svårt att inte ge missnöjet luft och det ligger nära till hands att anlita t o m våldsamma utvägar för att skaffa sig föda.

Under påskdagarna fick huvudstaden en känning härav. Från förstäderna ingingo oroande underrättelser till ordningsnämnden om att upphetsade arbetarskaror voro i rörelse och att plundring av de mjöllager de trodde en del handlande ha gömda ej var utesluten. Det var vetemjöllet det rörde sig om. Den avstannade tillförseln från Ryssland har kommit förråden av detta mjöl att allt starkare smälta ihop. För att ordna brödfrågan så gott det sig i dessa bristens dagar låter, kommer kortsystemet att utsträckas även till brödet, arbetarens viktigaste livsmedel – **kaffe utan socker samt bröd är den huvudsakliga födan i många hem i Sörnäs, ty kaffet håller man trots de enormt stegrade prisen fast vid in i det sista.** Brödkortsystemet hade bort komma till användning redan tidigare, liksom många andra provianteringsåtgärder hade bort vidtagas förr än i sista minuten. Men därom lönar det sig icke nu att tala. Allt nog medan förberedelserna till brödkortsystemet pågå, har man sökt provisoriskt inskränka vetemjölskonsumtionen genom en anordning därhän, att bagerierna skulle sälja vetebröd endast i proportion till en betydligt större kvantitet rågbröd, som köparen alltså hade att tillhandla sig jämte det förra."⁷⁸

Det tycktes som om metoden skulle leda till det avsedda resultatet. Men så bröt missnöjet ut. **Arbetarna förklarade sig vilja ha vetebröd, icke rågbröd. För deras barn vidkommande är detta icke svårt att fatta.** De smås magar ha icke lika lätt att smälta rågbrödet och magsjukdomar utbryta – en liknande erfarenhet har nyss omtalats från Stockholm. ..."⁷⁹

⁷⁶ *Wasabladet* torsdagen den 19 april 1917.

⁷⁷ "Nyheter för dagen" *Wasabladet* torsdagen den 19 april 1917.

⁷⁸ "Nyheter för dagen. Brev från Helsingfors" *Wasabladet* torsdagen den 19 april 1917.

⁷⁹ "Nyheter för dagen. Brev från Helsingfors" *Wasabladet* torsdagen den 19 april 1917.

Det fortsätter bl a med en reflexion om att det är de oorganiserade arbetarna som bråkar, inte de som nu sitter t ex i ordningsnämnden.

+++

19 april 1917.⁸⁰ Rubrik: "Från Ryssland. Ryska revolutionärer hem genom Tyskland". Texten "Till Stockholm anlände enligt Dagens Nyheter i fredags ett antal ryska revolutionärer, som under kriget uppehållit sig i Schweiz och nu genom den nya regeringens ingripande beretts tillfälle att återvända hem. Bland resenärerna, 32 till antalet, de flesta relativt unga män, **befinna sig flera framstående revolutionsagitatorer**, vilka under det gamla regementet i Ryssland nödgats fly.

Bland de hemvändande är även den **kände ryska partiledaren Lenin.**

Resenärerna anlände på torsdagen till Trelleborg med färjan från Tyskland. Resan från Schweiz genom fiendelandet, som tagit en tid av fyra dagar, har företagits i plomberade järnvägsvagnar.

De hemvändande ryska landsflyktiga ha tillställt de svenska vänstersocialisternas organ Politiken följande kommuniqué som sin resa:⁸¹

+++

21 april 1917.⁸² Rubrik: "Landet runt. När 8 timmars arbetsdag genomfördes. Under medverkan av ryska militären. Förspel." Text: " **I måndags kl 5-tiden på eftermiddagen samlades utanför lantdagshuset⁸³ omkring 4000 ryska soldater och arbetare, som demonstrerade för 8 timmars arbetsdag.** Till demonstranterna talade lantdagsman Huttunen och lantdagens talman samt socialdemokratiska partisekreteraren Turkia. En deputation för demonstranterna förklarade genom löjtnant Temmerkello, att demonstranterna, socialrevolutionärer och socialdemokrater, önskade understöda rörelsen för 8 timmars arbetsdag samt, att de ej ville att fabriker skulle stå samt att de för sådant fall såge sig tvungna att övertaga alla fabriker och sköta dem på eget ansvar ävensom i ett som annat avseende använda den styrka, varöver de förfogade. Demonstranterna yrkade även på judefrågans lösning samt på stiftande av en lag om 8 timmars arbetsdag. Talmannen förklarade att detta lagstiftningsarbete ej kunde ske i en handvändning, varefter deputationen sade sig förstå att finnarna handlade enligt lag.

Efter det arbetena i metallfabrikerna nedlagts, samlades de strejkande utanför respektive fabriker, därifrån de i ordnade led begåvo sig till Senatstorget. Där infunno sig även militäravdelningar samt två musikkårer, den ena tillhörande ryska marinen. **Man samlades nedanför Nikolaikyrkans trappa, på vars första avsats musikkåren togo plats. På trottoarerna och trapporna kring Senatstorget, samlades talrika skaror nyfikna, medan musikkåren spelade Internationalen och Marseljäsen. Över de**

⁸⁰ Wasabladet torsdagen den 19 april 1917.

⁸¹ Wasabladet torsdagen den 19 april 1917.

⁸² Wasabladet lördagen den 21 april 1917.

⁸³ Alltså i Helsingfors.

strejkandes huvuden fladdrade röda fanor, försedda med inskriptioner, vilka för det mesta innehöll yrkanden på åtta timmars arbetsdag.

Förvånansvärt nog var en stor del av fanorna försedd med ryska inskriptioner och buros av ryska soldater. Under samlingen på Senatstorget hölls flera tal, berörande strejken och dess ändamål och hurrarop höjdes.

När frågan avgjordes

Finska metallarbetsgivarförbundet sammanträdde i onsdags kl 2 för att fatta position till frågan om 8 timmars arbetsdag." De var på förhand inställda på att införa detta, fast några var principiellt motståndare.

Förhandlingar tog ett par timmar och var slut kl 16. ..."då redigeringen av arbetsgivarnas förbindelse vidtog bjöd på en hel del dramatiska moment: ej mindre än fyra gånger avbrötos de av inträdande militärdeputationer, som till en början sansat och lugnt framförde sina önskningsmål men sist uppträdde på hotfullt sätt." ⁸⁴ /artikeln beskriver dessa olika delegationer också. **Efter detta var 8timmarsarbetsdag införd.**

+++

21 april 1917. **Vasa fick sitt namn tillbaka** efter att ha hetat Nikolaistad sedan 1855 när staden byggts upp och flyttat närmare vattnet efter en stor brand. ⁸⁵

+++

1 maj 1917. "Brev från Helsingfors" ⁸⁶ med underrubrik: "Demonstrationståg – Underhandlingar mellan arbetare och arbetsgivare. – Senatens maktbefogenheter." Textbörjan: "En dagligen återkommande gatubild i Helsingfors har dessa dagar varit demonstrationståg som tågat fram genom olika delar av staden, aldrig förgätande att ställa kosan längs den centrala Esplanadgatan. Vilket det än varit, ett ryskt eller ett finskt tåg, har de haft en sak gemensam: militärmusikkåren i spetsen. Förbrödringen är så stark, att den ryska musiken alltid kan påräknas för de finska arbetarnas och arbeterskornas demonstrationer."

De ville ha sociala förbättringar, åtta timmars arbetsdag och bakom fanns **hela tiden ett strejkhott.**

... " ... så småningom bytte även arbetartågen karaktär. I den mån fordringarna beviljades av arbetsgivare, förvandlades de till segerdemonstrationer, fortfarande med den kära militärmusiken i spetsen. ... Till och med har det hänt att de styrt stegen till arbetsgivarnes hem för att under Marseljäsens toner betyga sin tillfredsställelse med en ernådd arbetsöverenskommelse."

+++

3 maj 1917. ⁸⁷ Rubrik: "Stadsfullmäktige" och underrubrik: "8 timmars arbetsdag införes vid stadens arbeten – Demonstrationer inför stadsfullmäktige." De hade haft **ett extra möte den 2 maj i Vasa med anledning av strejken som**

⁸⁴ Wasabladet lördagen den 21 april 1917.

⁸⁵ Wasabladet lördagen den 21 april 1917.

⁸⁶ Wasabladet tisdagen den 1 maj 1917.

⁸⁷ Wasabladet torsdagen den 3 maj 1917.

utbröt samma dag med krav på 8 timmars arbetsdag till samma avlöning som tidigare de 10 timmarna fått.

"Majoriteten inom fullm:s beredningsutskott hade understött arbetarnas fordran ..." helt. Diskussion. Några ville bara gå med på sänkningen av arbetstiden men inte lönefrågan. Det var Frih. Von Troil, hrr Wickström och Hahl. Någon ansåg att alla fast anställda skulle få både förkortning och bibehållen lön men inte nödhjälpsarbetare (utom om de hade familj). **"Hr Heikel ansåg, att arbetarnas effektivitet skulle komma att höjas genom införandet av 8 timmars arbetsdag och förhöjning av lönerna. Tal/aren/ understödde i likhet med flere andra fullm/äktige/ beredningsutskottets förslag.**

Fullm/äktige/ beslöto enhälligt införa 8 timmars arbetsdag vid stadens arbeten. Efter omröstning beslöts, att de daglöner, som hittills betalats för 10 timmars arbetsdag, framdeles skola erläggas för arbetsdagen på 8 timmar, förutom för de arbetare vilka är anställda vid de s k nödhjälpsarbetena." Men om de hade familj kunde de också få högre lön. Arbetslöshetskommittén skulle besluta i den sista frågan.

*

Under sammanträdet var huset fullt av arbetare i trappor och korridorer, först var det lugnt. Mot slutet blev det hotfullt eftersom beslutet inte fort nog lästes upp på finska för de församlade. Men det blev inte mer än ngt bråkigt. "Rungande alas-rop höjdes även." Men så småningom gick alla hem efter lugnande ord från båda sidor.⁸⁸

3 maj 1917. "I maj ingick med sol från klar himmel men en isande kall vind svepte genom stadens gator och lade sordin på den smula majstämmning, som eventuellt hade haft för avsikt att bryta sig fram i dessa bistra tider.

Första maj karaktäriserades främst av den väldiga arbetar- och militärdemonstrationen, som föranstaltades å stadens salutorg fr kl 11 f m. Här samlades efter hand samtliga organiserade arbetares fackavdelningar med ett 40-tal fanor, och till arbetarna anslöto sig **de å orten förlagda trupperna, likaledes med en stor mängd fanor och musikkår i spetsen.** Bland trupperna lade man denna gång särskilt märke till, att olika nationaliteter inom ryska imperiet representerades genom sina särskilda avdelningar med resp/ektive/ nationalflaggor svajande högt. Sålunda såg man talrika kontingenter polacker, lillryssar (ukrainare) och ester. Lillryssarnas gul-blå nationalflagg väckte särskild uppmärksamhet genom sin här väl kända färgsammanställning.

Sedan alla församlats, **satte sig demonstrationståget i gång** och passerade Hovrättsplanaden, Strandgatan, Wasaesplanaden, Rådhusgatan, Korsholmsplanaden och Handelsplanaden tillbaka till salutorget, där sedermera hölls fest med musik, tal, deklamation och försång. / ska nog vara körsång//

⁸⁸ Wasabladet torsdagen den 3 maj 1917.

Talens rad – inte mindre än 14 – inleddes **av soldatkommitténs ordförande, löjtnant Tschvanoff, som på ryska hälsade de församlade och erinrade om dagens betydelse.** Tal hölls sedermera/på svenska och finska av olika talare samt på olika språk av särskilda representanter för de olika ryska nationaliteterna. Deklamation utfördes av skådespelaren R. Ojala och R. Östman och sång av en kör under ledning av Hr S? Frisk. Ett tal till militären hölls på ryska av red W Takala. Musikkårerna spelade **omväxlande Marseljäsen och Internationalen samt andra musikstycken. Leveropen höjdes efter samtliga tal för revolutionen, de olika folkens autonomi m m.**

För övrigt var 1-maj-firandet av kända orsaker synnerligen stillsamt.” /det var sista meningen och den antyder att firandet gått till på annat sätt tidigare?? det var kanske en folklig festdag? //

+++

/Victoria reste hem till föräldrarna i Hököpinge i början av maj 1917 och var tillbaka redan i början av juni månad. Det tycks inte ha varit svårt att resa från Finland till Sverige. Kanske för att hon var svenska? Bara lilla Gunnel fick följa med, fem och ett halvt år, sex år gammal till hösten//.

+++

Maj 1917. I *Wasabladet* under maj månad står att det börjar bli slitningar mellan Petrograd och Helsingfors om den finländska lantdagens befogenheter. Det börjar helt enkelt surna mellan de två länderna. UW kollar vidare bland annat efter guvernörsposten i Wasa län, eftersom Theodor August Heikel, farbror till Gunnar Heikel och bror till Joel Heikel, blev guvernör i Vasa län, men först i slutet av året.⁸⁹

+++

8 maj 1917.⁹⁰ *”Uppsagda arbetare.* Den 4 dennes blevo samtliga arbetare vid Vasa skofabrik uppsagda inom 14 dagar med anledning av brist på sulläder. **Arbetsinställelsen** torde emellertid icke bliva långvarig enär man har gott hopp om att erhålla läder från utlandet.

Målarna **strejka.** I lördags vidtog härstädes en **allmän målarstrejk** i anledning av att arbetsgivarna icke gått in på att höja arbetarnas löner med 100 porc/ent/ av de normala. Underhandlingar mellan arbetsgivarna och arbetarna pågå som bäst.”⁹¹

+++

⁸⁹ *Wasabladet* tisdagen den 1 maj 1917, ”Guvernörsfrågan”. Mer i *Wasabladet* torsdagen den 10 maj 1917. Men Theodor Heikel nämns inte. Den det skrevs om och diskuterades omkring var Juho Torppa (1859-1941) som blev tillförordnad guvernör år 1917 för Vasa län när Sirelius avsattes. Torppa sades inte kunna svenska väl vilket han borde i en bygd med många svenskar; ”Ur dagboken. Guvernörstrasslet”, *Wasabladet* lördagen den 21 april 1917. ”Länet och staden. Guvernörsposten i länet” om protester mot att Torppa har förordnats. *Wasabladet* tisdagen den 24 april 1917 samt torsdagen den 26 april 1917.

⁹⁰ *Wasabladet* tisdagen den 8 maj 1917.

⁹¹ *Wasabladet* tisdagen den 8 maj 1917.

10 maj 1917. Ledare⁹² med rubriken "Vad skola vi göra mot hungersnöden?"
 texten: **"Landet kan för närvarande förliknas vid en belägrad fästning. Livsmedlen minskas och fördyras dag efter dag** i oroväckande grad och nya sådana från utlandet kunna icke införas såsom förut, icke till något pris. Vi få nu lov att reda oss med det som finnes till nästa skörd och tillika se till att den skörd som erhålles, förslår till skörden 1918. Alla förespeglningar att en rikligare tillgång på penningar skall kunna avhjälpa livsmedelsbristen och lindra den kommande hungersnöden för dem som äro penningrika måste vi frigöra oss ifrån, ty penningar lämpa sig icke till föda, och samlar någon eller undangömmar förråd av livsmedel, så må vi vara övertygade om, att de i nödens stund komma att framletas och tagas i bruk.

Vad ha vi således att göra, eller kan över huvud taget något göras för avvärjandet eller lindrande av den förestående livsmedelsnöden?

Ja, mycket kan göras, om vi icke håglösa och oföretagsamma avvakta nödens ankomst. Det första medlet är sträng och ordnad sparsamhet med det som finnes, det andra är en ökad produktion.

Om det första medlet har ordats nog i offentligheten och må det därför här lämnas åsido. Så mycket vare dock ytterligare sagt, att till människoföda användbara produkter, även underhaltiga sådana, icke må matas åt djur.

Det andra, livsmedelsproduktionens ökning, må ägnas några ord. Ett förnuftigt och förståndigt utnyttjande av den instundande växtsäsongen skall rädda oss, **men det fordras att vi, envar medborgare i detta land, inse ställningens allvar, och rätta oss därefter. Vi ha jord nog, d v s resurser nog.** Vi ha också utsäde, om detta icke dessförinnan ätes upp. Utsädet är visserligen till den del icke detta år synnerligen gott såsom sådant men dock användbart. Vad som behöves, för att öka den kommande skörden är arbete, mycket arbete, allt arbete som rimligtvis står oss till buds, både person-, djur- och maskinkraft. Allt arbete, som kan lösgöras för jordbruk och fiske, bör tagas i anspråk. Varje arm som kan bidra till livsmedelsproduktionen och anskaffningen bör anlitas. Ut från städerna, bort från icke för livsmedelsproduktionen arbetande fabriker och till jordbruket! Detta är lösen.

Men detta är ensamt icke nog. Arbetsintensiteten bör också ökas. Det gäller livet! Det gäller icke åtta timmars arbetsdag, utan sexton. Det gäller att öka produktionen eller svälta ihjäl. Skola våra socialdemokrater förstå detta?

De växter vi i främsta rummet böra lägga an på att odla är potatis, därefter korn, ty dessa ge mest. Men även andra matnyttiga och närande rotsaker och köksväxter bör odlas. Ingen jordfläck som kan bära matnyttiga växter må detta år bära prydnadsväxter eller mindre matnyttiga sådana. Ingen jordbit må lämnas oanvänd för livsmedelsproduktion. Göra vi detta, skola vi leva, men förlita vi oss på att i

⁹² Wasabladet torsdagen den 10 maj 1917.

böndernas och jordbrukarnas eller affärsmännens magasin finnes livsmedel nog, så skola vi dö. O. W. S.”⁹³

+++

12 maj 1917. Kolla ”Stadsfullmäktige” om åtgärder mot dyrtiden. Ev i arkivet Wasas centralarkiv. I tidningen inget särskilt uppseendeväckande.

+++

Kommentar: **Sedan 1916 var det förbjudet för finska undersåtar i åldern 19-35 år att fara till utlandet. Detta upphövdes först i juni 1917, så** Gunnar hade knappast kunnat fara med om han hade velat när Victoria och Gunnel for till Hököpinge.

+++

Hököpinge Tisd 15 maj 1917

Mammas stora rara pia Inga!

Egentligen hade mamma inte tänkt skriva förrän i morg. men så fick jag Pappas kort och då blev jag så glad, att jag nödvändigt vill prata med er i dag också lite. Tack för ditt rara brev! Mamma blev så glad för det, och läste naturligtvis högt för mormor och morfar. ”Jaså, hon är så förståndig” sa naturligtvis mammas mor, för hon är av den sorten som tycker att alla hennes barnbarn är underbarn – så skönt du skulle ha det här i dag! I går regnade det och idag är det full sommarvärme. Alla byns ungar gå barfota, så slutligen måste Gunnel också få lov att dra sina strumpor av. Men först måste hon tvätta dem, och det behövdes må du tro. Hon och jag har nu varit ute och räfsat och lukat⁹⁴ och gjort så fint i tre rabatter. Mjukaste grönaste gräsmattor utbreder sig för min syn vart jag ser. Det är säden som växer på, allt vad den hinner. Av solens varma strålar sveper fukten som en sakta böljande dimma fram över fälten. Barndomssyner, barndomsintryck i allt som omger mig. Och det gör mamma så godt i hjärtat, så varmt, så vilsamt, så lyckligt. Men er alla kära skulle jag vilja ha med. Din kära pappa, som du ska hälsa, att jag älskar så förfärligt mycket, och kysser i mina tankar, och du och Armas och Ulla. Vi höra så ihop, att inte kan en ha riktigt roligt, om inte den har de andra hos sig.-

Har Kronman gjort din lekstuga fin ännu? Det kan han nog göra när som helst. Och så kunde han göra en kulle framför där vi sår några blommor sen. Säg åt Amanda, om hon vill sy små gardiner till dig, av det där samma gula tyget, som Hilma fick sin från. Jag skall betala henne sen, eller säg att Pappa gör det. Så här på ett band: /en teckning av en gardinuppsättning/ Bra att du köpte kärl och inte godtor för dina pengar. Det tycker mamma om. Hilma ger dig väl lite vetebröd ibland och sånt där smått som du behöver där. Men sköt dina läxor

⁹³ *Wasabladet* torsdagen den 10 maj 1917. Troligtvis skrivet av O W Slätis, agronom (vän till Gunnar Heikel för han var en av talarna på begravningen)

⁹⁴ UW En av min mor Gunnels minnen från sin barndom var att de hälsade på i Hököpinge och hennes mormor sagt: ”I morgon ska vi luka”. När Gunnel frågat vad det var, hade hon fått svaret att det var något roligt. Oj vad besviken hon blivit när det visade sig vara att rensa ogräs.

först och främst. Mamma är så glad att Armas och Ulla börja bli friska från sin hosta. Armas får inte, om han ej är helt frisk, gå på sina scoutövningar.

Säg till Hilma att om hon tycker att äggen bli billiga kan hon köpa för en tia och lägga in. Gunnar har vattenglas på labben, visst, som de bara skall doppas i. Besvara nu inte Pappa så mycket, så han blir så trött på er! –

Till Gunnar: Den där Johansson (Direktör tituleras han) var så vänlig och erbjöd sig att följa mig till koloniträdgårdsanläggningar och "egna hemkolonin" som på senaste år lär va --- mycket intresse för sig. Han bodde själv i ett sådant, uppbyggt för 6000 kr att amortera på 25 år, tror jag det var. Det skulle väldigt intressera mig att se, men usch så tråkigt att fara in till de tråkiga gatorna, synnerligen som tågen gå på så tokiga tider. Får jag tillräckligt ambition gör jag det, men nu gör jag som du säger, vilar vilar vilar och jag tror nog också fetmar. Du älskade maken min, som är så rar och god mot mig. Måtte jag alltid vara dig en så god, öm hustru som du det förtjänar. –

I eftermiddag/ skall Far försöka gå ut och spatsera vid min arm. På sju månader/ har han ej varit utom dörren. Men han äter bra, har godt hjärta, goda lungor. Kan leva länge än. Men vill ej höra talas om att han är bättre i mycket. Varmt hälsad ären I kära älskade Eder Va.

+++

17 maj 1917.⁹⁵ "Arbetsförhållandena härstädes. *Målarstrejken* har numera definitivt avslutats, sedan samtliga stadens målarmästare så när som på en godkänt arbetarnas fordringar.

En del **hamnarbetare strejka för närvarande** med anledning av att två av stadens arbetsgivare på detta område icke intill den 15 dennes godkänt arbetarnas fordringar. Handl. Gustav Svanljung har godkänt ett nytt arbetsavtal.

Arbetarna vid sockerbruket ha fordrat förhöjning av timlönerna till 1 mk 25 pi för män och 1 mk för kvinnor" året runt. "Från fabriken sida har arbetarna erbjudits resp/ektive/ 1 mk 10pi och 65-70 pi, varjämte direktionen förbehållit sig rätt att bestämma om utbetalande av löner under den tid fabriken står. Ett möte av arbetarna hölls i går och beslöt arbetarna godkänna direktionens förslag. Ingen strejk blir således av."⁹⁶

+++

19 maj 1917.⁹⁷ Arbetarförhållandena. Arbetarna vid *Vasa Sockerbruk* hade i söndags nytt möte. Det tidigare fattade beslutet, som innebar ett godkännande av direktionens förslag, upprevs härvid och arbetarna beslöt för direktionen uppställa följande fordringar: direktionen undertecknar en överenskommelse om införande av 8 timmars arbetsdag; endast organiserade arbetare få anställas; timlönerna böra utgöra 1:25 för män och 80 pi för kvinnor och utbetalas dessa

⁹⁵ *Wasabladet* torsdagen den 17 maj 1917.

⁹⁶ *Wasabladet* torsdagen den 17 maj 1917.

⁹⁷ Notis. *Wasabladet* tisdagen den 22 maj 1917.

löner även under den tid fabriken icke är i gång; något slags bojkott får icke förekomma.

Såvida svar i anledning av dessa fordringar icke lämnats senast kl 10 i dag på morgonen förklarar arbetarna fabriken i strejktillstånd.

Hamnarbetarnas strejk har numera avslutats, sedan överenskommelse i går fattats med firmorna Wiktor /El?/ och Lennart Backman⁹⁸. Arbetarnas fordringar har godkänts.

Strejk i Montins bokhandel. Senaste lördag hade arbetet i Montins bokhandel nedlagts i anledning av att affärens ägare icke godkänt personalens fordran på en löneförhöjning av 25 mk i månaden. I går var affären åter öppen ehuru med förminskad och delvis ny personal.⁹⁹

+++

24 maj 1917.¹⁰⁰ "Arbetsförhållanden vid **Sockerbruket. Strejk proklamerad.** Såsom tidigare meddelats, godkände arbetarna vid Sockerbruket den 15 dennes ett av fabriksledningen framställt förslag till överenskommelse enligt vilket minimilönen skulle bli 1:10 för män och 65-70 pi för kvinnor pr timme, med 50 resp 100 proc/ent/ förhöjning för övertids- och söndagsarbete; 8 timmars arbetsdag hade tidigare införts vid fabriken. Man antog således att den konflikt, som stått i utsikt, var undanröjd, synnerligast som de nya lönerna torde vara t o m något högre än vid andra sockerbruk i landet.

Efter fem dagars arbete inkommo arbetarna den 21 dennes med nya fordringar, gående enligt uppgift ut på följande:

- 1) Minimilön pr timme 1:25 för män samt 90 pi för kvinnor och ynglingar, med 50 resp 100 proc/ent/ förhöjning för övertids- (och söndags)arbete, vilken lön utbetalas under minst 1 år framåt, oberoende av om fabriken är i gång eller ej.
- 2) Ackordsarbete får icke utföras med mindre än att arbetarna giva sitt bifall därtill.
- 3) Endast sådana arbetare, som tillhöra fackföreningar, kunna tagas i fabriks tjänst.
- 4) Ingen arbetare får från fabriksledningens sida bojkottas.
- 5) Fabriksledningen lämnar skriftlig bekräftelse på ovanstående avtal, liksom även på att 8 timmars arbetsdag skall bli gällande till dess lag härom träder i gällande kraft.

Den 22 maj kl 10 f m proklamerades strejk, innan ännu från fabriksförvaltningens sida hade kunnat åstadkommas något beslut i anledning av de framställda fordringarna.

Strejkvakter ha utsatts av arbetarna. Dessa tillåta icke ens någon forsling av livsförnödenheter eller vatten med brukets hästar för bruksbefolkningens behov.¹⁰¹

+++

⁹⁸ Notis om L Backman som har en "speditionsrörelse". *Wasabladet* tisdagen den 8 dec 1914.

⁹⁹ Notis. *Wasabladet* tisdagen den 22 maj 1917.

¹⁰⁰ *Wasabladet* torsdagen den 24 maj 1917.

¹⁰¹ *Wasabladet* torsdagen den 24 maj 1917. Hela artikeln.

26 maj 1917.¹⁰² **”Sockerdistributionen.** Omöjliggöres av strejken å Sockerbruket. Stadens sockerkontor har numera erhållit meddelande om, att staden för utdelning erhållit cirka 11000 kg. kristallsocker, vilket gör en utdelning av 550 gram per person. – Bit- och toppsocker finnes icke.

Så långt är allt gott och väl. Utdelningen hade bort ske i dag och är med otålighet väntad av stadens husmödrar i all synnerhet som pingsthelgen är för dörren. Emellertid gör strejken å Sockerbruket det omöjligt för stadens invånare att erhålla det nödvändiga sockret.” Vasa Arbetares Andelshandel är solidarisk med strejken och privata affärers drängar vill inte heller hämta socker.¹⁰³

+++

Ledare i *Wasabladet* skriven den 31 maj 1917 i Helsingfors: Rubrik: ”De bekymmersamma händelserna i landet och situationen.”¹⁰⁴ Text: ”De **anarkistiska böjelser, som under de gångna frihetsmånaderna framträtt** på många håll inom samhället ha ej kunnat undgå att allvarligt bekymra varje sansad medborgare. De har lett till förvecklingar av det mest olika slag, alla kännetecknade av ett slappnandet av de sociala banden och ett framhävande av personliga eller klassintressen på det allmännas bekostnad. Flere av de senaste veckornas företeelser tyckas ge vid handen, **att den uppskattning av lagbunden ordning som vi trott allmän hos Finlands folk saknas i vida kretsar av de breda lagren. Våldsdåd, övergrepp, förakt för arbetet, hatfullhet mot andra samhällsklasser är vad vi nödgats bevittna, en bedrövlig inre söndring, medan ännu de mest allvarliga yttre faror hota vår knappat återvunna inre frihet.**

En stor del av allt detta måste ju skyllas den överändakastade förtrycksregimen. ” ... ”En del nationalegenskaper hos det finska folket ha utan tvivel bidragit att bereda plats för de **anarkistiska tendenserna**. Till detta komma de **missförstådda och överdrivna socialdemokratiska lärosatser**, vilka under en energisk agitation inpluggats hos de klasser, vilka materiellt och i andra hänseenden stå lägst i samhället och mot vilka ju långt ifrån alltid rättvisa övats av detta.

Härvid är, såsom redan tidigare påpekats, att märka, att de oorganiserade arbetarna lättare förledas till excesser än de arbetare, vilka sammanhållas i av klassandan disciplinerade organisationer. Vi har bevittnat detta bl a under oroligheterna i Raumo/sjöfartsstad söder om Vasa//, i vilka enligt uppgift de oorganiserade spelade en icke obetydande roll.

Även har det visat sig att om organisationernas ledning tillfälligtvis varit försvagad genom de ledande förtroendemännens frånvaro, detta länt ordningen och besinningens bibehållande till skada. **Nu då många av landsortens socialdemokratiska spetsar äro samlade till lantdagsarbete i**

¹⁰² *Wasabladet* lördagen den 26 maj 1917.

¹⁰³ *Wasabladet* lördagen den 26 maj 1917.

¹⁰⁴ Ledare: ”Brev från Helsingfors. Till Wbl. De bekymmersamma händelserna i landet och situationen.” *Wasabladet* torsdagen den 31 maj 1917.

huvudstaden, verkar disciplinen å resp/ektive/ orter förslappas därav. Resa de ut härifrån för att medla å uppståndna tvister, är deras inflytande i regeln tillräckligt stort, för att de skola lyckas i sitt förehavande. Det torde ock från socialdemokratiskt håll ha antytts under privata förhandlingar, att i flere fall den å olika orter yppade arbetsoron ej skulle ha kommit till utbrott, därest ledarna hade varit tillstädes.¹⁰⁵

I detta sammanhang må beröras de förebråelser som riktats mot regeringen, för att den ej med tillräcklig fasthet upprätthållit ordningen och förhindrat excesser. Häremot göres av senaten gällande, att man glömmat att den, om ock till namnet en koalitions-senat, dock till flertalet är en socialdemokratisk sådan. För det socialdemokraterna inträtt i regeringen, ha de ej förvandlats till borgare, utan förbli sitt socialdemokratiska åskådningssätt trogna. I överensstämmelse därmed, önska de ej vid arbetstvister eller över huvud vid de breda lagrens fordringar uppträda hårt avvisande mot dessa. Istället för att stöda sig på en yttre makt – som de förresten ej äro i besittning av – vilja de i godo med övertalning och genom förmedling av partiorganisationerna lugna de missnöjda vilkas anspråk enligt senatsmajoritetens mening väl i flertalet fall äro rättvisa och böra tillgodoses. Troligen har det varit helt påkostande för denna majoritet att utsända det bestämda cirkuläret till guvernörerna om upprättande av en effektiv ordningsmakt. Denna av de borgerliga klasserna länge fordrade åtgärd har ju ej heller mottagits utan opposition inom arbetarpartiet, om ock dess ledande organ åtminstone tills vidare ej kritiserat den. **Huruvida någon överläggning mellan Broholmen och Senatsborgen föregått ordern till guvernörerna, är inte bekant. Över huvud har man redan på, visserligen oansvarligt socialdemokratiskt håll hört herr Tokoi¹⁰⁶ och hans kolleger betecknas som borgare. I stort sett torde de dock fortfarande uppbäras av partiets förtroende. Komme ett misstroende till synes vare sig genom det officiella partiorganen eller genom lantdagen, äro de ju ock beredda att avgå.**

Gentemot de i början av detta brev berörda samhällssituationen och de bekymmer den framkallat erinrar senatens majoritet om, att det fortfarande är revolutionstid vi leva i, en **övergångsperiod** där exceptionella tilldragelser ej kunna undvikas. Vinner man tid, vinner man mycket och blott vi nå fram till lugnare vatten, återvändes ordningen mer eller mindre själmant, tyckes dess valspråk vara. **Vi måste kämpa oss igenom de inre svårigheterna utan att låta modet nedslås lika som vi uthärdat de yttre.**

¹⁰⁵ Ledare: "Brev från Helsingfors. Till Wbl. De bekymmersamma händelserna i landet och situationen." *Wasabladet* torsdagen den 31 maj 1917.

¹⁰⁶ Oskari Tokoi (1873-1963) dog i Mass. USA. "världens första socialdemokratiska statsminister". Gruvarbetare? I lantagen 1907. Landsorganisationens ordf en tid. Mars-aug 1917 var han vice ordförande i senaten och i praktiken regeringschef. Var ambivalent till vilken väg socialdemokratin i Finlands skulle ta då men anslöt sig sedan till folkkommissariatet. Flydde till Ryssland. Kom i brittisk tjänst i Murmansk och hamnade senare i USA. Han hade också tidigare varit i USA - talade engelska? - men hade kommit åter till Finland efter emigration.

En öppen fråga förblir dock fortfarande, om de styrande, all rätt till socialistisk samhälluppfattning dem medgiven, gå för lång i den taktik, de för sig utstakat, då de så gott som direkt medverka till olag, såsom vid kommunalkonflikterna i Tammerfors och Raumo genom att försöka förmå den borgerliga delen giva efter för lagstridiga anspråk av arbetarskarorna. **Vi stå ju med den sammansättning vår folkrepresentation och vår senat ha ej inför nödvändigheten att på revolutionär väg utföra den sociala omvälvning som tyckes bli den politiska revolutionens följeslagare.** Vid brandsoldatsstrejken i Helsingfors var viceordföranden, senator Tokoïs medlingsförslag fullständigt lagstridigt. Som ursäkt har därför visserligen anförts, att situationen i detta ögonblick var mera hotande än någonsin och **att en generalstrejk över hela landet den 29 maj hotade utgående från den lilla gnistan i Helsingfors, därest ej denna kunde släckas med vilka medel som helst.**

Huru bekymmersamma många av de senaste veckornas tilldragelser än varit, bör man dock ej av dem låta förleda sig till tanken, att Finlands folk ej vore moget att taga sitt öde i egna händer, när tillfället kommer. Sådan misströstan är, vad det i dagarna förljudits, ej alldeles främmande för ett eller annat äldre sinne. Men sådant är utan tvivel att överdriva betydelsen av vad som timat. Slutligen är det ju dock ej mer än två månader som förflutit sedan den jättelika omvälvningens början, och det är förklarligt, att vi ej inom denna tid nått fram till samhällelig balans.¹⁰⁷

Också 31 maj 1917.¹⁰⁸ **”Strejken å sockerbruket.** Och vår sockerfråga befinna sig fortfarande på samma oavgjorda ståndpunkt som senaste lördag. De flesta av stadens större affärer ha uttagit sina orderkort fr. sockerkontoret men sockrets avhämtande från sockerbruket torde icke ha blivit av. Affärerna uppger att de icke kunna tvinga sina drängar och körkarlar att transportera socker. Här och där ha körkarlar från affärer varit på väg, men sedermera med eller utan påtryckning uppgivit sina avsikter och återvänt.

Vid hållet möte har drängarnas och körkarlarnas fackförening (Ajomiesten ammattiosasto) sedermera officiellt beslutit att icke avhämta socker från Vasklot.

Drätselkammaren som har att övervaka sockerdistributionen, anmälde sen/aste/ lördag till guvernörsämbetet om strejken på sockerbruket och de eventualiteter, som genom densamma hota utdelningen av maj månads sockerranson till befolkningen i Vasa och omgivande landsbygd, samt anhöll om snabba och effektiva åtgärder. T. f. guvernören remitterade omedelbart anmälan till polisinsrättningen för åtgärd.

Sockerbruksarbetarnas strejkkommitté har sedermera hos polismästaren förklarat, att den varken med våld eller hotelser kommer att förhindra transport av socker från sockerbruket, och för övrigt förklarat sig

¹⁰⁷ Ledare: ”Brev från Helsingfors. Till Wbl. De bekymmersamma händelserna i landet och situationen.” *Wasabladet* torsdagen den 31 maj 1917. Hela ledarartikeln.

¹⁰⁸ *Wasabladet* torsdagen den 31 maj 1917.

angelägen om att upprätthålla god ordning i alla avseenden. Denna förbindelse synas de strejkande även, åtminstone delvis, ha hållit. Under gårdagen infunno sig nämligen till sockerbruket några bönder, som utan vidare uttogo socker. Strejkande arbetare infunno sig till platsen, men inskränkte sig till att fråga efter böndernas namn. Några vägrade att uppge sina namn men en del meddelade, och de strejkande antecknade namnen. För något våld eller hot utsattes de icke.

Vasa Handelslag har även genom ombud lyckats få ut socker men blev senare utsatt för demonstration av ett 50-tal arbetare, som uppträdde hotfullt och hotade med bojkott o s v. Enligt strejkledningens förbindelse borde dock även sådant av de strejkande undvikas.

Situationen synes således vara den, att socker finnes och kan uttagas av den som blott har någon att sända efter det. Stadens drängar och formän våga av fruktan för de strejkandens moraliska ogillande o inför eventualiteten att bli förklarade för strejkbrytare icke uppfylla sina chefskaps order. Återstår således landsborna, vilka icke äro beroende av de strejkande sockerbruksarbetarnas större eller mindre ogillande. Landshövdingen kan genom att med eget folk avhämta sockret komma ur sockerknipan men värre ställer sig saken för stadens befolkning, som knappast blir i tillfälle att få ut det socker den så nödvändigt behöver.

Några åtgärder i denna del måste med nödvändighet utfinnas av stadens affärer i förening med ordningsmakten, ty stadsborna kunna icke inse att sockerutdelningen har någonting att göra med strejken, utan yrka på att få den ingalunda rikligt tilltagna sockerkvantiteten som tillkommer dem.¹⁰⁹

Också 31 maj 1917.¹¹⁰ "Den nya livsmedelsransoneringen. Som bekant har lantdagen numera godkänt den s k **livsmedelslagen, som berättigar senaten att beslagtaga alla i landet förefintliga livsmedelsförråd och fördela dem jämnt på alla invånare genom ransonering enligt det tyska kortsystemet.**

Senaste lördag och söndag höll lantdagsmannen B Blomqvist härstädes föredrag om det nya systemet. Det syntes i detaljerna fortfarande tämligen oklart men går i huvudsak ut på följande:

Den 10 inst/undande/ juni måste varje medborgare i detta land noggrant uppgiva sitt innehavande förråd av spannmål, mjöl, bröd och gryner. Större lager hos grosshandlare och lantbrukare beslagtagas för statens räkning mot bestämd ersättning. Enskilda personer komma sannolikt att få behålla sina lager, men få icke använda desamma i större utsträckning än vad om medgives enligt det kortsystem, som den 24 juni införes för hela landet. Den 15 september verkställs nämligen ny räkning av förråden och är varje ägare av upplag skyldig att då innehava det som bör återstå, sedan konsumtionen enligt kortsystem frånräknas. Önskar enskild person överlåta till staten sina förråder, inlöser staten desamma och utfärdar åt honom kort. Under tiden mellan den 10 och 24 juni beslagtagas förråden, granskas och kontrolleras meddelade uppgifter och utdelas kort, vilka

¹⁰⁹ *Wasabladet* torsdagen den 31 maj 1917. Hela artikeln.

¹¹⁰ "Livsmedelsfrågan" *Wasabladet* torsdagen den 31 maj 1917.

som sagt införas den 24 juni, då alla tidigare brödkort upphöra och all handel sker å statens nya kort.

För genomförande av det nya systemet tillsätta kommunerna **särskilda livsmedelsnämnder**, vilka direkt underlyda senaten och en s k länskommitté i varje län. Livsmedelsnämnderna skola biträdas av magistraterna och valnämnderna. I Vasa stad t ex kommer livsmedelsnämnden med biträden att uppgå till omkr/ing/ 180 personer.

Angående mängden av förnödenheter, som komma att utgivas på bröd- och mjölkorten, äro uppgifterna tills vidare stridiga. För kroppsarbetare bliva ransonerna högre än för andra. Ett kort utgives för varje hushållsmedlem. Särskilda kort finnas, å vilka t ex vid resor kan utfås stadgad ranson var som helst i landet. Ransonerna bestämmas pr vecka och högst för 4 veckor i gången.

Straffbestämmelser finnas för meddelande av oriktiga uppgifter över innehavande förråd eller för användande eller skadande av beslagtagna förråd.¹¹¹

+++

Lantdagen i Helsingfors upplöstes inför sommaren. Därmed inträdde ett politiskt limbo, en maktlucka, en urholkning av landets styre, som skulle hålla i sig fram till lantdagsvalet i oktober 1917.

+++

2 juni 1917¹¹² "Konflikten å sockerbruket. Strejken avblåst. Efter underhandlingar uppnåddes i går på eftermiddagen överenskommelse mellan arbetarna vid Sockerbruket och fabriksledningen. Arbetarnas löneanspråk godkändes och arbetarna frångingo å sin sida alla övriga yrkanden angående förbud mot ackordsarbete, mot antagande av andra än organiserade arbetare o s v.

Strejken förklarades avblåst och arbetet vid fabriken vidtager i vanlig ordning om måndag.¹¹³

+++

2 juni 1917. "Stadsfullmäktige" ref i Wbl men kolla hellre originalen.

+++

5 juni 1917. "Socialisterna och polisinrättningen. Ett möte i går. Är det början till **konflikter?**"

"Vid ett möte av arbetare i går afton å Folkets Hus' gårdsplan diskuterades arbetarnas ställning till polisinrättningen härstädes. Diskussionen inleddes av hr U? Harjula, som yttrade att inrättningen hittills icke blivit föremål för någon rensning, ehuru tal/aren/ såsom de organiserade arbetarnas representant vid polisen framställt yrkanden i denna riktning. Vidare klandrades att t f polismästaren sänt polismän till den i strejktillstånd förklarade sockerfabriken. En skarp gensaga inlades mot de

¹¹¹ "Livsmedelsfrågan" *Wasabladet* torsdagen den 31 maj 1917.

¹¹² Notis *Wasabladet* lördagen den 2 juni 1917.

¹¹³ Notis *Wasabladet* lördagen den 2 juni 1917. Hela notisen.

nuvarande förhållandena inom polisinrättningen. – Ett andragande i samma riktning hölls på svenska av lokomotivföraren W? Rosenberg.

Hr Harjula förelade mötet följande förslag till /kläm?/ som av mötet godkändes:

’Då känt är huru polisen alltid varit ett vapen i borgarnas händer mot arbetarna, och arbetarna tillfullo känna borgarnas oförsynthet att i och för bevarandet av sina intressen använda polisen vid arbetsstridigheter, såsom även nu mitt under revolutionshändelserna t f polismästaren i Vasa kommenderat polismän till sockerfabrikens strejkplats såsom vittnen, **inlägger Vasa organiserade arbetare en skarp gensaga mot polisens inblandning i striden mellan arbete och kapital.**

På grund av det ovan sagda besluta Wasa organiserade arbetare vid möte den 4 juni 1917 att uppställa en egen polismästarkandidat och godkänna enhälligt som denna kandidat lokomotivföraren Mauritz Rosenberg.

Samtidigt fordrar mötet, att i och för övervakandet och organisationen av ordningsinrättningen omedelbart tillsättes en ordningsnämnd, av vars medlemmar minst hälften är valda och godkända av de organiserade arbetarna. Förenande sig om Wasa socialdemokratiska kommunalorganisations beslut av 24 maj godkänner mötet enhälligt till medlemmar i denna ordningsnämnd A?. Harjula, E. Ström, S? Hauhio och S? Rönnholm.

Ytterligare beslöts yrka på att hela *manskapet vid polisinrättningen* bör uppsägas och att rensning bör vara genomförd senast den 10 dennes; det detaljerade förberedandet av åtgärden hänsköts till Arbetarrådet. Om icke de maktägande gå in på fordringarna, så må de svara för följderna!

Sist ropades: ned med hela polisinrättningen! Och likaledes nedropades *förre polismästaren* Hagman, som man, enligt vad ryktesvis försports, skulle vara betänkt på att återinsätta i tjänsteutövningen. Hr H kan icke alls komma i fråga för polismästarposten.

I sammanhang med polisfrågan behandlades även mjölkfrågan, och beslöts yrka på att stadens livsmedelsnämnd omedelbart övertager och ordnar mjölkhandeln i staden.”¹¹⁴

5 juni 1917. **”Ett möte av livsmedelsnämnder och valnämnder i Vasa län” och text: ”hölls i söndags i stadsfullmäktiges sessionsal i och för diskussion av ärenden som stå i samband med det snart stundande beslagtagandet av livsmedel. Representanter från c. 15 kommuner hade infunnit sig.**

... Det praktiska användandet av senatens beslagtagningsformulär diskuterades, varvid anmärktes att svårigheter kunna yppa sig i den glest befolkade landsbygden.” Det var så att s k valnämnder skulle medverka men hur skulle man göra om de inte ville det? Dessa ska upprätta listor om förråd och

¹¹⁴ Wasabladet tisdagen den 5 juni 1917.

skicka till livsmedelsnämnden som sedan ska utfärda brödkort som ska delas ut. Om de förloras kan de inte ersättas.

Mycken kritik fick systemet sedan utstå, bl a var brödransonerna för små för dem som arbetade i jordbruket 12 timmar per dygn. I slutet av dagen talade **guvernören** och sa att beslagtagandet måste ske lugnt och i god ordning.¹¹⁵/UW fattar ändå inte riktigt hur beslagtagandet ska gå till – ska brödsäd samlas in till förråd centralt eller ligga kvar hos de f d ägarna till spannmålen?//

”Ur dagboken” om området Kappsäcken, där det bl a planeras för ”de **svenska skolträdgårdarna**” där barnen ska odla grönsaker som samtidigt komma ut i naturen. Detta är nu bara i sin början. Det hela ska också vara för undervisningsändamål. En hr Laxström är den som förestår det helas planläggning. **”Ett tjugotal gossar och flickor, redan med hälsans rosor på kinderna, syssla med hacka och spade och sätta frön och potäter i jorden. Då envar av de sextio eleverna har ett område av 24 kvm blir skörden av rätt avsevärd ekonomisk betydelse för de enskilda hemmen i höst.”**¹¹⁶ Allt har åstadkommits på ideell väg och Vasa skolträdgårdsförenings eldsjäl är pastorskan F. Remahl, som arbetar för detta tillsammans med hovrättsrådinnan A/Ima/ Skog, kassör; frk E Sörensen sekreterare samt direktörskan B. Lahtinen och doktorinnan E. Hedman. De har samlat in det kapital som behövs för de grundläggande arbetena med jorden och fått in donationer m m från firmor och enskilda samt utverkat ett årligt bidrag från staden.¹¹⁷

++

7 juni 1917. Notis: ”Polismästaren Th. Hagman torde numera vara besluten att frivilligt inlämna avskedsansökan, vilken helt säkert kommer att bifallas.”¹¹⁸

+++

9 juni 1917. Notis ”Resorna till utlandet.”¹¹⁹ **”Senaten ha beslutit hemställa om att det av överbefälhavaren på norra fronten år 1916 utfärdade förbudet för finska undersåtar i åldern 19-35 år att resa till utlandet måtte på grund av förändrade förhållanden upphävas.”**

9 juni 1917. ”Ur dagboken”¹²⁰ om en förberedande skola som Ella Kock bedrivit under flera decennier. /Mkt dålig film – därför svårt att läsa//

+++

12 juni 1917. Ledare i *Wasabladet* 12 juni 1917¹²¹: ”Det var en brevskrivare till någon rysk tidning, som nyligen anförde, att Helsingfors för närvarande företer

¹¹⁵ *Wasabladet* tisdagen den 5 juni 1917.

¹¹⁶ *Wasabladet* tisdagen den 5 juni 1917.

¹¹⁷ ”Ur dagboken” *Wasabladet* tisdagen den 5 juni 1917. Av sign Ignatus.

¹¹⁸ *Wasabladet* torsdagen den 7 juni 1917. Hela notisen.

¹¹⁹ *Wasabladet* lördagen den 9 juni 1917. Hela notisen.

¹²⁰ *Wasabladet* lördagen den 9 juni 1917.

en älsklig blandad finländsk-rysk prägel. Han hade utan tvivel rätt utom vad beträffar älskligheten i denna blandning ... Vi finna icke något älskligt hos dessa oändliga skaror av matrosar och marinsoldater som guds långa dagen och en stor del av dagen därtill slå dank på våra gator, dels utan dels med kvinnliga sällskap, helst det senare. Ofta äro följeslagerskorna av samma nationalitet som kavaljererna, men lika ofta höra det, att döma av de styva och primitiva uttryck till vilka den ryska konversationen inskränker sig, till den inhemska befolkningen.

De utveckla, dessa marindamer, ett tillmötesgående av den mest häpnadsväckande art och ber man en av dem själva om förklaring till de ryska matrosernas tjuskraft, faller svaret mycket enkelt och uppriktigt: de äro så hjärtliga och kyssas så bra och länge. Ett nytt uppslag för C. G. Laurins¹²² studier över de olika nationernas kvinnor; han skall inte behöva förebrå Suomis dotter kallsinnighet och brist på temperament. Åtminstone inte henne som bor i Sörnäs och i en del kök inne i Helsingfors. Att flertalet av hennes systrar blyges över hennes beteende kastar lyckligtvis ett något annat skimmer över bilden. ...¹²³

Senare kommer en lång skrivning om generalguvernörens besök i Petrograd och om pressen och vad som sägs om den ryska närvaron i Finland där. " ... Generalguvernören försäkrar att han och krigsministern Kerenskij vidtagit alla på dem ankommande åtgärder för att hindra ryska soldater att kränka Finlands autonomi. Detta är endast såsom sig bör men icke desto mindre glädjande ..." Men. **"Händelserna i Åbo, åtskilliga resolutioner av soldatrådet i Helsingfors och inblandningar av detsamma i den lagliga ordningsmaktens åtgörande uppträden i Uleåborg och å andra orter, alla visa de dessa tilldragelser, att känslan för Finlands autonomi ej blivit levande hos de ryska soldaterna och omfånget av denna autonomi ej tillräckligt klargjorts för dem."** m m¹²⁴

+++

På brev med brevhuvudet : Gunnar Heikel, Doktor-Ingeniör Föreståndare för Agrikultur- och Handelskemiska Laboratoriet i Wasa, Finland.

Wasa den 12 juni 1917

Kära Svärföräldrar!

Då Victoria, min goda präktiga hustru, nu åter är lyckligen hemma, känner jag stort behov av att tacka Svärmor och Svärfar för all den kärlek och omvårdnad som kommit henne och Gunnel till del i det gamla gästfria skånska

¹²¹ "Brev från Helsingfors. Till Wbl. Helsingfors finsk-ryska prägel. – Den militära inblandningen i våra angelägenheter." *Wasabladet* tisdagen den 12 juni 1917.

¹²² Carl Gustav Laurin, svensk konstvetare och kritiker, och han skrev böcker också: *Folklynnen* 1915 och – tror UW – *Kvinnolynnen* el dyl efter det.

¹²³ "Brev från Helsingfors. Till Wbl. Helsingfors finsk-ryska prägel. – Den militära inblandningen i våra angelägenheter." *Wasabladet* tisdagen den 12 juni 1917.

¹²⁴ "Brev från Helsingfors. Till Wbl. Helsingfors finsk-ryska prägel. – Den militära inblandningen i våra angelägenheter." *Wasabladet* tisdagen den 12 juni 1917.

föräldrahemmet. Vistelsen i Hököpinge, så kort den än var, har gjort Victoria mycket gott, hon är riktigt ovanligt nöjd med sin resa men det gläder mig dock mest att Victoria och Gunnel berett far och mor glädje och jag beklagar blott att avståndet oss emellan skall vara så långt att vi ej oftare kunna bereda varann den personliga närvarons värmande glädje. Det gläder mig också att höra att allt är relativt gott och väl i Hököpingehus, att Svärfars sjukdom, så pinsam och tålmodsprövande den än är, dock egentligen ej förvärrats och att Svärmor trots den ofta nog så nedtryckande ensamheten och enformigheten dock förmått bevara sitt goda humör. –

Här är allt gott och väl. Härliga sommardagar stunda. Victoria och jag resa snart på en par veckors turisttur genom landet, Kuopio, Viborg, Imatra och andra orter.¹²⁵ Då Victoria är en mycket flitig brevskriverska bryr jag mig ej om att ingå på några detaljbeskrivningar av vårt lyckliga liv. Victoria och jag passar så bra för varandra och det blir om möjligt än bättre med de flyende åren. Ja tack för Ni givit mig en så god följeslagerska genom livet.

Varmaste hälsningar från tillgivne Svärsonen Gunnar

+++

12juni 1917. Rubrik "Livsmedelsmötet blev protestmöte". 40 representanter för livsmedels- och valnämnder hade kommit till Kaskö, kallade av t f Torppa¹²⁶ för att få instruktioner. Själv kom han inte för den dag han annonserat ut var fel. En representant för honom hade inte fått handlingarna av honom och kunde därför inte informera. Man skyllde hela felarrangemanget med beslagtagningarna av livsmedel på "Broholmsherrarna" som "fritt husera med sitt laglösa våldsregemente." och mötet satte ihop en protest mot att kallas till ett onödigt möte där ingen fanns som kunde förklara "livsmedelslagens tillämpning".¹²⁷

14 juni 1917 . Ledarrubrik: "Interimsregeringen och vi".¹²⁸ Vilket handlar om att regeringen i **Ryssland blivit mindre vänligt stämd mot Finlands aspirationer på att bli en självständig stat.** Början "Det har väckt en störtflod av harm i vissa ryska blad och i synnerhet bland medlemmarna i den ryska interimsregeringen, att den allmänna opinionen i vårt land yrkar på full politisk självständighet och att detta oberoende skall internationellt garanteras." **Interimsregeringen har inte gett Finland frihet. Den fick landet genom revolutionen i Ryssland. Därtill upphävdes först politisk fångenskap men sedan ångrade sig interimsregeringen och tillfångatog en del personer**

¹²⁵ Alltså en tur i landets östra delar. Gunnars mor vistades i närheten av sin syster som var bosatt i Kuopio. Och Gunnars bror hade – tror UW – nu flyttat till Viborg, eller hade i alla fall ett sommarhus där. Oklart om resan alls blev av. Jfr *Wasabladet* lördagen den 16 juni 1917 där det står om en episod mellan ryska soldater, som vill bekanta sig med fabriksarbeterskor i en tändsticksfabrik, stoppas av verkmästaren, hotar m m. Men det upplöses tydligen fredligt.

¹²⁶ Juho Torppa, tillförordnad landshövding år 1917

¹²⁷ *Wasabladet* tisdagen den 12 juni 1917.

¹²⁸ *Wasabladet* torsdagen den 14 juni 1917. Skrivet av Jarl L:son Renwall. Om förhållandet till ryska regeringen och hur den försämrats, när Finlands söker internationella garantier för sin självständighet. Ungefär.

igen – de som inte satt sig i säkerhet i utlandet. Rysk militär blandar sig fortfarande in i rent finländska angelägenheter, vilket tidigare utlovats att de skulle sluta med.¹²⁹

14 juni 1917. "Smånotiser." "Hovrättsrådinnan Alma Skog hyllad i Helsingfors. Efter en lokal sångfest i Helsingfors i söndags uppvaktade Arbetets vänner (moderföreningens) kör, en av festkonsertens deltagande, hovrättsrådinnan fru Alma Skog fr/ån/ Vasa, som vid ett tillfälligt besök i Helsingfors även övervarat konserten i Brunnsparken. Uppvaktningen ägde rum i fru Skogs bostad, Boulevardsgatan 10, där kören under hr Thure Sandelins ledning utförde Aufrichtiges raska marsch Den sång är oss kär. På Arbetets vänners i Helsingfors vägnar hälsade därpå redaktör F. J. Valbäck hovrättsrådinnan Skog välkommen till huvudstaden och framförde föreningens tack för allt vad fru S. med oförtröttlig vakenhet, outslitligt tålamod och aldrig svalnande kärlek verkat för den svenska saken i Finland. ... framhöll **han fru Alma Skog som en av dem, vilka i första ledet kämpat för de svenska finländarnas rätt att bygga och bo, att nationellt befästas och utvecklas i sitt eget fosterland. Sedan kören på talarens maning hyllat fru Skog med Modersmålets sång,¹³⁰ tackade fru Skog rörd för hyllningen, den hon ansett sig oförtjänt av.**

...

... Kören frambar sitt tack för det manande, tändande vackra talet med den finlandssvenska lystringssången Slumrande toner¹³¹, varpå hr Sandelin utbragte ett fyrfaldigt leve för fru Alma Skog."¹³²/detta var slutet//
+++

16 juni 1917. "Från allmänheten" om kötthandeln.

+++

Ledareartikel: "'Nationell självprövning'".¹³³

+++

19 juni 1917. **Ledare¹³⁴ som börjar: "Klasshat, bristande arbetsvillighet, enskilda strejker och hot om generalstrejk, den inhemska regeringens svaghet inför de anarkistiska rörelserna, frånvaron av en stark ordningsmakt och andra liknande företeelser under de senaste månaderna har väckt djupa bekymmer hos den del av samhället, som väntade att vår genom den ryska revolutionen nyvunna inre frihet skulle**

¹²⁹ *Wasabladet* torsdagen den 14 juni 1917. Ledare undertecknad Jarl L:son Renwall.

¹³⁰ Modersmålets sång, av Johan F Hagfors, f f g framförd 1898, något av en nationalsång för finlandssvenkarna.

¹³¹ Slumrande toner var svenskösterbottningarnas inofficiella nationalsång

¹³² *Wasabladet* torsdagen den 14 juni 1917.

¹³³ *Wasabladet* lördagen den 16 juni 1917. Undertecknad av Artur Eklund. Handlar om kultur och nationalism om jag ser rätt vid en hastig granskning. Och om hotet mot svenskheten i Finland från Volter Kilpi s bok med namnet just Nationell självprövning – som den heter i översättning till svenskan av dr Henning Söderhjelm. En polemisk artikel alltså. Och bok!

¹³⁴ "Brev från Helsingfors. Till Wbl. Ryssland och de undertryckta folkens förbund." *Wasabladet* tisdagen den 19 juni 1917.

kunna av oss tillgodogöras utan större svårigheter.” ... ”hotande kaos...” Så handlar det om en bok som heter *Ryssland sådant det är*.¹³⁵

Som kom ut förra året i Stockholm och smugglades då in i Finland men nu kan man köpa den i bokhandeln. Ett kapitel där om Finland som tycks få godkänt i denna ledare. Och där finns kortfattat just tiden från slutet av 1800-talet.

+++

21 juni 1917 KOLLA om storstrejk!!¹³⁶ ulla wikander

21 juni 1917 "Smånotiser" "En ny länk i vår strandpromenad. Genom trädgårdsnämndens försorg har vi alldeles nyligen fått vår strandpromenad förlängd med ett avsevärt stycke.

Om vi tänka oss att densamma börjar vid Vasklotbanken och fortsätter genom hovrättsparken förbi fiskarbryggan och genom Gustavsberg till Sandviks villa och Sommarteatern, har den i och därmed varit slut ty i trakten av den gamla dammen i Sandviks park har man stött på hinder icke allenast i form av ett gärde, utan även, om man på sätt eller annat passerat detta, på sank och oländig mark.

Området mellan gårdet och landsvägen, närmast den s k Vattenholmen, samt ytterligare en stor, vattensjuk strandäng är, ehuru av naturen på det intimaste förbunden med Sandviks park, av staden utarrenderad till beteshage. Genom tillmötesgående av innehavaren har man nu kunnat öppna gårdet på tvenne ställen invid parken och närmast landsvägen och därstädes anbragt två självslutande grindar samt över ängen förbundit dessa med en torr och god promenadväg, som sedermera utmynnar vid den s k Röda bron ytterligare längs Kopparövägen ända fram till Abborön.

Det är nu att hoppas att den promenerande allmänheten senterar de vidtagna åtgärderna även sålunda, att den tillser att grindarna bibehållas i funktion och icke ramponeras. Motsatsen kan endast medföra att vägen stänges. Flanör."¹³⁷

21 juni 1917. "Från socialdemokratiska partidagen. Frågan om storstrejk."¹³⁸ Tydligen har lagförslag lagts fram. ... Storstrejk kan vara ett verksamt medel att vinna tiotusentals förut okunniga människor att understöda dessa lagförslag, på samma gång som den även kan inverka på dem, vilka motverka desamma." men saken bör nog övervägas. Man tyckte att denna gång skulle man inte ha en för hela landet proklamerad storstrejk utan att strejker kunde bestämmas lokalt. Kanske skulle man också kräva nyval, om lagförslagen inte antogs.

21 juni 1917. **"Upprörande våldsdåd i Helsingfors. Nikolaikyrkan stormas av huliganer." Under gudstjänsten i "söndags" kom ett 40tal och började bråka.** Det var "frigivna tukthusfångar, ficktjuvar och annat notoriskt slödder" –

¹³⁵ utgivare var De av Ryssland undertryckta folkens förbund 1916. /finns på antikvariat 2015// 219 sidor och med en etnografisk karta över ryska riket.

¹³⁶ "Från socialdemokratiska partidagen. Frågan om storstrejk". *Wasabladet* torsdagen den 21 juni 1917.

¹³⁷ *Wasabladet* torsdagen den 21 juni 1917.

¹³⁸ *Wasabladet* torsdagen den 21 juni 1917.

de ockuperade kyrkan efter att gudstjänsten var slut och gjorde den till "de fattigas samlingssal". Eftermiddagsgudstjänsten fick hållas utanför kyrkan. Kyrkan förblev fullt upplyst och överfylld av folk hela natten.

"Militären rensar kyrkan kl. halv 6 på morgon. Två poliser såras."

Slagsmål utanför. Ett tiotal fördes bort av polisen. Andra försökte frita dem och slogs med polisen och nya kom till. Kyrkan är nu helt stängd tills vidare. Ledaren Jean Boldt blev bortförd av polisen.¹³⁹

+++

26 juni 1917. Ledare "Brev från Helsingfors. Vår judefråga inför avgörandet. – Judarna i Ryssland." **Judarna ska få medborgerliga rättigheter i fria Finland** (hade de inte det i Ryssland?). Ledaren är positiv "Behov ha vi nog av de goda elementen av denna ras, som i varje land, där den vunnit ett stadigt hemvist, med sin intelligens befruktat vetenskapen, konsten, musiken och att icke tala om de sociala och ekonomiska områdena."¹⁴⁰

Men sen också att de är svåra konkurrenter som näringsidkare och därför inte så uppskattade av somliga och därtill judar "gärna underkasta sina arbetare ett utsvettningsystem." Men det kommer skyddslagstiftning och arbetarnas organisering att hålla i schack.

Sen hur de avancerat från Hfors utkanter längs Henriksgatorna och in till "City". "Idag är det i stora, eleganta magasin de utbjuda sina varor och all konfektions- och en god del av pälsvaruhandeln ligger i deras händer. En av dem har dragit in på Helsingfors fondbörs som stor bankir, och den yngre generationen har genomgått huvudstadens bästa elementarläroverk samt bedriva akademiska studier, som skola föra dem till vilka ansedda platser i samhället som helst.

Allt detta står i full samklang med den lagstiftningsåtgärd Finlands lantdag nu står i beråd att vidtaga och som **äntligen öppnar det fullständiga medborgarkapets och likställighetens dörr för de mosaiska trosbekännarna.**"¹⁴¹

Men ledaren är inte positiv till "möjligheten av en judeinvasion från öster". Och så görs skillnader mellan dem och "våra egna judar". Samtidigt påminns om att de sista trettio åren i Ryssland "har utgjort en enda lång pogrom, men endast då och då avbrutits av kortare eller längre pauser."¹⁴²

/När Victoria Heikel alltså kom tillbaka till Vasa i mitten av juni hade situationen spetsats till. Sommaren blev inte lugn ... strejker och annat under

¹³⁹ *Wasabladet* torsdagen den 21 juni 1917. Om Boldt "efter sekelskiftet till den socialdemokratiska rörelsen. Med sina ideal om ett omedelbart och gränslöst broderskap drevs han i en anarkistisk och revolutionär riktning. Efter att ha predikat revolutionen på Senatstorget och i Senatskyrkan i Helsingfors 1917 omhändertogs han av myndigheterna."

¹⁴⁰ *Wasabladet* tisdagen den 26 juni 1917.

¹⁴¹ *Wasabladet* tisdagen den 26 juni 1917.

¹⁴² *Wasabladet* tisdagen den 26 juni 1917.

den sommaren, främst enligt brevet den 20 augusti./ Se t ex Strejk vid sockerbruket.¹⁴³ Rubrik: "Storstrejk i Åbo".¹⁴⁴

+++

SAKNAS JULI AUGUSTI OCH SEPTEMBER Kolla ulla wikander

+++

18julikrisen som innebar att oroligheter i Ryssland p g a tyskarnas framgångar, spreds till Finland. Socialdemokraterna förklarade Finland självständigt och nyval utlystes men det gick inte socialdemokraternas väg. Och de backade sedan på detta med självständighet. Så ungefär har jag tolkat Marc Ferro.¹⁴⁵

Ur Uppslagsverket Finland på nätet den 8 augusti 2015: **maktlagen**, antagen med stor majoritet i lantdagen 18/7 1917, innebar att det inhemska parlamentet övertog de maktbefogenheter kejsaren-storfursten dittills innehaft i Finland, såväl den verkställande som den lagstiftande makten. Sambandet med Ryssland blev svagt; endast i fråga om utrikespolitiken och de militära angelägenheterna skulle ryska myndigheter äga bestämmanderätt över Finland. Med maktlagen ville lantdagen skjuta den provisoriska regeringen i Petersburg åt sidan, men lagen ingick även som ett led i den socialistiska parlamentsmajoritetens maktsträvanden. Den blev aldrig stadfäst och förföll sedan Kerenskij upplöst lantdagen 2/8 1917. /se senare - den verkar dock fortsatt gälla...//

+++

Vasa 20 Aug. 1917

Käraste Föräldrar!

Jag lovade skriva i förra veckan men jag hade mycket schå med **sylning**, saltning av spenat o.d så det blev inte. Mitt kort fick ni väl? Allt är ju bra med oss men **svärfar** ligger ännu sjuk i hög feber och lungkatarr som lär förvärrats ytterligare. Doktorn menar att han har en sällsynt stark natur som så väl hittills kunna rida ut en sådan feber. De äro alltid rädda att hjärtat skall strejka och då kunde det vara slut med ens, en mycket vanlig företeelse vid hans ålder. Själv säger han sig allra helst vilja dö. Livet har på många år ej egt någon lockelse eller glädje för honom. G-r är där dagligen hos honom. Jag också fast han orkar ej länge tala med oss. Einar är bunden med sjukhusförordnanden, som han har mycket svårt att lämna och Tants¹⁴⁶ sköterska har ledigt en mån/ad/ så Vivi har endast en "passopp" som hjälper henne. I fall av direkt fara komma de dock genast, men huru kunna vi avgöra vad med ens en sådan farlig lång försvagande feber kan utveckla sig till. –

¹⁴³ Wasabladet torsdagen den 31 maj 1917.

¹⁴⁴ Wasabladet tisdagen den 6 juni 1917.

¹⁴⁵ Ferro 1971: 31ff

¹⁴⁶ Joels hustru Anna Heikel född Lagus f 20 juni 1848 – d 15 febr 1921, som vistas i Kuopio hos sin syster. Dottern Vivi är tydligen hos henne.

Barnen här ha också legat i **magsjukdomar** och **feber**, nu tycks Ulla vara het och vill ligga. Hon sover här bredvid mig – Det är väl röttnadssymptom och äro i allmänhet icke så farliga. –

Tack, käre Far för kortet till Armas. Fars darrande rader äro alltid så innerligt kärkomna av oss alla. Tack mor och Helmer också. Nog ha barnen långa tider att slå dank i år. Skolorna börja först den 17 sept. Mycken nytta får man ej av barnen. Inga¹⁴⁷ låtsas virka emellanåt, men någon dammtrasa har det ännu ej blivit av det, och hennes vantar som hon påbörjat i skolan vill aldrig bli färdiga. Gå de och simma är de en 3-4 tim. på vägen. **I tidn/ingarna/ läser ni väl då och då om kravaller och strejker här i Finland. Vasa är jämförelsevis lugnt. Dock går man även här hotfullt till väga. I dag sammankomma st/a/dsf/u/llm/äkti/ge. /UW Gunnar Heikel sitter i fullmäktiged//**

Nödhjälpsarbetarna fordra 2.50 i tim. (Haft 1 mk). De komma säkerligen liksom i Hfors att innestänga st/a/dsf/u/llm/äkti/ge och försöka på så sätt tvinga dem. Skall skriva sen huru det går. Icke roligt för G-r, som annars också är så ointresserad av politik och dylikt. **Landtdagsmannavalen stå för dörren. Fru Skog¹⁴⁸ som är borta har ålagt mig att åta mig hela ansvaret för en kvinnas inval. Det är bråk i det oändliga för den sakens skull. Och jag är så okunnig i mångt och mycket därom. Skall på möte i kväll, på tisdag och onsdag. Där gäller det att offentligt tala också. Och det tar så på mig, att jag brukar få faslig diare några timmar därefter.**

Hur lever världen med er? Ja, den som finge lite av slevan av mors sköna bär. Håll högt pris i år för det mor säljer. **Jag har lagt in allt möjligt i år. Saftat vinbär, hallon tillhoppa. Vi försågo oss med sirap så vi lida ingen sockerbrist eller annat heller. Men dyrare blir allting, här som hemma.** Säg mig vad ni särskilt behöver. Har mor kaffe? Kanske kan jag skicka mor ett par kilo. Eller vad annat? Svara härpå!

Einar, svåger, och Alma fundera på att skiljas – på försök för en tid. Deras naturer gå ej ihop, säga de. Konstigt här i världen. **G-r har fasligt litet mest i veckan alls intet att göra på labben. Väl att han förtjänat lite dessutom. Hopp finnes om att vaselinet frigives¹⁴⁹, hälften säljs i Sverige. Einar ju underrättad. Även färgerna från Amerika, ser det nu ut att de ämna snart avsända. Men med nya affärer är det stopp.** – Har Torsten kommit till Paris än? Vad gör han i Geneve? Fått något jobb? Har Filippa skrivit? –

Ulla vaknat kry och munter igen. Ej farligt således. Vill nu ut men skall hålla henne inne idag, då det blåser duktigt. Annars har vi haft en utmärkt vacker sommar. Lagom varm. Våra rum äro mycket svala sommarrum. Hade

¹⁴⁷ Född 1908 dvs ca 9 år

¹⁴⁸ Alma Skog (1846-1939)

¹⁴⁹ Det har inte fått utförelselicens från Sverige.

kvällsvard för stadsläkaren¹⁵⁰ och häradshöv. i förrgår. Stadsläkare är en mycket anspråkslös och snäll man som vi väl börja umgås med. Men frun (som ej här) är också läkare och äldre än jag. Vi tro inte hon är så sympatisk så kanske klickas det där. Annat vet jag inte denna gång. G-r hemkommen. Skola äta frukost nu.

Varmt omfamnade av Eder Victoria.

+++

/KOLLA mer ulla wikander *Wasabladet*, Victoria skriver visst där om recept, sitter i **hushållskommittén**. Theodor Heikel blir guvernör/landshövding den 11 december och misslyckades med sina kompromisser för att få en polisinrättning att bestå av personer från de båda sidorna, som han inte ansåg ännu definitivt polariserade. Theodor Heikel tycks ha ännu trott att det skulle gå att medla./

+++

Wasa 25 sept 1917

Käraste Föräldrar! Jag har inte haft brev från mor från denna sidan födelsedagen. Hoppas snart höra från er! Hoppas allt är som förut, helst naturligtvis mycket mycket bättre. Själv har jag haft rätt mycket schå, så jag har inte haft ro att skriva. **G-rs farbror Teodor har ju – som jag skrev – varit här hos oss några dar**, och om jag inte haft annat för mig, har jag måstat prata med honom, ty han är mycket pratsam. Trevlig karl, därtill snäll och vänlig och anspråkslös. Det har varit riktigt roligt att ha honom här – fast – mor emellertid förstår att nog ger en främmande alltid mycket extra arbete åt husmodern. **För en tim/me/ sen for han till landskommuner häromkring för att fortsätta sina valföredrag. Måtte han nu bli vald¹⁵¹. Inte roligt att dessa kusliga höstdagar raita omkring på landet, 3-4, 5 mil och måsta ta in hos, ofta, snuskiga bönder och vara hänvisad till deras mat. Häromdagen for han 6 mil måste för det betala – 75 Mk, som i normala tider skulle kostat kanske – 10 Mk - . Han skulle vilja gifta om sig.** Säger att hans hus förfares, att han blir kujonerad av sina pigor. Vi försökte rekommendera vår kvinliga lag?kandidat¹⁵², men han fann henne för kristlig, och han har f.ö. stora pretentioner på kvinnor. Han och jag kommo mycket bra överens och han sade flera gånger huru glad han var att G-r fått så "utmärkt duktig fru". –

Så har jag **hushållskomitén** som ger mig bekymmer emellanåt. Isynnerhet som de vill att jag skall skriva i tidningarna alla möjliga **recept** och puffa för deras **hushållskurser**. Det borde jag, men det är sånt väldigt bråk. Tar så lång tid att svarfa ihop, sådant som skall tryckas. Har klippt bort från Dagens Nyheter recept, som jag ska svarva om lite. Skulle vara roligt skicka mor, men **tror inte tidningar får skickas.** –

¹⁵⁰ Woldemar Backman (1870-1946) var 1917-23 stadsläkare och därmed också ordförande i hälsovårdsnämnden i Vasa. Och nog också i livsmedelsnämnden och I den satt Gunnar Heikel också? Hans hustru Elisabeth (1870-1950) var läkare – varför skulle de inte gilla henne. En fördom?

¹⁵¹ Alltså valkampanj för att bli guvernör/landshövding

¹⁵² Lantdagskandidaten som kvinnoklubben vill lansera bör väl vara Dagmar Neovius?

G-r har haft lite tråkiga affärsbekymmer. Genom en oärlig mellanhand har han förorsakats både bekymmer och penningutläggning. Tvärtemot vad vi hoppades således att göra en fin affär. Förargelsen var nu svårast att smälta men den är redan så godt som över. Ni får höra nångång muntligt därom. Månne Anderberg hörts av? Har han månne sändt tyg? Och har mor fått sin paket? – Vad skulle ni behöva där? Skriv nu, så jag får veta. - -

Svärfar är som förut. Var kommer det allt ännu från magen. Emellanåt mår han mycket illa. Doktorn tror nog han blir frisk, men ännu ser det mörkt ut. Vi var på middag där igår, Teodor, G-r och jag. –

Jag fick 24 kilo smör idag från ett mejeri. Skickar en 5 kilo till Einar i Viborg som i en månads tid ej sett smör, skrev han. Mjöl blir det alltmera ondt om. Vetemjöl står ej att få längre. Skall nu försöka sätta hälften mannagryn i vetemjöl som en bagerska visade mig. Det har jag en 20 kilo av. Kött är här väldigt godt om. Skall försöka få ett får från landet. Väl att vara försedd för den långa vintern. Svamp har vi plockat en liten spann full. –

Har ni hört vidare av Filippa? Skola de börja med hushåll redan under kriget?¹⁵³ Nog blir det ett jobb för henne. Francen har jag inte kunnat skicka än. Finns inte här alls att få för tillfället. Blir underrättad när de få in. Har Torsten kommit till Paris eller hur. Mycket jag skulle vilja veta om. Skall mor inte ha någon mänska där i vinter? Visserligen är ju maten gräsligt dyr just nu men mors hälsa bör gå framom alla penninghänsyn. Ni vet ju att allt ni behöver skall vi se till att finnas. Se nu till att ni ha det så godt som förhållandena kunna medgiva.

Ulla hänger här vid sidan och pladdrar på om allt möjligt. Hon är frisk och rar. Inga går och hänger. Vet ej vad det är med henne. Ser så blek ut och fryser alltid. Ligger emellanåt i feber. Begriper ej vad det är med henne. De spela¹⁵⁴ nu bägge två. Få se om därav skall bli något. Inte äro de just intresserade. Gunnel¹⁵⁵ sände vi också i skolan. Skulle vara så svårt sysselsätta henne här hemma, då två gårdskamrater fått börja skolan. Hennes hals tycks nu vara alldeles bra. Vi sände häromdagen rubel till frkn Hylinös /?/ fästman som skrev och bad därom. Brevet jag medhade från henne har han aldrig fått. **Huru länge skall kriget fortgå? Branting¹⁵⁶ är ju alldeles tokig därhemma. En fin politik minsann!** Det är Ulla som dräglar och spottar på mitt skrivna. Ursäkta henne det, men hon har så rar mun. Vad lyse har ni fått sen? Och eldebrand? Hoppas ni ej lider brist på något. Vi ha det så bra. Till middag skall **jag ha blodplättar och lingongröt. Elin, jungfrun är och manglar. Är ensam ett** par timmar med Ulla. Stackars mors höns och nu då inga heliga svinamulor/?/ finns! Dem borde man ju laga till kaffe. – Farväl nu, kära föräldrar. Varmt hälsad av Eder storatös Va.

¹⁵³ Hon har gift sig, med Rudolf Bothén. Tror han var bankdirektör redan då. I alla fall blev han det senare.

¹⁵⁴ Hon menar nog att de tar lektioner i att spela piano.

¹⁵⁵ Ska fylla sex år i oktober

¹⁵⁶ Se t ex art "Sveriges socialister och vår frihetskamp" Wasabladet torsdagen den 14 februari 1918. De svenska socialdemokraterna vill medla men inte mera. Ett möte 12 febr 1918 i Stockholm antog en resolution där det hette "Mötet anser det vara finska folkets egen sak att ordna sina inre angelägenheter."

I kanten: Sänd det här till Klara eller till Lippa. Skrev ett kort till Klara och lovade henne genom mor mera underrättelser.

+++

6 oktober 1917¹⁵⁷ "Husmödrar och värdinnor! Vi veta alla att vårt land detta år kommer att lida brist på säd och mjöl. **I städerna har nöden redan börjat, landsbygden kommer att följa efter. Det är då vars och ens skyldighet, och främst kvinnan-husmodern, att i tid beställa om sitt hus och taga till vara de ämnen naturen bjuder oss gratis till ersättning för den dyrbara brödfödan.**

Det är numera vetenskapligt undersökt och utrönt, att *rönnbären äga ett högt näringsvärde och med fördel kunna prepareras till mjöl vid utfordring av höns och svin*. Till och med vid brödbakning kan mjölet utdrygas med mjöl av **rönnbär**. Dessa behövas för detta ändamål endast torkas och malas.

Låten ej tillfället gå förlorat! Skicken edra barn och tjänare ut att **samla rönnbären i stora mängder** innan de frysa och falla av. Dröjen icke tills det är för sent. Slakten icke ned de dyrbara och outhärliga husdjuren. Besinnen vilken rikedom det är att i dessa tider kunna uppföda höns och svin.

Även mossor och lav till utblandning av såväl människor- som djurföda bör ovillkorligen insamlas nu innan snö täcker marken.

Styrelsen för Martaföreningens Vasa filialförbund." ¹⁵⁸

Samma dag en annan artikel : Rubrik: Lavbröd. Insamling av islandslav, en livsfråga." Textens början: "Genom tidningspressen, föredrag och matlagningskurser har allmänhetens uppmärksamhet blivit fäst vid det välbehövliga tillskott i våra livsmedel, som kunde erhållas i **den s. k. islandslaven eller renmossan**. Sedan forna tider har den med fördel använts under missväxtår och där sädesförråden varit knappa. Nutidens matlagningskonst har lärt att genom lavens behandling i lut förtaga dess beska smak och därav bereda ett till och med välsmakligt bröd som därtill – enligt vetenskapliga analyser – befunnits vara närande. ... " Sen skrivs om proportionerna mellan vanligt mjöl och laven samt att det finns mycken sådan lav i Finland. Det är en lång artikel. ¹⁵⁹

Samma dag "Från allmänheten. Hövlig fråga till Vasa livsmedelsnämnd. Enligt hörsägen beror stegringen av minutpriset på rågmjöl hos stadens handlanden utöver gällande maximipriser, vilket torde utgöra 85 pi per kg. , till Fmk 1:50 därpå att Livsmedelsnämnden å orten informerat handlandena att kräva sagda stegrade pris. Om Livsmedelsnämnden eller dess ordförande tillåtit sig ett slikt i betraktande av tidsförhållandena alldeles otillåtligt tilltag, bör densamma naturligtvis bliva föremål för vederbörlig undersökning och

¹⁵⁷ Rubrik: "Rönnbär som mjöl vid utfordring av djur?" *Wasabladet* lördagen den 6 oktober 1917.

¹⁵⁸ Rubrik: "Rönnbär som mjöl vid utfordring av djur?" *Wasabladet* lördagen den 6 oktober 1917. Hela uppropet.

¹⁵⁹ *Wasabladet* lördagen den 6 oktober 1917. Artikelns är undertecknad Gust. Ad. Helsingius. Han var f d fattigvårdsinspektör.

eventuella rättelseåtgärder. Härmed uppmanas emellertid vederbörande att snarast möjligt i tidningspressen besvara den frågan: har ryktet av här omförmäld art någon som helst grund, eller huru? X. ¹⁶⁰

+++

9 oktober 1917¹⁶¹ **"Livsmedelskrisen i staden. Leder till kravaller.**

Den brist på livsmedel som länge varit kännbar i staden, har nu nått sin kulmen. Talrika familjer ha en längre tid nödgats undvara smör, och bröd och mjölk är det ytterst knappt om. Av senaten erhöll **livsmedelsnämnden** slutligen tillstånd att utdela 5000 hl. i kronomagasinets befintligt havre bland befolkningen men detta torde ej mycket förbättra saken, enär endast en liten del av partiet lär duga till människoföda. **Största delen har nämligen förfarits under den långa tid säden varit lagrad i magasinet.**

För att få en förbättring till stånd sände livsmedelsnämnden i söndags två av sina medlemmar jämte två represent/anter/ för arbetarna till Helsingfors, där de hos senaten skulle påyrka snabba åtgärder för avlägsnande av brödbristen.

*

Ett för förhållandena betecknande mellanfall inträffade härstädes i fredags och lördags. Fredag kväll ankom till fiskestranden Skärgårdsångaren Wågen 3, bland vars last observerades en större låda smör. Då ingen ägare visade sig, posterades vid stranden en polisvakt samt ett par arbetare, som hela natten kvarstannade å platsen. På morgonen anlände smörets ägare, f. gårdsägaren J. Lolax /?/. Eskorterad av en människomassa fördes smörlådan till poliskammaren, där det yrkades på att smöret jämt skulle fördelas bland de närvarande. Av polisen fördes lådan likväl till livsmedelsnämnden, utanför vars lokal en större människomassa samlade sig. Då nämnden först skulle hålla sammanträde för att utreda de i samband med smörbeslaget stående omständigheterna, blev mängden orolig och pockade allt mera högljutt på omedelbar fördelning. Man klappade på dörr och fönster och då herr W. Blomqvist vid ett tillfälle visade sig i dörren för att släppa in en av nämndens medlemmar, fattade en kvinna tag i hans väst, som slets sönder.

På grund av livsmedelsnämndens beslut fördes smörlådan slutligen tillbaka till poliskammaren, där smöret ända till midnatt utdelades i bitar à ½ kg åt c. 150 personer efter 7:50 pr kg.¹⁶²

*

I söndags samlades utanför mjölkcentralens mejeri **en stor människomassa**, som var missnöjd över centralens åtgärd att inställa mjölkförsäljning om söndagarna. Man yrkade på att mjölk skulle utdelas, vilket även skedde. Därefter

¹⁶⁰ *Wasabladet* lördagen den 6 oktober 1917.

¹⁶¹ Rubrik: "Livsmedelskrisen i staden. Leder till kravaller." *Wasabladet* tisdagen den 9 oktober 1917.

¹⁶² Rubrik: "Livsmedelskrisen i staden. Leder till kravaller." *Wasabladet* tisdagen den 9 oktober 1917.

genomsöktes lokalen, enär man misstänkte att smörlager fanns. Emellertid påträffades endast ett litet parti, tillhörigt en av mejeriets mjölkleverantörer.

Från mejeriet ställde hopen kosan till handl. T./?/ Laurells hus, i vars källare man förmodade att smör fanns. I huset är militärens livsmedelshandel belägen, och vid folkhopens ankomst meddelade hr Laurell pr telefon soldatkommittén om saken. En lastautomobil med beväpnade marinsoldater anlände till platsen, men avlägsnade sig sedan folkmängden underrättats om var ifrågavarande livsmedelshandel var belägen.

Härefter begav sig folkhopan till arbetarföreningens gård, där ett möte gick av stapeln, varvid bl. a. beslöts att tillsätta en särskild kommitté som skulle undersöka affärernas livsmedelslager. Till natten beslöt man postera ut vakter vid de större affärerna och upplagen. Nytt möte utsattes till måndag kl 7 e m.¹⁶³

*

I den närmaste framtiden torde livsmedelsnämnden erhålla cirka 85 000 kg korn och havre från olika håll. Råg har man ej lyckats anskaffa.

*

I går afton samlades åter en folkmassa å arbetarföreningens gård. Den kommitté, som valts föregående afton, omförmälde därvid att vakterna om natten anträffat ett lass vetemjöl och fyra lass linolja, vilka forslades bort från staden. Lassen hejdades.

På morgonen erhåll kommittén av hr Blomqvist fullmakt att 'inspektera' misstänkliga förråd. Färden ställdes så till A B Sampos affärslokal, därifrån kommittén på grund av disponentens avvisande hållning måste återvända med oförrättat ärende. Samma blev resultatet i gården n:o 26 vid Strandgatan, där enligt uppgift åtminstone ett lass råg skulle finnas. Vidare besöktes mjölkcentralen och sockerbruket. På förstnämnda ställe anhöll disponenten förgäves om ett intyg av innehåll att han föregående dag mot sin vilja nödgats utlämna mjölk.

Vid mötet beslöts att genast avskaffa mjölkkortsystemet (!) , varjämte en tremannadeputation valdes för att hos guvernören yrka på stängning av mejeriet samt dess filial i Malaks (!). Om **guvernören**¹⁶⁴ icke är villig härtill, tar kommittén hand om saken och förseglar dörrarna.

Vidare beslöts att i dag avfordra livsmedelsnämnden ny fullmakt, undertecknad av nämnden i sin helhet; bifalles icke härtill, bör den avgå!"¹⁶⁵ Också den 9 oktober 1917: "Smör utdelas äntligen i dag så långt ett parti av 6 drittlar räcker, genom Svenska handelslaget o. Vasa arbetares andelshandel. Per person gives 100 gram."¹⁶⁶

¹⁶³ Rubrik: "Livsmedelskrisen i staden. Leder till kravaller." *Wasabladet* tisdagen den 9 oktober 1917.

¹⁶⁴ har man ännu inte övergått till landshövding ??

¹⁶⁵ Rubrik: "Livsmedelskrisen i staden. Leder till kravaller." *Wasabladet* tisdagen den 9 oktober 1917. Detta var en lång artikel som jag tog med hela – med ! och med * där de fanns insatta.

¹⁶⁶ Kortnotis. *Wasabladet* tisdagen den 9 oktober 1917.

Också den 9 oktober 1917: "Strejken vid Metvikens mekaniska verkstad pågår sedan den 3 dennes. Arbetarnas ursprungliga fordringar gingo ut på 200 proc. förhöjning av lönerna, men ha de nu nedprutats till 180 proc/ent/." ¹⁶⁷

+++

11 oktober 1917, situationen **spetsas till inför ett val**. I en ledare i Wbl. Sägs att det ryktas att socialisterna ska ställa upp "röda garden i stor stil." Och om valet inte går som de vill kommer de att ta makten i alla fall. ¹⁶⁸

Samma dag: en nidsbild i ord presenteras av Kullervo Manners karriär. Han är nu talman i enkammaren. ¹⁶⁹

Samma dag: "Oordning och svaboga." ¹⁷⁰ Resande som anlända till staden med det ordinarie dagtåget, som, om ej försenat, inträffar vid en nattliga timmen 11,40 e m/alltså 23.40 nästan midnatt// slås med häpnad inför den trängsel och oordning, som råder å järnvägsstationen.

Redan å perrongen har man all möda att komma fram, synnerligen om man har någon större resväska eller smörbytta att släpa på, ty oavsett alla som strömma ur vagnarna vimlar det allaredan före tågets ankomst av folk därstädes. Inne i väntsalen är det ändå värre. Där stå människorna tätt packade, som en mur, lämnande endast en smal ränna för de redan å tåget uttråkade resenärerna, som få söka sig ut genom hälften av den ena av stationens tvenne flygeldörrar.

Någon rimlig orsak till den talrika publikens närvaro kan man ej finna. Få av dem synes ha vänner och bekanta bland anländande resande, och skulle ens hälften gått ner för att köpa dagens Hufvudstadsbladet skulle försäljarna av detta inom kort kunna leva på räntor.

Publiken består till största delen av 'tavaritschi', dessas väninnor, väninnornas vänner o s v. Att 'se tåget' har för dessa människor blivit ett behov, en fullkomlig institution. De återkomma kväll efter kväll, vecka efter vecka och hava nu troget hållit på därmed i ett halvt år.

Synbarligen är ankomsten av tåget en länk i den kedja av nöjen, som vår stad varje afton bjuder, och synbarligen är det ett högt skattat nöje, som infödingarna hittills utan fog försmått. **Järnvägsstationen har blivit för nöjeslivet lika viktigt som teater, cirkus, danspalats och restaurant, och endast servering och orkester saknas för att lokalen skulle göra skäl för sig som nattcafé och sista rekreation före nattens vila.** ¹⁷¹

Samma dag en dementi av Tuom Laurell om att han ringt soldater vilket stått i *Wasabladet*. Själv har han inte hand om denna handelsbod längre utan säljer

¹⁶⁷ Kortnotis. *Wasabladet* tisdagen den 9 oktober 1917.

¹⁶⁸ Ledare "Inför anarki?" undertecknad K. B. *Wasabladet* torsdagen den 11 oktober 1917.

¹⁶⁹ "Hr Manners karriär", av sign Ö. N. *Wasabladet* torsdagen den 11 oktober 1917.

¹⁷⁰ Överrubrik är "Ur dagboken" av sign. Fox, *Wasabladet* torsdagen den 11 oktober 1917.

¹⁷¹ Överrubrik är "Ur dagboken" av sign. Fox, *Wasabladet* torsdagen den 11 oktober 1917.

endast jordbruksmaskiner. Han bestrider även vissa rykten om att han skulle handla i smyg med potatis och strömming. Den kväll som det står om i tidningen var han på jakt i skärgården och tre personer bevittnar detta.¹⁷²

+++

13 oktober 1917.¹⁷³ Ledare: **"När dessa rader gå i press, är resultatet av valen klart. Så långt vi nu kunna överblicka desamma, utvisa de en förskjutning till förmån för de borgerliga partierna, varigenom den socialdemokratiska majoriteten i lantdagen kommer att brytas."**

+++

16 oktober 1917 Rubriker: **"Den tyska landstigningen vid Östersjökusten"** ; **"Tyskarna vid Finska Vikens mynning. Landstigning å Dagö och Ösel,** som ryssarna ge förlorade med garnisoner och förråd. – Panik i Petrograd."¹⁷⁴

+++

Ledaren i *Wasabladet* fastslår den 18 oktober 1917 att efter valet har inte socialdemokraterna längre majoritet utan det har " de svenska och finska borgerliga partierna" som kommer att få stöd av en del av "agrarerne" om inte av alla.¹⁷⁵

+++

Det finns en tidning som heter Wasa Posten och som tydligen också kommer ut på svenska. Är det ett agrart organ? Borde kollas.

+++

20 okt 1917. Vasa hette Nikolaistad fram till oktober 1917. Från när gamla Vasa brann 1852. En ny stad byggdes på plats närmare god hamn. **Nu heter staden Vasa igen.**¹⁷⁶ **Det firas med allmän flaggning den 20 oktober 1917.**

+++

25 oktober 1917 återges i Wbl en artikel från *Hufvudstadsbladet*. Rubriken är det olycksbådande **"Inbördeskrigets spöke"**.¹⁷⁷ Där kan bl a läsas: " ... på senare tid har uttalanden i saken antagit allt bestämdare former: **socialdemokraterna synas vara beslutna att med våldsmedel, genom massupträdanden kanske t o m med väpnad makt, söka tillvälla sig den bestämmanderätt i samhället folket i val icke givit dem."**

+++

Kolla också ledare den 25 oktober som heter "Politisk översikt". Den verkar klargörande. Undertecknad K. Rob. V. W. EXCERPERA MERA? kolla ulla wikander

+++

NOVEMBER MÅNAD 1917

¹⁷² "Från allmänheten. Dementi" *Wasabladet* torsdagen den 11 oktober 1917.

¹⁷³ "Facit av valen." *Wasabladet* lördagen den 13 oktober 1917.

¹⁷⁴ *Wasabladet* tisdagen den 16 oktober 1917.

¹⁷⁵ Ledare i *Wasabladet* torsdagen den 18 oktober 1917.

¹⁷⁶ *Wasabladet* lördagen den 20 oktober 1917.

¹⁷⁷ *Wasabladet* torsdagen den 25 oktober 1917.

1 november 1917. Situationen i Helsingfors enligt *Wasabladet* alldeles i slutet av oktober.¹⁷⁸ Här kommer ledaren från början, vilken klargör förhållandet mellan militär och polis. Åtminstone hur den stod just då: " "Frågan om den allmänna ordningen och den makt som skall upprätthålla den är aktuell i huvudstaden såsom den varit det länge. **Det vore synd att påstå, att den polis vi hade närmast före revolutionsdagarna var populär. Därtill hade den gjort den gamla regimen för många tjänster, insupit för mycket av dess anda och för länge dirigerats av ett av dess redskap, herr Valmqvist.** Dock bör å andra sidan icke fördöljas, att denne man ej så förstört Helsingfors polis som man hade befarat att genom honom skulle ske. Därtill var han åter för indolent, för litet aktiv och måhända innerst inne också för litet 'välsinnad'. I polisens led kvarstod en hel mängd rättrådiga, bra instruerade och i andra avseenden acceptabla karlar, vilka ingen fläck hade på sitt anseende.

Kom så revolutionen. Genom den sopades ordningsmakten i dess dittillsvarande form bort och milisen sattes i stället. Också nu följdes ryskt mönster. Var den gamla polisen ej populär har dess efterträdare ej heller förvärvat sig anseende utom i de socialistiska Broholmskretsarna. Där håller man på polisen ej såsom upprätthållare av ordningen, utan i dess egenskap av en demokratisk eller snarare sagt klassinstitution. Vid dess sammansättning förfors nämligen så, att de gamla poliskonstaplarna, huru oförvitliga de än hade varit i tjänsten, icke medtogos, medan plats bereddes nytt folk ur socialdemokraternas led. Att vid denna organisering åtskilliga flathet lades i dagen såväl av stadsfullmäktige som av magistrat kan ej förnekas, trots att man senare undskyllt sig med att **förhållandena nu en gång hade gestaltat sig så, att undfallenheten var nödvändig.**

Den ordningsnämnd, vilken ställdes i spetsen för det hela, var knappt ägnad att bättra på det. Flertalet medlemmar har varit socialister, som visserligen icke med förbigående av lag, men dock ofta med försummande av ordningens fordringar hävdad klassynpunkter vid nämndens överläggningar och beslut. De borgerliga medlemmar stadsfullmäktige placerat i den, ha också en efter en för själ och pina bett att få slippa uppdraget.¹⁷⁹

Man kan lätt tänka sig, att det varit både si och så med milisens förmåga att fullgöra sin uppgift. Och vad värre, det har brustit också i god vilja, såsom under den långvariga milisstrejken i somras, då Helsingfors lämnades fullständigt utan ordningsmakt och tjuvar och rackare hade ett härligt operationstillfälle, vilket de ej heller försummade att begagna sig av.

Så väl i stadsfullmäktige som i pressen har gång efter annan understrukits behovet av införandet av en verklig ordningsmakt och de rödbindlade passmiliserna ha mest vitsordats såsom promenerande taugenichts. Detta behov har gjort sig allt starkare gällande ju längre det lidit.

¹⁷⁸ "Brev från Helsingfors. Till Wbl. Den aktuella polisfrågan" ledare i *Wasabladet* torsdagen den 1 november 1917.

¹⁷⁹ "Brev från Helsingfors. Till Wbl. Den aktuella polisfrågan" ledare i *Wasabladet* torsdagen den 1 november 1917.

De ryska matrosernas olidliga framfart har låtit det framträda, **överfallet på stadsfullmäktige illustrerade det och livsmedelsfrågans tillspetsning med kravaller och egenhandsuppträden vid synranden ropade högt på en utom alla partier stående polismakt, som ej har annat ögonsikte än ordning och laglydnad.**

Alla planer på åtgärder i denna riktning ha motsagt av Työmies och dess parti. Och de har försvårats av att länet ingen högsta polischef ägt, den ena guvernören har följt på den andra. Envar av dem har funnit ställningen ohållbar, emedan de ej högre upp haft ett tillräckligt starkt stöd att påräkna och överhuvud ej de behövliga maktmedlen att tillgå. Under sådant förhållande har det ej heller kunnat bli något ordentligt av med en polis i Helsingfors.

Som bekant har här som på många andra orter bildats en **privat skyddskår** för att i mån av möjlighet upprätthålla ordning. Denna trupp, som numera torde räkna ett par tusen man och som rekryteras oberoende av partisynpunkter – även en del socialdemokrater ha inträtt i leden trots allt – har ådragit sig Työmies höggradiga förbittring och **slaktargardet** är den ständiga titulatur den hedras med i dess spalter. Under förevändning att **skyddskåren** i landet skulle ha till syftet angrepp på arbetarna har den socialdemokratiska ledningen låtit utgå **upprop till bildande av röda garden**, men redan dessförinnan hade ett sådant grundats åtminstone i Helsingfors. Det excerseras under en och annan rysk underofficer och har fått vapen av militären! Man kommer att tänka på det gamla ordspråket: den Gud vill fördärva o. s. v. Det är under dessa omständigheter knappt förvånansvärt, att vid en soldatöverläggning i Petersburg det **från Finland rapporteras ett förstående medborgarkrig**. Visserligen ges det optimister, som hoppas att i det avgörande ögonblicket röda garden och skyddskårer skola förena sig mot en gemensam motståndare, och på någon ort torde detta verkligen redan ha skett. Men i stort sett ha vi långt till detta samförstånd, är det att befara.

Emellertid gläder den nyutnämnde guvernören Jalander¹⁸⁰ nu Helsingfors med budskapet om ett förestående införande av ordnad polis. I Brunnshuset har någon månad en polisskola varit etablerad och i närheten av Borgå har en ridande polistrupp inövats. Bland det intagna manskapet finnas av de forna konstaplarna åtskilliga.

Det återstår att erfara, huruvida förändringen kan genomföras utan slitningar med milisen och Broholmen. Naturligtvis skall en del av milismanskapet bibehållas i den nya kåren. Den 1 november nalkas och då kan det bli av nöden att ha en fast ordningsmakt att lita till.”¹⁸¹

¹⁸⁰ Bruno Jalander (1872 – 1966) stred i första världskriget på rysk sida 1914-17. Guvernör/landshövding i Nylands län 1917-32. Krigsminister sen försvarsminister 1920-23. Framstående i skapandet av skyddskårsorganisationen i Finland.

¹⁸¹ ”Brev från Helsingfors. Till Wbl. Den aktuella polisfrågan” ledare i *Wasabladet* torsdagen den 1 november 1917. Detta var hela artikeln.

Samma dag, under denna ledare: Rubrik: "U. S. A. vägrar giva oss spannmål"¹⁸², textens början: "Bland de senaste nyheter telegrafen bringat oss är att **Amerikas förenta stater vägrat lösgiva den spannmålsmängd Finland inköpt därstädes. Vad detta betyder för oss, då ej heller Ryssland synes kunna giva oss den spannmål vi redan för månader sedan köpt och betalat, är lätt att inse. Det är hungersnöden, som starkare än förr hotar oss.** Ryssland kan ej giva oss den föda vi behöva och nu vägrar U. S. A:s regering, denna 'humanitetens' bålde förkämpe att giva oss den föda vi redan köpt. Och motiven! Frukten för en tysk landstigning i och erövring av vårt land. Detta är det officiella motivet men ingalunda de verkliga, därtill är det för svagt. Ententemakterna med England i spetsen började, med U. S. As goda minne, sitt hungerskrig mot de tyska kvinnorna och barnen, och efter U S As ingripande började hungerskriget emot de neutrala staterna. Följande steg på 'humanitetens' väg är U S As hungerskrig emot det officiellt allierade Finland.

Motivet att den till Finland transporterade spannmålen vid en eventuell tyska erövring skulle tillfalla Tyskland, är desto svagare, då vi taga i betraktande, vilket U S A även borde veta, att Tyskland för närvarande har brödsäd i så stort överflöd, att det är i tillfälle att överlåta en del därav åt Sverige. Att således motivera sin vägran på de grunder U S A gjort är föga sanningskärt och ej heller överensstämmande med den humanitet herr Wilson skryter sig äga. Men det är väl så, att humanitetens bud äro olika för olika folk och att det man kallar 'barbari' då det gäller Tyskland är höjden av humanitet då det är fråga om ententemakterna. **Tyskland har likväl aldrig sökt ihjälhungra neutrala och allierade makter, liksom herr Wilson nu vill göra, och dock är U S A 'humanitetens' mest energiska försvarare och Tyskland 'barbariets' hemland.**¹⁸³

I färskt minne lever hos oss även U S As försök att genom hunger få de neutrala Sverige, Norge, Danmark och Holland att bryta med 'fienden' Tyskland. Detta försök, så föga överensstämmande med humaniteten det än är, kan möjligen försvaras därmed, att **ententemakterna inse det omöjliga i att besegra Tyskland och att de därför önska se en ännu större del av världen som sistnämnda lands fiender.** Är det svårt att t o m med detta för ögonen försvara U S As politik mot de neutrala kan man alls icke försvara hungerspolitiken gentemot oss. **Vi äro ju förenade med de allierade Ryssland och således officiellt i förbund med herr Wilson och hans U S A. Den senaste yttringen av herr Wilsons egenartade humanitet är således en ännu mer ohöljd cynism.**"¹⁸⁴ /Ett tydligt ställningstagande för Tyskland samtidigt som ledaren anser att USA bör visa humanitet mot Finland - ett bra exempel på den balansgång som många försökte balansera mellan krigets två sidor.//

+++

¹⁸² Wasabladet torsdagen den 1 november 1917.

¹⁸³ Wasabladet torsdagen den 1 november 1917.

¹⁸⁴ Wasabladet torsdagen den 1 november 1917.

1 november 1917. **För resa till eller genom Sverige infördes nya regler för viseringen, tre formulär skulle ifyllas, foto medfölja dessa som helst ska var detsamma som i passet.**¹⁸⁵

+++

3 nov 1917 I Vasa uppträdde Zigenarteatern från Helsingfors. Direktör var Helinä Svensson-Timari, med Viktor Rydbergs pjäs *Singoalla* till förmån för studerande zigenare lördagen den 3 november på Folkets Hus och samma dag reciterade denna direktör dikter i Finska fruntimmersskolans festsal.¹⁸⁶

3 nov 1917 Rubrik "Evakuering". Början: "I samband med att krigsoperationerna rycka oss närmare har ordet 'evakuering' redan uttalats för vårt lands vidkommande. Visserligen har det varit fråga endast om en flyttning av de centrala ämbetsverken, och även med hänsyn till denna åtgärd har lugnande förklaringar avgivits: faran vore icke ännu så överhängande, att man behövde ifrågasätta en evakuering under den närmaste framtiden." Fruktan är för ngt i stil med den brända jordens taktik och att alla viktiga institutioner dras tillbaka och landet ligger fritt för härjningar. "... allt vad vi på senare tid fått se av de ryska soldaternas görande och låtande i vårt land giver vid handen, att de äro synnerligen väl kvalificerade för bragder av antytt slag..." ... "I Petersburg har 'den revolutionära demokratin' motsatt sig stadens evakuering: hur oändligt mycket större skäl ha då icke vi att här göra motstånd".¹⁸⁷

3 nov 1917. Rubrik "Från allmänheten. **Vårt dagliga bröd.**"¹⁸⁸

Texten: "Till följd av upprepade förfrågningar beträffande det nu i handeln utbudna havremjålet samt det därav beredda brödets lämplighet som föda, får jag framföra följande:

Ifrågavarande mjöl är som känt starkt uppblandat med sådor, varigenom detsamma erhållit ett mindre aptitlig utseende. Det av livsmedelsnämnden tillhandahållna brödet, som till 50 proc är bakat av detta mjöl, kan dock ej på något sätt anses olämpligt eller skadligt för hälsan: det myckna bråket om detsamma måste därför anses som fullkomligt obefogat; enligt min tanke är samhället att lyckönska, om ett dylikt under hela kristiden står till förfogande.

Enl/igt/ analysattest fr/ån/ Agrikultur- o. Handelskem/iska/ laboratoriet är ifrågav/arande/ mjöl till sitt näringsvärde nedsatt endast med en obetydlighet. /Gunnar Heikel är föreståndare//

Den enda befogade anmärkningen, som kan göra är att detsamma på grund av de sammanblandade sådorna kommer att innehålla en betydligt stegrad halt av cellulosa (4,4 pr/ocent/ mot normalt 0,77 proc/ent/), ett ämne som är osmältbart och därför utgör ett visst irritament för tarmen, vilket gör detsamma mindre lämpligt för vissa sjuka personer, speciellt sådana som hava fallenhet för diarré. Tillsvidare måste bröd för sådana personer (samt hälst också för yngre

¹⁸⁵ "Svenska passtrakasserier" notis i *Wasabladet* torsdagen den 1 november 1917.

¹⁸⁶ Två annonser i *Wasabladet* lördagen den 3 november 1917.

¹⁸⁷ Artikel "Evakuering" av A. E. *Wasabladet* lördagen den 3 november 1917. Slutet är med.

¹⁸⁸ *Wasabladet* lördagen den 3 november 1917.

barn) bakas hemma, då ju enbart rågmjöl kan användas, eller, om det visar sig nödvändigt att sammanblanda detsamma med havremjöl, man då först bör befria detsamma genom siktning från sådor.

Anhålles förbindligast att också andra i staden utkommande tidningar ville intaga ovanstående. Vasa, hälsovårdsbyrå, 2.11.1917.

Vold. Backman.¹⁸⁹

3 nov 1917. Rubrik "Stadsfullmäktige" står bl a "Dr W/oldemar/ Backman befriades från ledamotskapet i centralkökskommittén och dr. G/unnar/ Heikel utsågs i hans ställe." Under mötet diskuterades under särskild rubrik "Centralköket". Där stod "Från centralkökskommittén hade inkommit en skrivelse, att kommittén numera övergivit tanken att placera det **tilltänkta centralköket** å slaktinrättningens tomt, enär lämpligare plats erhållits i gården n:o 2 vid Vasaesplanaden, där tvättinrättningen Eira nu är belägen. På grund därav beslöto fullm/äktige/ frångå sitt tidigare beslut om centralkökets förläggning å slakthustomten."¹⁹⁰

Man diskuterade även på detta sammanträde om antalet i stadsfullmäktige skulle utökas: "Frie/erre/ E. von Troil föreslog att fullm:s antal skulle ökas till 42 för att bereda även arbetarna och småborgarklassen tillfälle att bli representerade. Förslaget hänsköts till beredningsutskottet. Dessutom ber **fullmäktige guvernören att få uttala sig i förväg om den som ska utnämnas till polismästare i staden** /så den tjänsten var alltså ledig/.¹⁹¹

3 nov 1917. "De avgiftsfria kurserna i nödtidshushållning fortsättas ännu nästa vecka måndag, tisdag och onsdag från 5 – 7 e m i Barnträdgårdens lokal, Klemetsögatan 12 i Vörå stadsdelen. Såväl svenska som finska deltagare äro välkomna."¹⁹²

+++

6 nov 1917. **Stor annons: "Samla lav!** Centrallagets Matvaruavdelning köper renlav (fönstermossa) i obegränsade mängder Handla ofördröjligen! ..."¹⁹³

+++

5 nov 1917. Om den politiska situationen i Helsingfors lantdag.¹⁹⁴ "Den politiska ställningen har sällan, måhända aldrig, varit så invecklad som just nu." lyder den första meningen.

+++

10 nov 1917. Om "Stadens polisinrättning"¹⁹⁵, som framhåller att *Wasabladets* skrivelser om "polisinrättningen" som infördes den 20 oktober inte är riktiga.

¹⁸⁹ *Wasabladet* lördagen den 3 november 1917. Det var hela notisen! Varför den står under "Från allmänheten" förstår UW inte. Jfr senare information om hur Tallbarken kan användas för att baka bröd!; W Backman var en av stadens (två?) stadsläkare. I samma tidning står att de beviljats dyrtidstillägg av stadsfullmäktige.

¹⁹⁰ "Stadsfullmäktige" *Wasabladet* lördagen den 3 november 1917.

¹⁹¹ "Stadsfullmäktige" *Wasabladet* lördagen den 3 november 1917.

¹⁹² *Wasabladet* lördagen den 3 november 1917. Hela notisen.

¹⁹³ *Wasabladet* tisdagen den 6 november 1917.

¹⁹⁴ Ledare "Lantdagsbrev I H:fors den 5 nov. Den politiska ställningen" ledare i *Wasabladet* torsdagen den 8 november 1917.

¹⁹⁵ Insändare i *Wasabladet* lördagen den 10 november 1917.

/Alltså tar man in en polemik mot tidningens rapportering. / Det står under "Från allmänheten" och är undertecknat "Polismännens fackavdelning". Ngt ur artikeln: "Vad den socialistiska agitationen vidkommer, så är den också överdriven, liksom allt annat i ifrågavarande artikel.

Polismanskapets politiska åsikt såsom privata personer är en sak som här icke behöver framläggas, huvudsaken är att polisen i sin tjänsteutövning är opartisk, vilket den även hittills varit och framdeles kommer att förbliva.

Polisens arbete är under nuvarande tid ytterst svårt, då sinnena äro i svallning överallt. *Wasabladets* försök att upphetsa sina läsare mot inrättningen är därför så mycket mera beklagligt som verkningarna härav reda gjort sig märkbara.

Att polisen inte förlorat i arbetsintensitet kan med säkerhet framhållas; under en titt t ex på detektiva avdelningen skall säkerligen envar övertygas härom.

Det skulle ännu vara mycket att berätta med anledning av ifrågavarande artikel, men vilja vi inskränka oss till ovanstående ..."
/och efter detta kommer så "Redaktionens anm. Vad insändarna framhålla rubbar icke vår notis om förhållandena vid polisnrättningen, ty de uppgifter vi erhållit äro absolut tillförlitliga. ... **Insändarna kunna icke bestrida att den är utpräglad socialdemokratisk och att fanatiska socialistagitatorer förgiftat atmosfären inom polisnrättningen.** Vi påpeka också uttryckligt, att det är dessa agiterande och politiserande socialdemokratiska element inom poliskåren som göra att densamma i sin helhet lider i allmänhetens ögon, ehuru väl en stor del av manskapet fortfarande vet vad en polisman ägnar och anstår." Vbl vidhåller sitt krav på en "rensning inom poliskåren".¹⁹⁶

10 nov 1917. Stor och antar UW principiellt tolkad historiskrivning om en nyligen avslutad period, rubrik: "Från den 18:de juli till 10:de november. Inför ett nytt skede i Finlands politiska tillvaro."¹⁹⁷ Den första paragrafen lyder: "Förslaget att överflytta högsta avgörandet i finländska frågor från den ryska provisoriska regeringen till en inhemsk statsmakt o/ch/ i spetsen för denna regering ställa en riksföreståndare eller ett direktorium kan knappast betraktas annorlunda än såsom en utveckling av ståndpunkten av den 18:de juli. Skillnaden mellan då och nu är dock påtaglig. **Prof. I. A. Heikel**¹⁹⁸ skrev för någon tid sedan i *Hufvudstadsbladet*: 'Det läge, vari vår självständighetsfråga nu befinner sig, betecknas av större medvetenhet bland oss själva och större benägenhet för eftergifter inom ryska styrelsesekretsar (n:r 257). Säkert är att vi icke stått där vi nu stå, hade icke juligenombrottet varit.' forts /men UW skriver inte av mer/ Artikeln är en **plädering för Finlands självständighet**: "Om Ryssland nu står inför kommunen eller inför medborgarkriget, då har vår lantdag en plikt: att förklara

¹⁹⁶ *Wasabladet* lördagen den 10 november 1917.

¹⁹⁷ Över fyra spalter upplagd artikel undertecknad K. Rob. V. W. *Wasabladet* lördagen den 10 november 1917.

¹⁹⁸ Ivar August Heikel, farbror till Gunnar Heikel.

Finland oavhängigt. ... Ju tidigare vi hävda oavhängighetskravet, dess större möjligheter hava vi att få en mellanfolklig mening i denna fråga på vår sida redan före krigets avslutning."

... lång artikel och efter en * kommer sedan. "I förgår sändes ut de första underrättelserna från Petersburg, att **interimsregeringen Kerenskij regering störtats**. Julikrisen har åter upprepats, denna gång i former och under yttre förhållanden, vilka ingen makt i världen kunnat stå emot. Kerenskij har fallit, icke på grund av att den goda viljan skulle ha saknats i hans inre politik, icke heller på grund av att kriget blivit en för stor uppgift för honom men därför att Rysslands folk icke längre vill kriget. Denna Rysslands vilja har universell natur; ur den skall freden framgå. Härmed inledes också en ny epok i Finlands frigörelsekamp."¹⁹⁹ ... /och det fortsätter längre fram i artikeln/ **"För var kommande dag lägges Finlands öde mer och mer i vår egen hand. Det skall, det måste bli slut på vår livegenskap i förhållandet till Ryssland. Vår historia, vår odling, vårt samhällsskick – allt höjer sitt pekfinger mot väster: lös från Ryssland!"** Och artikeln kräver att lantdagen ska "hävda oavhängighetskravet".

+++

13 nov 1917. Ledare: "Högsta makten". Och början: "Lantdagen fattade fredagen den 9:de november följande beslut:

'Att kejsarens och storfurstens makt skall tills vidare anförtrons en **statsföreståndarenämnd**, som för ändamålet skall tillsättas;

att statsföreståndarenämnden skall bestå av tre ledamöter, vilka, därest lantdagen ej kan om valet enas, av lantdagen utses på sätt som om talman är föreskrivet.'

Genom detta beslut har sålunda frågan om högsta makten äntligen fått en lösning, om ock av provisorisk natur, och en utgång utur det politiska krisläge, som 18:e juli skapade, har vunnits." ...²⁰⁰

13 nov 1917. Se också "Brev från Helsingfors till Wbl. Till den oklara situationen"²⁰¹ Ev excerptera?? Nej.

+++

OBS Mellan tisdagen den 13 november (nr 118) och onsdagen den 21 november (nr 119) kom *Wasabladet* inte ut.

Vanligen kom *Wasabladet* ut tre dagar i veckan: tisdag, torsdag och lördag. Här i mellantiden är det **storstrejk som avslutas på kvällen måndagen den 19 november 1917**. Därför kommer ett nummer av tidningen ut onsdagen den 21 november och det är ett fullmatat nummer som sedan följs av ett nummer följande dag också. Antagligen har sättarna m fl strejkat.

+++

¹⁹⁹ *Wasabladet* lördagen den 10 november 1917.

²⁰⁰ *Wasabladet* tisdagen den 13 november 1917.

²⁰¹ *Wasabladet* tisdagen den 13 november 1917.

21 november 1917. Strejken som börjat kl 12 på natten onsdagen den 14 november – dvs eg från torsdagen den 15 november - avslutades kl 21 måndagen den 19 november 1917.²⁰² Vad UW förstår var den en strejk som omfattade hela landet och övervåld användes på många håll. Här bara om Vasa, där det gick lugnt till enligt *Wasabladet*.

21 november 1917. J J Huldén skrev från Petrograd den 14 november om "Den ryska revolutionens öde". Bra om revolutionens "rytmiska kastningar åt höger och vänster" skrivet mitt i händelserna.²⁰³ KOLLA SAKNAS ulla wikander 21 november 1917. "Socialisternas revolution" enligt *Wasabladet*²⁰⁴ i november med underrubrikerna: "Inför hungersnöd och anarki. Socialdemokraterna stänga hornen av sig." Texten: " **Sedan förra onsdags /dvs den 14 november !// har landet stått stilla.** I sex dagar har sålunda Finlands socialdemokrater lekt 'revolution' med ett samhälle som står vid branten av sin undergång, ett försvarslöst, svältande samhälle, som inom någon vecka står inför hungersnöden och anarkien. I sex dagar har detta parti provocerat okunniga och förvildade ryska knekthopar med oförvitliga medborgares liv, frihet och egendom. I sex dagar har det socialistiska skräckväldet satt åsido de enklaste medborgerliga rättigheter, personlig oantastlighet, yttrande-, press-, församlings-, och föreningsfrihet, 'häktat' och misshandlat medborgare, 'avsatt' tjänstemän, begått hemfridsbrott. I sex dagar har socialisterna avbrutit järnvägstrafiken, telefonen, telegrafan och posten och kommit åvägga ett avbräck å alla områden, främst med avseende å varuanskaffningen och fördelningen av livsförnödenheter, som icke kan botas. På sjunde dagen kunna de se på sitt verk: ett samhälle, som ropar på bröd, på frihet, på ordning, på skydd, på lag. Och vad kunna dessa arma satar ge? En lag om att ingen får arbeta mer än åtta timmar på fabrikerna – det är svaret på brödnöden. Ett rött garde, som självt är en fara för liv och egendom – det är svaret på samhällets fordran på ordning, frihet och skydd. En månghövdad partihydra och en skräckregering på Broholmen – det är svaret på folkets fordran på laglighet och ordnat samhällsskick. Men det är också allt, och från socialistsynpunkt är det väl nu ganska gott i Finland.

Det ska vara finländska socialdemokrater för att komma på tanken att prisge sitt värnlösa, hungrande lands medborgare åt främmande soldater. Segern var billig och triumfen lätt vunnen. Det betyder naturligtvis mindre för dem att de äro i mindretal i land och lantdag. **Hufvudsaken är att det finländska arbetarråd, som nu alldeles onödig prydes med namnet 'senat' i broderlig förening med det ryska matrosrådet i Helsingfors beklädes med skräckväldets maktfullkomlighet. Detta synes ha varit revolutionens förnämsta vinst.** Hr Stahovitsch hade erbjudit

²⁰² *Wasabladet* onsdagen den 21 november 1917.

²⁰³ *Wasabladet* onsdagen den 21 november 1917.

²⁰⁴ Ledare i *Wasabladet* onsdagen den 21 november 1917.

socialdemokraterna makten²⁰⁵, hr Nekrasov hade gjort detsamma. Varför då detta revolutionära frispektakel? Det nu insatta socialistiska kasärnrådet må regera bäst det kan i gula borgen: de borgerliga skola ej ... hinder på dess väg till makten. I längden lär det nog bli ganska svårt att sitta på ryska bajonetter och styra ett svältande folk. I varje fall obekvämt.

*

/fortsättning finns men svårt att avläsa microfilmen som är otroligt DÅLIG

21 november 1917. Samma sida finns också "Länet och staden. Strejkdagarna i Vasa."²⁰⁶ och jag försöker exciperera: " **Senaste onsdag morgon överraskades man av meddelandet att 'storstrejk' proklamerats från kl. 12 på natten. Stadens fysionomi hade inte tagit något särdeles märkbart intryck av händelsen. Människorna rörde sig som förut på gator och torg, och affärerna voro öppna som vanligt. Man lade dock snart märke till tystnaden på gatorna: de slamrande formanskärrorna voro borta och hyrkusk/bussarna?/ stodo öde och tomma. Morgontidningarnas uteblivande vittnade även om att strejk verkligen rådde.**

Man tog saken lugnt. I gathörnen diskuterades läget ivrigt och man ville icke taga det hela riktigt på allvar. Det var ju också endast en okynnesstrejk, tillställd av våra härsklystna 'josfar'/?/ som icke kunna smälta **valnederlaget** och nu icke drogo sig att med sina ryska kumpaners benägna medverkan skrämma borgarna till eftergifter, som icke på laglig väg kunna ernås.

Man diskuterade även frågan, vilken ståndpunkt den i Vasa förlagda militären mände intaga till de socialistiska äventyret och man trodde sig veta att flertalet av desamma icke hyllade de omstörtande bolschevistiska som så begärligt slukats av Finlands socialdemokrater. **Man visste att matroserna och infanteristerna gärna skulle vara med om några roligheter i stil med händelserna i Petrograd men att deras beridna kamrater voro av annan mening och icke skulle tillåta något självsvåldigt ingripande från militärens sida.** Detta var ju en liten tröst för fredliga människor som hålla hem och hård och sitt eget liv kära, ty man förmodade att denna militärens hållning skulle lägga sordin på de strejkandes omstörtningsslust, vilket även blev fallet. Vi ha säkerligen denna för de strejkande även väl bekanta omständighet att tacka för att allt här avlöpte så fredligt som det faktiskt gjort. **Visserligen torde någon beväpnad matros ha tagit aktiv del t ex vid poliskammarens**

²⁰⁵ Mihail Stahovitš (1861 – 1923) rysk generalguvernör över hela Finland 31 mars – 17 september 1917. Han dog i Aix-en-Provence! Han efterträddes av Nikolaj Nekrasov (1879 – 1940) en liberal rysk politiker som varit finansminister i Kerenskis regering och var generalguvernör över Finland från den 17 september fram till att oktoberrevolutionen ägde rum i Ryssland. Han dog i Sovjetunionen, i Kazan.

²⁰⁶ *Wasabladet* onsdagen den 21 november 1917. Artikel i frakturstil och svår att läsa också för att filmningen är exceptionellt dålig. Artikelns w=v i min avskrift.

”erövring” men i allmänhet har det militära inslaget i de strejkandes massor varit försvinnande litet.²⁰⁷

Mellan 10 och 11 onsdag förmiddag visade sig tydligare tecken på situationens beskaffenhet. En manstark tropp rödgardister, obeväpnade, tågade nedför Hovrättsplanaden och stannade framför alla de där belägna affärer, vilka genom deputationer uppmanades att stänga, emedan strejk rådde. De flesta funno intet skäl att efterkomma denna godtyckliga uppmaning, synnerligen som de icke heller, åtminstone till en början, stöddes av några skarpare formulerade fraser. Uppvaktningen i affärerna blev skäligen resultatlös, och de några, som läto dupera sig av den självtagna myndigheten, öppnade ånyo. Trafiken fortgick som förut.

Något allvarsammare var budskapet om att även järnvägarna skulle stanna, vilket senare ingick och snart visade sig vara sant. Genom järnvägstrafikens stoppande började isoleringen bliva kännbar och strejkens verklighet ryckte närmare in på livet. Postkontoret ’förlorade sin betydelse’ som det heter i krigsrapporterna och blev ett lätt byte för strejkkommittén som dekretade att endast militärens och strejkkommitténs post finge behandlas.²⁰⁸

Sedan strejkkommittén företagit att utarbete en ny tidtabell för järnvägstrafiken (militär- och livsmedelståg som även missbrukades för strejkandes räkning) samt börjat kommendera i postkontoret, svarade järnvägs- och posttjänstemännen med att helt och hållet lämna sina platser. Strejkkommittén expedierade sina tåg sålunda, att ett lokomotiv utsändes för att se om banan var klar, varpå tåget följde efter. På posten expedierades endast militärposten, vilket ingår i posttjänstemännens skyldigheter.

Torsdag kväll antog självsvåldet former, som bragte alla rättänkande medborgares sinnen i uppror. Rödgardister till ett antal av flera hundra omringade stadens **polisinrättning** vid Rådhusgatan och tvang mot chefskapets och manskapets protester samtliga till inrättningen hörande att lämna ifrån sig sina vapen och avlägsna sig, **varefter strejkkommittén med Röda gardets styrelse installerade sig i polisinrättningen och började härifrån leda sina operationer. Strejkkommittén utsände på gatan patruller, vilka som kännetecken buro märken liknande etiketter på ölflaskor.**

Ungefär samtidigt besatte de strejkande telefoncentralen och förbjödo alla andra samtal utom militär- och strejkkommitténs samtal, naturligtvis. Man gick så långt i detta övervåld mot medborgarnas frihet att man t. ex. icke förenade ett samtal från länssjukhusets i /Muskasari ?/ överläkare till sjukhuset. Senare förenades dock samtal till stadens läkare. Men för privata samtal var det stopp. Av de strejkandes svansande för allt ryskt begagnade sig emellertid många stadsbor genom att begagna sig av ryska språket – i vilket fall samtal alltid erhöles. Att övervåldet mot telefontrafiken och polisinrättningen i

²⁰⁷ Wasabladet onsdagen den 21 november 1917.

²⁰⁸ Wasabladet onsdagen den 21 november 1917.

hög grad bidrogo till att oroa vårt samhälle och spridningen av allehanda rykten, det ena bättre än det andra, säger sig självt.

På fredagen upprepades besöken i affärerna men ledde lika lite som tidigare till något resultat. Uppmaningen att stänga åtföljdes nu av tillägget ' ... ' (i polismästarens namn), men då den ...-utropade polismästaren ibland visade sig var en stenhuggare o/ch/ ibland en dräng, som för affärernas innehavare icke var bekant, utövade icke heller detta någon verkan och stadens affärer förblevo öppna.

Redan på fredagen hade man kommit underfund med sin oförmåga att sköta stadens polisinsättning ty såväl gamla ordningskonstaplar som särskilt detektiverna fingo vinkar om att de kunde återvända till tjänstgöring. Av det /smickrande?/ anbudet begagnade sig endast ett par av de mest socialistiska ordningskonstaplarna, som sannolikt trodde sig kunna vinna något på att ställa sig väl med de för tillfället makthavande.

Även ordningsmakten i Dragnäsbäck blev föremål för de strejkandes intresse. Poliskonstaplarna blevo avsatta och den ena av dem hölls en kortare tid häktad av rödgardisterna, som besatte poliskontoret i Dragnäsbäck med de sina. Den borgerliga konstapeln lösgavs efter att ha visat ett mycket manhaftigt uppträdande mot de strejkande. Det uppges även att dessa proklamerat kronolänsmannen i Musstasari avsättning och i hans ställe utnämnt någon från sin egen krets.

Lördag förmiddag utförde rödgardisterna sin sista bragd för strejkdagarna, i det de vid pass 2-tiden omringade länsstyrelsen, inträngde i dets lokaler och förklarade ett antal av tjänstemännen avsatta samt länsstyrelsen ockuperad. Tjänstemännen veko för det råa våldet och avlägsnade sig mangrant varefter de strejkande förseglade dörrarna och ställde vakt vid ingången. I detta tillstånd är länets styrelse fortfarande. T. f. guvernören Torppa kände just då strejken utbröt ett behov att resa ut till landet och där är han fortfarande, skyddad för alla stormar och obehag, medan tjänstemännen fått stå i breschen.

Lördag kväll utfärdade de strejkande ett godtyckligt påbud att ingen onödigtvis finge röra sig ute efter kl 9 på kvällen. Under natten häktades och misshandlades ett par av stadens invånare. Några andra särskilt störande uppträden äro icke att anteckna från strejkdagarna.

Under en av strejkdagarna försvann i obekanta öden ett av Wasa Läkarförening på uppmaning av Röda korset anskaffat parti sanitetsmaterial från den för ändamålet apterade lokalen i Metvikens Folkskola. Vart förnödenheterna tagit vägen har icke kunnat utredas. Deras värde uppgick till ett par hundra mark.

Under strejkdagarna företogo 'ordningsmännen' några husundersökningar, i hög grad påminnande om det forna gendarmeriets. Så blev agronom Rosenbergs bostad, Wasaesplanaden 25 hemsökt av vapenletande militärer och rödgardister. Hr Rosenbergs samling av olika slags vapen

undersöktes och medfördes, men återlämnades då de inte kunde befinnas farliga för den 'sociala revolutionen'.

I en källare i gården Berggatan 36/numret osäkert// letades efter bomber. Man anträffade ett par medicinflaskor.

Även Metvikens folkskola blev utsatt för en påhälsning. Fredag kväll anlände dit en hop ryska soldater med några arbetare i sällskap. Klassrum, lärarrum och vind genomsnokades omsorgsfullt. Efter visitationen observerades att ett antal täcken, dynor m m försvunnit.

Natten mot söndagen omringade rödgardisterna gården 15 vid Långviksgatan, där ett betydande vapenförråd skulle finnas. Man bröt sig in i källare och magasiner och då letningarna där visat sig resultatlösa, i bostadslokalerna som genomsnokades med lika liten framgång. Fyra av gårdens hyresgäster fördes till poliskammaren, där de underkastades kroppsvisitation varefter de frigåvos.

Anteckna vi slutligen att de strejkande anhöllö om sammankallande av ett stadsfullmäktigesammanträde för utanordnande av 10 000 mark i nödhjälp (!) , då ha vi i korthet redogjort för det viktigaste från

okynnesstrejkens dagar i Vasa 1917.

Som synes, gick det fredligt till i vår stad, vilket tyvärr icke varit fallet å flere andra orter i landet. Stor oro framkallades emellertid av den brutalt åstadkomna isoleringen från yttervärlden och medborgarna hälsade säkerligen med glädje söndagens – tämligen överraskande – budskap om strejkens avblåsande från arbetareorganisationernas sida. Vad som nu gjorde strejk /oläsligt/så kortvarig, synnerligast som de inhöstade vinsterna icke äro alltför stora, är icke riktigt klart men det är ett glädjande faktum. Hade man kommit till insikt om det horribla i detta / UW sista raden på tidningssidan går omöjliga att tyda/ var där någon mera tvingande orsak. Det är svårt att veta.²⁰⁹

Emellertid är horisonten icke ännu klar. De självsvåldiga beslut som fattats i samband med strejkens upplösande och det av hot om upplösning åtföljda ultimatum om bildande av en rent socialistisk regering, vilket bjudes vår lagliga lantdag på spetsen av ryska bajonetter, kunna icke utan visare godtagas av Finlands folk. **Vi tro att fortfarande andra än våra finsk-ryska bolschewiker ha något att säga i landet. Och i detta fall måste det göras gemensam front mot dem, som icke mera kunna anses vara annat än öppna fiender till en lugn och lagbunden samhällsordning. Segern skall ändå sist och slutligen icke tillfalla de orättrådiga.**

För det borgerliga samhällets reaktion mot våldsregimen redogörs närmare på annat ställe i bladet.²¹⁰

²⁰⁹ Wasabladet onsdagen den 21 november 1917.

²¹⁰ Wasabladet onsdagen den 21 november 1917. Detta var hela denna artikel dechiffrerad från mkt dålig filmning.

21 nov 1917.²¹¹ De strejkande höll ett möte på Järnvägstorget kl 15 på måndagen och beslöt att avlysa strejken till kl 21 samma dag. De kom med en mängd villkor och krav bl a hur länsstyrelsen skulle vara sammansatt m m.

21 nov 1917.²¹² Rubrik: "Svaret på socialisternas våldspolitik". "I går kl 14 f m sammanträdde i Waasan nuijas/?/ lokal ett har tre hundratal representanter för de borgerliga samhällsklasserna för att diskutera och besluta i anledning av det sakläge socialdemokraterna tillskapat genom sin strejk. Som ordförande fungerade vice häradshövding L. Alajoki/?/ och som sekreterare J. Renwall. " Först en rapport från läget i Hfors där lantdagen inte ville sammanträda förrän beväpnade rödgardister inte längre fanns på gatorna och dessa släppt de 175 skyddskårister som de tagit till fånga. M m från huvudstaden. **Det hade också diskuterats att folkrepresentanterna skulle lämna Hfors och "samlas å annan ort exempelvis Vasa."**

Man diskuterade om tjänstemannaorganisationerna skulle kunna bli solidariska med de socialistiska revolutionära kommittéerna. Troligen inte. Länsstyrelsen tänkte inte uppta sitt arbete under ngn tid medan det skulle post- och järnvägstjänstemän.

Det tillsattes en kommitté för att organisera en "hela landet omfattande organisation" och åtta medlemmar till den valdes bl a mötesordföranden Alajoki. Annat diskuterades också. "... till sist diskuterades frågan om ordningsmakten i staden. Indignationen över socialisternas tilltag att göra polisinnrättningen till en partiinstitution var stor. Man beslöt uttala, att den nuvarande ordningsmakten *icke godkännes* av samhället, som kommer att med alla till buds stående medel arbeta för att erhålla en opartisk polismakt."

Det skickades ett stödjande telegram till lantdagen i Hfors till Professor Ernst Estlander. Man kallade sitt möte för **ett "medborgarmöte"**.²¹³ 21 nov 1917 "Länsstyrelsen". De anser sig inte vara avsatta av socialisternas torgmöte, såklart. Sen står det rubrik: "Polisinnrättningen" "Endast ett par tiotal ordningskonstaplar som överlöpare". De flesta återgår inte i tjänst. Dessa nya konstaplar kommer inte att få några löner utanordnade av staden. Och under rubriken "Fabrikerna. Arbetet vidtager i dag" står "I går på morgonen öppnade de flesta av ortens industrier icke sina portar för de arbetsvilliga. Man hade starkt ifrågasatt en motstrejk som demonstration mot de strejkandes grova övervåld, särskilt mot stadens polisinnrättning, men efter överläggningar, som pågingo hela dagen, stannade man vid beslutet att så snart som möjligt återupptaga arbetet och för övrigt se tiden an. Under de överläggningar som föregingo detta beslut, betonade emellertid att arbetsgivarna frångå de planerade åtgärderna uteslutande av humanitetskäl, då en fortsatt arbetsinställelse komme att drabba många, som intet haft med socialisternas

²¹¹ *Wasabladet* onsdagen den 21 november 1917.

²¹² *Wasabladet* onsdagen den 21 november 1917.

²¹³ *Wasabladet* onsdagen den 21 november 1917.

upprörande våld mot samhället att skaffa." Post och järnväg har också kommit igång.²¹⁴

+++

22 nov 1917. Rubrik på ledaren : "Socialisternas masshets. Inför statsskickets upplösning. Våra socialdemokraters ryska apspel."²¹⁵ Och den första meningen är "Våra socialdemokrater vilja ge oss den leninska friheten."

22 nov 1917. Rubrik: "Skräckdagarnas blodskronika" om vad som skett i olika delar av södra Finland. Listor med dem som dödats under strejkdagarna.²¹⁶

Samma dag annan rubrik: "Länet och staden. **Lantdagen till Vasa.** Ett gott förslag."²¹⁷ också samma dag och tidning: "Inse socialisterna sitt stora moraliska nederlag?"

+++

24 nov 1917. Ledare: "Front mot anarkisterna!" om att *Vapaa Sana* förbereder sina läsare för att striden knappt har börjat. Finska socialdemokrater är inte som de i Europa. "Vår socialdemokrati är vrångbilden av en demokrati, det är en ren anarki, som besjälar dessa ledare för arbetarne och en stor del av dem själva." Därtill en rapport om lantdagen.²¹⁸ Samt notis och artikel om att och varför **Torppa avgår som guvernör!**/Borde excerperas båda och delvis. ulla wikander kolla/

24 nov 1917. Torppa hade aldrig accepterats av de svensktalande och hållit sig borta från svenskbygder. Han hade också visat sig vara feg. När oroligheter urbrutit i Jacobstad hade han rest bort. **Men "Det var hans ömkliga beteende under socialistdagarna som fyllde måttet. Några dagar före strejken utbrutit lämnade hr Torppa staden ehuru han bort förstå att något var i görningen. Generalguvernör Nekrasov²¹⁹ hade lämnat sin plats och den hade intagits av en marinsoldat, revolutionen hade utbrutit i Ryssland och revolution hotade vårt land, då hade Torppa bort stanna på sin plats men han flydde och lämnade tjänstemännen att stå i breschen."**²²⁰

+++

Alla Wasabladets ledare från slutet av detta år är intressanta för de ger händelserna som de upplevdes och tolkades dag för dag. **Rubriken: "Republik eller monarki?" inför ett nytt tema. Republik har hittills varit det självklara.**²²¹

+++

²¹⁴ Wasabladet onsdagen den 21 november 1917.

²¹⁵ Wasabladet torsdagen den 22 november 1917.

²¹⁶ Wasabladet torsdagen den 22 november 1917.

²¹⁷ Wasabladet torsdagen den 22 november 1917.

²¹⁸ Ledare Wasabladet lördagen den 24 november 1917 undertecknad Jarl L: son Renwall. Samt "Lantdagsbrev III. fr H:fors den 20 nov, undertecknad J. S-m.

²¹⁹ Nikolaj V Nakrasov (1879-1940 i Kazan) en liberal rysk politiker som av Kerenskijregeringen utnämndes till generalguvernör över Finland men avgick (flydde?) i november. Han var den siste generalguvernören över Finland.

²²⁰ "Ur dagboken" av Hic. Wasabladet lördagen den 24 november 1917.

²²¹ Wasabladet lördagen den 1 december 1917.

**6 dec 1917. "Finlands oavhängighetsförklaring. Den historiska dagen."
... och ur artikeln "Den 4 december blev sålunda den stora dag i vår
historia då friheten föddes."²²²**

+++

/

/Odaterat Wasa; strax för jul i december 1917. Brevet är från Gunnar Heikel till hans mor Anna Heikel född Lagus som levde i Kuopio, separerad från hans far kyrkoherde Joel Heikel, Vasa. Det verkar som om hon där bodde med eller i närheten av sin syster, som var änka.//

Käraste Mamma!

Ehuru jag i mina tankar ofta varit i Mammas ensliga rum där borta i Kuopio, har jag ej kommit mig för att skriva så ofta som jag bort. Ja, nog är det både ynkligt och tragiskt att Ma på sin ålderdom skall vara så ensam och isolerad från vänner och anförvanter och allt som kunde förljuva tillvaron och därtill ännu plågas av sjukdom och vara underkastad främmande människors mer eller mindre godtyckliga behandling. Hanna kommer ju nu också snart att flytta till Karkku och då bleve ju Ms liv ännu ödsligare och fattigare på allt medlidande och tröst. Jag har därför funderat med Vivi att Ma i vår flyttar från Kuopio till Björneborg²²³, där Aina säger sig ha en god bekväm liten lokal till buds som blir ledig i April. Den är belägen i närheten av Ainas bostad. Vivi²²⁴ kommer nu sannolikt efter helgen /dvs efter julhelgen// att resa till Mamma för att stanna där över flyttningen. Pa är näml/igen/ nu så pass mycket bättre att någon fara för livet ej mera synes vara förhanden ehuru svagheten ännu är mycket stor och man ju intet ännu kan veta om något oförutsett kunde tillstöta. Nog är han så till både kraft och själ medtagen att han blir en bruten man för sitt återstående liv. Hans venstra arm är också så förlamad att han knappt kan taga i sin hand något föremål. Han är fullt lika hjälplös som Ma. Kan ej taga ett steg på golvet utan att ledas av två personer och även då är det svårt att styra honom. Vivi har därför varit alldeles nödvändig här men kommer nog till Ma så snart det blir en möjlighet att lemna Pappa.

Som Ma väl sett i Wbl²²⁵ är Teodor nu guvernör här i staden. I sin första åtgärd, näml/igen/ i att ordna polisinnrättningen här har han icke lyckats, utan fått allmänhetens opinion emot sig. Han är liksom Pa alt för fjeskig/?/ och impulsiv, far i väg med halv vind, så att han gör sådana intrampningar/?/ att han får därför bittert sota efteråt. Hoppas dock han skall lyckas rida ut stormen och lyckas undvika den stämpel för undfallenhet och obestämthet som Pa i sina dar

²²² *Wasabladet* torsdagen den 6 december 1917.

²²³ Björneborg ligger vid västkusten i Finland och betydligt närmare Wasa. Vem är Aina?

²²⁴ Uppenbarligen får Vivi ta hand om sin sjuke far samt därtill också resa och ta hand om sin mor när denna ska flytta. Den ogifta dotterns vanliga uppgifter.

²²⁵ *Wasabladet*. Theodor August Heikel (1863 – 1930) blev guvernör i december 1917 först. Och var det till 1 april 1920. Under hela olaglighetstiden hade det vara många byten på guvernörsposten. Efter 1917 blev det finska landshövdingar (man bytte namnet på titeln till den mer svenska), tidigare var de ofta ryssar.

så mycket fått lida för. Bröderna ha i mycket samma slags naturell, samma svaga och starka sidor. –

Av Vivi hörde jag att Ma haft någon slags förebud till slaganfall. Vi trodde först att det var os, som inträngt i rummet men fick senare veta att det var något liknande slaganfallet – eller vad det nu var - i Salo. –

Svårt tycks det vara med mattillgången i Kuopio. Livet är ju nu 3 ggr dyrare än under fredstiden. Så det blir nat/urligtvis/ omöjligt för Ma att komma till rätta ens närmelsevis med de gamla penningförsändelserna.²²⁶ Mamma bör emellertid ej oro sig för det ekonomiska; nog skola vi söner se till att det nödvändiga materiella ej skall saknas. Också jag och min familj skulle haft det svårt i ekonomiskt avseende dessa tider om jag ej bedrivit en rätt omfattande affärsverksamhet som varit rätt inkomstbringande. Också Einar har försökt sig på affärer, först med en viss framgång. Men nu är jag rädd att han kommer att göra rätt kännbara förluster då han ej varit försiktig nog i sina transaktioner. –

Einar är annars olycklig i sitt äktenskap; det är t o m fråga om skiljsmessa. Nu till julen reser Alma till sina släktingar och är borta par månader; kanske blir det början till definitiv uppgörelse ty bäst vore det att taga ut steget i tid ty deras förhållande saknar den förståelse som kan binda ihop makar för ett långt liv. Det är rysligt då två människor skola pina varandra. –

Mitt liv är fortsättningsvis mycket lyckligt och harmoniskt. Victoria och jag växa fastare samman med åren. Våra barn äro också mycket välartade och hoppas jag vi skola få glädje av dem. I skolan går det bra för alla. Armas har mycket lätt för att lära, snabb och klar uppfattning har han. Lilla Ulla är utomordentligt kär; en solstråle i hemmet. Kanske just därför att vi ha det så bra, vill medkänslan för mindre lyckligt lottade måhända vara alltför liten. – Så många människor det finnes av våra närmaste som äro ensamma och övergivna. Ma är ensam. På likaså och Vivi har ej något rotfäste. Arvid känner sig såsom landsförvist och önskar intensivt lemna det hårda hänsynslösa Amerika²²⁷. Einar är ensam och melankolisk, likaså Aina och Lydia; och sedan Teodor stackare, som så nyligen förlorat sin präktiga Ida och som nu i synnerhet i denna sin ansvarsfulla post vore i behov av stöd, råd och uppmuntran.

Jag läste nyligen en mycket gripande bok: "Ensamhet"²²⁸ som utvisar huru ensamma och övergivna människorna i själva verket äro; och huru själva medkänslan ofta bottnar i största egoism. Huru få äro de ej, som äga kärleken som kunna hänge sig, vila i en annans själ. I denna ensamhetskänsla här på jorden har kärleken till det överjordiska, till en allt omfamnande fullkomlig själ – till Gud – sin innersta grund. Vi vilja ej vara isolerade i en iskall rymd, vi fordra att vara beroende av en överseende förlåtande förstående osjälvisk kärlek. – Jag är övertygad att Ma också i sin ensamhet har förnummit en fläkt av det

²²⁶ Sönerna sänder pengar till sin gamla mamma, prostens har ingen pension och avskyr sin hustru.

²²⁷ Yngre bror som blev kvar i USA.

²²⁸ Kan det vara Ralph Waldo Emerson, *Samfundsliv och ensamhet. Essayer.* (eng Society and Solitude 1870) Övers av August Carr. Stockholm: Björck och Börjesson 1917. Eller Ernst Zahn, *Ensamhet: berättelser från Alperna*, övers Hugo Hultenberg, Uppsala: Lindblad 1916. Troligen Emerson!!

fullkomliga absoluta, annars kunde ej Ma bära sitt på yttre lycka så fattiga liv. Måtte denna stora ande som uppfattar varje dallring av mammas av människor så missförstådda och vantolkade sjäsliv, omgjuta Ma med den inre lycka som ej kan för andra förklaras, och måtte denna ensamhetens harmoni med världssjälén nu under den instundande helgen skänka Ma det som ingen dödlig förmår giva. –

Till julen skall jag ännu skriva åtminstone ett kort och sända Ma någon bok. Med varmaste hälsningar till Hanna och min egen av världen så övergivna moder av tillg. sonen Gunnar.

+++

11 dec 1917. Rubrik "Brev från Helsingfors Till Wbl Hotet mot stadsfullmäktige" ²²⁹ **Samma dag om att Theodor Heikel tillträtt som landshövding.** ²³⁰ **"Länets nye hövding, forstrådet T. A. Heikel, tillträdde sitt ämbete i går.** Efter att först ha besökt länsstyrelsens olika avdelningar och låtit presentera tjänstemännen för sig, kallade han kl. 12 tjänstemännen till sitt ämbetsrum, där han riktade sig till dem med ett andragande på finska och svenska. Landshövdingen erinrade särskilt om, att tjänstemännen i sin verksamhet böra vara strängt opartiska och icke låta leda sig av parti- eller andra störande intressen. Även böra tjänstemännen vinnlägga sig om en snabb handläggning av ärendena och komma ihåg, att de äro till för allmänhetens skull och icke allmänheten för dem. – I detta sammanhang berörde landshövdingen även de nu **gällande guvernörsinstruktierna, vilka enligt hans mening borde undergå särskilda av de nuvarande politiska förhållandena betingade omändringar och särskilt omläggas i mera demokratisk riktning.** – Beträffande arbetet vid länsstyrelsen ville landshövdingen ytterligare påminna tjänstemännen om deras lagstadgade rätt att till protokollet anteckna sin avvikande mening i händelse av meningsolikhet med landshövdingen, varigenom de kunna undgå att bli lidande för eventuellt mot deras uppfattning stridande beslut.

Sedan landshövdingen slutat med en förhoppning om gott samarbete, besvarades talet å tjänstemännens vägnar av t f landssekreteraren D. Eskelä /?/ ²³¹

+++

13 dec 1917. Rubrik: "Rösterna från Sverige." ²³² som sammanfattar hur debatten har gått i Sverige. Hittar inga namn men en broschyr nämns som heter *Vänsterns väg* skriven av signaturen En Radikal. /inte en så rasande intressant artikel/

+++

²²⁹ Ledare *Wasabladet* tisdagen den 11 december 1917.

²³⁰ "Den nye landshövdingen. Tillträdde sin post i går." *Wasabladet* tisdagen den 11 december 1917.

²³¹ "Den nye landshövdingen. Tillträdde sin post i går." *Wasabladet* tisdagen den 11 december 1917. Hela notisen. Av intresse i denna dags tidning är också "Militärfrågan och socialisterna".

²³² Ledare i *Wasabladet* torsdagen den 13 december 1917.

15 dec 1917. Rubrik: "Lantdagsbrev. V. H:fors den 11 dec. **Finland självständig republik**"²³³ och sen första meningen: "De tre orden här ovan innehålla oändligt mycket och oförbehållsamt måste jag tillstå att jag icke vågat hoppas att redan *före* jul kunna sätta dem som överskrift på ett lantdagsbrev." Senare i detta brev ... "**Äntligen har 18-julilagen, den olycksaliga s k maktlagen, bragts ur världen, om slutgiltigt eller ej må dock lämnas osagt.**" Men socialisterna vill tydligen ha den kvar. Vid en omröstning blev den dock bortröstad. "Sörjande vid dess bår står endast de röda, som förblindade av oförsonligt *klasshat* och bundna av hemliga avtal med de ryska bolschevikerna ställt 18-julilagen framom landets självständighet!"²³⁴

+++

18 dec 1917. Rubrik: "Stadens polisinrättning. Vill den nye landshövdingen skapa en polisinrättning av rödgardister?"²³⁵ Text: "I slutet av senaste vecka omtalades **att underhandlingar mellan socialisterna och landshövding Heikel pågått** i syfte att lösa konflikten vid stadens polisinrättning. Det meddelades att ett medlingsförslag framställts av landshövdingen och att man snart hoppades komma till en lämplig överenskommelse.

Landshövdingen lär ha gått med på följande uteslutande i socialisternas intresse avfattade förslag:

- 1) Sekreteraren och t f polismästaren Finnberg samt kanslipersonalen återinträder i verksamhet.
- 2) Detektiva avdelningens kommissarie och manskap återinträda i tjänstgöring utom detektivkonstaplarna Kristo och Knuts /tveksam om namnen UW/ vilka avskedas.
- 3) Av ordningsavdelningen konstaplar avskedas följande: överkonstaplarna Kuivinen och Woima, äldre konstaplarna Häggblom, Smeds, Rönnholm, Rosenlund, Sandberg, bröderna Törmä, Holm, Rasku, Spån, Norrgårdh, Kiltinen, Granberg, Lindgren och Henriksson samt yngre konstaplarna Kuusiranta, Niemelä, Huhtala, Salmela, Tuuf, Granholm, Rintala, Lehtinen, Id, Forsander, Hjärpe och Wilamo.

Istället för de 33 till avskedande förslagna konstaplarna skola enligt överenskommelsen antagas 32 av socialisterna namngivna rödgardister. Tidigare funnos i polisinrättningen 18 konstaplar, som anslutit sig till Röda Gardet, vilka sålunda komma att besätta 50 av ordningsavdelningens 60 konstapelbefattningar.

Vilka personer socialisterna föreslagit i de prickades ställe lyckades vi icke ännu i går utreda, men torde, enligt vad man erfarit, flere av dem vara personer med brokigt förflutet.

Landshövding Heikel har meddelat t f polismästaren om de förestående avskedandena. Tills vidare har officiell order härom icke utfärdats.

²³³ Ledare i *Wasabladet* lördagen den 15 december 1917, undertecknat J. S-m.

²³⁴ Ledare i *Wasabladet* lördagen den 15 december 1917, undertecknat J. S-m.

²³⁵ *Wasabladet* tisdagen den 18 december 1917.

*

Med ytterlig förvåning tager man del av denna överenskommelse, som vår nye landshövding ansett sig kunna gå in på. Ett 30-tal poliskonstaplar, som hava bakom sig en långvarig och oförvitlig tjänst, skulle utan rannsaking och dom avskedas för att ersättas med lika många fullblodsrodgardister av den sort, som vår samhälle i detta nu hatar in i sin själ. De till avskedande föreslagna hava ingenting annat emot sig, än att de vägrat inskriva sig i rodgardisternas led och svärja sig åt socialisterna.²³⁶ De hava helt enkelt hävdad den urgamla uppfattningen, att en polisman skall vara en ordningens waktare som som sådan göra vad hans plikt och reglemente bjuder, ingenting vidare. Denna uppfattning delar hela det ordnade samhället och därför har det med full gillande godkänt deras åtgärd att avhålla sig från tjänstgöring till dess stadens polisnärättning åter kommit i lagliga händer.

Landshövding Heikel börjar sin verksamhet i länet med att låta socialisterna kommendera bort det gamla, erfarna och plikttrogna manskapet vid Wasa stads polisnärättning. I det kränkta manskapets och det borgerliga samhällets namn inlägga vi mot planerna den skarpaste protest. Socialisterna i staden ha med grovt våld bemäktigat sig stadens polisnärättning och ingen överenskommelse med dem kan träffas med mindre de gå in på att helt och hållet utrymma närättningen. De hava ingen som helst rätt att framställa några yrkanden om hämndåtgärder mot poliskonstaplar som hållit på lag och rätt, och man kan icke alls förstå, vilken anledning landshövdingen haft att ställa sig medgörlig till deras fullkomligt huvudlösa och rättsvidriga fordringar.

Ännu en sak. Måne landshövdingen har observerat, att bland de 30 ordningskonstaplarna, som socialisterna vilja avskeda, ingå *samtliga svensktalande* poliser vid sagda avdelning? Redan nu har det varit så klent beställt med svenska språket vid polisnärättningen, att allmänt missnöje försports och nu skulle samtliga svenska ordningskonstaplar samt en svensk detektiv avskedas för att ersättas med finstalande rodgardister. Detta är dock någonting oerhört i denna stad, vars befolkning till minst hälften är svensk och vars omgivande landsbygd är uteslutande svensk. Redan ur denna synpunkt är förslaget således fullkomligt omöjligt.

Vid närmare granskning av den väntade överenskommelsen med socialisterna kan man – då man fortfarande vill tro något gott om den nya landshövdingen – icke annat förmoda än att landshövdingen underlåtit att sätta sig in i den viktiga frågan det gällt att behandla och på ett alldeles oförsvarligt sätt låtit draga sig vid näsan av socialisterna. Har han åter efter moget övervägande gått in på detta oerhörda övervåld mot stadens polisnärättning, måste vi på det allra skarpaste ogilla hans förfarande.

Den allmänna opinionen i staden var i går, då saken blev bekant, ytterst upprörd. Man yrkar bestämt på att landshövdingen hävdar polisnärättningen rätt gentemot alla slags planer från socialisternas sida. En

²³⁶ *Wasabladet* tisdagen den 18 december 1917.

bestämd fordran till dem att lämna den självsvåldigt usurperade polisinnrättningen hade varit en av Svinhufvud utnämnd landshövding värdigare än denna bedrövliga flathet mot anarkister.²³⁷

*

Av det prickade polismännen ha Kuivinen och Pelkonen tjänstgjort vardera 28 år. Matts Häggblom 20, Smeds och Knuts 18 år, Woima, Järvi och Rasku 16, P. Törmä 15, R. Törmä 14, Sandberg (den enda svenska ridande konstapeln) och Henriksson 12, Rönnholm, Rosenlund, Holm, Spån, Rygård och Kisttinen 11 år, Kristo 10, Granberg och Lundgren 5, Wilamo 3 och Kuusiranta 1 år. Under detta år ha antagits Riemelä, Huhtala, Salmela, Tuuf, Granholm, Rintala, Lehtinen, Id, Forsander och Hjärpe.²³⁸

Skola dessa med sina familjer till tack för trogen tjänst kastas på bar backe i dyrtiden för en nyck av rödgardisterna."

+++

18 dec 1917. Rubrik: "Rödgardisternas vakthållning. Stadsfullmäktiges svar på utpressningsförsöket."²³⁹ och så texten: "Med anledning av rödgardisternas anhållan om 20 000 mark som ersättning för att gardet 'upprätthållit ordningen' i staden under strejktiden och därefter har stadsfullmäktiges kansli avgivit svar, i vilket framhålles att frågan om avlöning av polisinnrättningens manskap icke ankommer å stadsfullmäktige, enär polisernas avlöning bestämmes av statsverket och staden enbart bidrager med en tredjedel; i anseende härtill komma stadsfullmäktige icke att till behandling upptaga förevarande anhållan."²⁴⁰

18 dec 1917. Rubrik: "Oerhörd anarki i Åbo".²⁴¹

+++

20 dec 1917. Ledarens rubrik: "**Rösterna från Sverige II**".²⁴² En lång artikel främst om hur olika tidningar i Sverige skriver om situationen i Finland. Långt in kommer: "I jämförelse härmed är kyligheten i tonen hos det Brantingska organet tämligen påfallande. Socialdemokraten skriver: 'Det synes vara rimligt, att man avvaktar en tidpunkt då förhållandena i Finland stadgat sig. Detta har ännu inte skett.' Det som härvid sticker i ögonen är det socialistiska partiorganets tämligen nybakade och därför något ansträngda officiella hållning, som ju ytterligare låter förklara sig av att hr Branting, som för när sköter sin illa åtgångna hälsa, har överlämnat tidningen i yngre händer. Men mer än detta ägnad att väcka uppmärksamhet är otvivelaktigt den säkerligen icke tillfälliga likhet Social-Demokraternas uttalande har med ett par franska tidningsuttalanden, som i dessa tider sett dagen i frågan om erkännandet av Finlands självständighet. Lyckligtvis tycks tidningen stå ganska ensam om sin mening. Sålunda har

²³⁷ *Wasabladet* tisdagen den 18 december 1917.

²³⁸ UW reserverar sig för namnen. Frakturstilen gör det svårt för mig att säkert bestämma stora bokstäverna i början av nam. *Wasabladet* tisdagen den 18 december 1917.

²³⁹ *Wasabladet* tisdagen den 18 december 1917.

²⁴⁰ *Wasabladet* tisdagen den 18 december 1917. Hela notisen.

²⁴¹ *Wasabladet* tisdagen den 18 december 1917. Artikeln följer efter denna rubrik.

²⁴² *Wasabladet* torsdagen den 20 december 1917.

exempelvis partikollegan Smålands folkblad gjort sig till försvarare för en mening av fullkomligt motsatt slag. Att den yttersta samhällsvänsterns press ingenting kan ha att invända mot Finlands självständighet är avgjort.

Under dessa förhållanden lider det icke några tvivel om att en svensk aktion till Finlands förmån har stöd i en synnerligen vidsträckt folkopinion i Sverige. A/fton/bl/adet/ har sammanfattat centralpunkten i Finlandsfrågan genom att framhålla att ett svenskt uppträdande främst bör gå ut på att få till stånd ett skandinaviskt erkännande av Finlands suveränitet och i andra rummet att lämna Finland nödigt bistånd vid ordnandet av livsmedelsfrågan. Härmed är vi sålunda på nytt inne på frågan om ett direkt svenskt ingripande.” Och med detta hängande som en fråga slutar denna ledare.²⁴³

20 dec 1917. Rubrik: ”Stadens polisinrättning”²⁴⁴ och så texten: ”Vi ha från **landshövding Heikel mottagit följande förklaring:**

De i tidningarna synliga meddelandena om försöken att ordna förhållandena inom polisinrättningen äro delvis missvisande. Underhandlingarna hava pågått med socialdemokratiska partiets kommunalorganisations delegerade, men äro ej slutförda, då detta underskrives. Såsom bas för underhandlingarna har legat inrättandet av en ordningsnämnd. Om ordningsnämndens sammansättning och befogenheter råda dock olika meningar. Mina bemödanden hava gått ut på att få till stånd en principiell överenskommelse, vars förverkligande skulle överlämnas åt den föreslagna ordningsnämnden. Det var min avsikt att, sedan möjlighet till samförstånd ernåtts, överföra underhandlingarna på en bredare bas med full offentlighet.

Genom att jag telegrafiskt kallades till Helsingfors avbröts underhandlingarna. Före min avresa var det nog fråga om entledigande av en del poliser. T f polismästaren har dock tydligen riktigt uppfattat innebörden av detta samtal, då inga avskedanden under min frånvaro försiggått. Om sådana bleve nödvändiga, skall varje fall särskilt prövas och avgöras in casu.

Vid den konferens i senaten, vartill landets guvernörer och en del polismästare varit kallade, behandlades förslaget om ny lag för städernas polisinrättningar. Upplysningsvis må meddelas att förslaget förutsatte inrättandet av kommunala ordningsnämnder för polisinrättningar. Även lantdagens eget initiativ i frågan torde innehålla enahanda stadganden.²⁴⁵

Vid konferensen upplystes vidare, att ordningsnämnderna i de städer, där sådana funktionerat, varit till stor nytta och att tack vare dem ordningen kunnat upprätthållas. Ytterligare rådde endast en mening därom, att vid förefallande konflikter mellan olika samhällselement måste för att förebygga katastrofer underhandlingarnas väg beträdas. Det är den enda möjliga under närvarande tid.

²⁴³ Wasabladet torsdagen den 20 december 1917.

²⁴⁴ Wasabladet torsdagen den 20 december 1917.

²⁴⁵ Wasabladet torsdagen den 20 december 1917.

Slutligen vill jag tillägga, att jag gärna såge, att tidningarna för framtiden ville direkt vända sig till mig för erhållande av upplysningar beträffande länsstyrelsens och min verksamhet. Jag skall gärna stå till tjänst. Jag tror att därigenom många missförstånd skola kunna undvikas.

Wasa, den 19 december 1917.

T. A. Heikel

Anhålles förbindligast att de tidningar, som intagit eller refererat något av de i Wasa utkommande tidningarnas uttalande om ordnandet av polisinrättningen i Wasa, godhetsfullt ville införa jämväl förestående belysning.²⁴⁶

*

Till ovanstående vilja vi framhålla, att vi icke uttalat oss i frågan om ordningsnämnd. En sådan vore utan tvivel bra, blott det ses till att icke socialisterna besitta majoriteten i den, ty i och med detsamma är dess mission förfelad. Socialisterna ha mer än tydligt visat i vilken riktning de vilja leda landets ordningsmakt och det vore en ren bankruttförklaring av det borgerliga samhället att godkänna o/ch/ legalisera deras anarki. Det kan icke komma i fråga. Hellre må de med våld innehava polisinrättningarna – så länge det går.²⁴⁷

Landshövdingen erkänner att det var frågan om att entlediga "en del poliser". Vi anteckna med nöje att landshövdingen icke låtit verkställa avskedandena. Det hade också varit en fullkomligt oförsvarlig åtgärd, ägnad att låta rödgardisterna triumfera över lag och rätt.

*

Gårdagens nummer av Wapaa Sana meddelar, hur långt man hade hunnit i överenskommelse innan den på tisdagen plötsligt omintetgjordes. Landshövdingen hade godkänt socialisternas förteckning över de nya konstuplarna som skulle antagas och lovat uppsäga 33 av de gamla polismännen. Dessutom hade han lovat att i polisinrättningens chefskap skulle intagas även socialister, bl a till en nyplanerad andra ordningskommisarietjänst. Till inrättningens 'styrelse' (...junta, avser väl ordningsnämnden) skulle utses av socialister och 2 andra ; av de senare skulle landshövdingen vara den ena och skulle han även utse den andra. Polismästaren och manskapets representant skulle i nämnden endast hava yttranderätt.

Efter sin återkomst från Helsingfors på tisdagen meddelade landshövdingen åt soc/ialistiska/ kommitté, att hans resa inte hade lett till sådana resultat, som den vid underhandlingarna träffade överenskommelsen förutsatte. Å prokuratorsexpeditionen hade man förklarat att landshövdingen icke får delta i dylika underhandlingar innan i saken konfererats med stadsfullmäktige och magistrat. Massuppsägningen av poliser hade man förklarat vara olaglig, utan borde varje uppsägning behandlas särskilt för sig.

Då underhandlingarna mellan landshövdingen och socialisterna således gått om intet, lovade landshövdingen om situationen underrätta

²⁴⁶ Wasabladet torsdagen den 20 december 1917.

²⁴⁷ Wasabladet torsdagen den 20 december 1917.

stadsfullmäktige och magistraten, på det att underhandlingarna med dem måtte fås till stånd.

Wap/aa/ Sanas meddelanden äro märklige. De visa att landshövdingen lärde ett och varje av sin resa till Helsingfors. Dock sådant som han hade bort förstå av sig själv.

*

Sedan underhandlingarna mellan socialisterna och landshövdingen tills vidare strandat, ha såväl t f polismästaren Finnberg som detektiva avdelningens och ordningsavdelningens gamla manskap ånyo lämnat polisinnrättningen, vilken åter befinner sig i samma tillstånd som efter strejkdagarna, d v s i händerna på rödgardisterna och de konstaplar, som inskrivit sig i deras led.

Vårt samhälle får giva sig till tåls till dess stunden kommer, då det har möjlighet att åter införa en laglig stark ordningsmakt. Vi hoppas den stunden icke är alltför avlägsen.²⁴⁸

+++

20 dec 1917. Rubrik: "Pogromerna i Åbo. Tre skräcknätter. – Rysk militär måste återställa ordningen i den fria Finland."²⁴⁹ Några dagar senare skrevs ett "förlikningsprotokoll".²⁵⁰

+++

23 dec 1917²⁵¹. Om ordningsnämnden. "Enligt uppgift kom landshövdingen ganska bra överens med socialisternas delegerade i polisfrågans ordnande utom beträffande ordningsnämndens sammansättning. Där framställde de tydligen fordringar som han icke kunde gå in på.

Det ser nästan ut som om man allmänt skulle anse det – icke allenast i Vasa utan även annorstädes – som en självklar sak att socialister måste höra till ordningsnämnderna. Socialisterna själva fordra för sig majoriteten av platserna medan de borgerliga önska att socialisterna borde utgöra minoriteten eller åtminstone icke förfoga över mer än halva antalet platser.

Men har icke socialisternas uppförande – särskilt efter den s k storstrejken – varit sådant att de förverkat varje rätt att komma i åtanke vid besättande av platserna ifråga."

Om rödgardisterna får platser kommer förtroende för polisen att försvinna. De driver "klasspolitik". Men till ordningsnämnderna skulle man inte vara politiskt utsedd.

"De olika klasserna och elementen inom samhället äro alla behövlige. Ett gott samförstånd måste råda dem emellan. Men det är visst för mycket begärt att man ska parlamentera med brottslingar, som med egenhandsrätt drivit bort lagliga tjänstemän och själva intagit deras platser." ...

²⁴⁸ *Wasabladet* torsdagen den 20 december 1917. Detta var hela denna artikel.

²⁴⁹ *Wasabladet* torsdagen den 20 december 1917. En lång artikel bl a om plundringar.

²⁵⁰ "Från Åbo. Kompromissen med anarkisterna." *Wasabladet* söndagen den 23 december 1917.

²⁵¹ "Från allmänheten. Ordningsnämndens sammansättning", insändare undertecknad O. Eklund. *Wasabladet* söndagen den 23 december 1917.

"Senaten är helt borgerlig trots en stark socialistisk minoritet finnes i lantdagen. Varför kunde icke samma principer följas i fråga om de lägre myndigheterna? Varför borde i en stad som t ex Vasa halva antalet medlemmar i ordningsnämnden utgöras av socialister, eller av personer som är medansvariga för 'det största brott som begåtts i Finlands historia', d v s den revolutionära storstrejken och dess efterdyningar."²⁵²

+++

23 dec 1917. Rubrik: "Landsorten. Bygdebrev. Till Wasabladet Lag och ordning."²⁵³ En artikel full av hatfyllda ordval: " ... den dagen kommer då lagen ska utkräva en rättvis tribut av dessa mördarhopar, som satt självsvåldet till högsta rättesnöre för sina djuriska instinkter." och annat liknande. Starkt polariserande skrivningar. Kolla mera ulla wikander

+++

/Svensk Uppslagsbok: " Men då bolsjevikregimen vidtog i det forna kejsardömet förstod man, att den skarpa motsats mellan olika sociala grupper, som redan tidigare skymtat vid viktiga vändpunkter ... Genom den ryska soldatesken spred sig bolsjevismen hastigt bland den lösa befolkningen i Finland. I förlitande på rysk hjälp förbereddes proklamerandet av proletärdiktatur."²⁵⁴

+++

/"Störtandet av tsarregimen erbjöd Finland möjligheten att förklara sig helt självständigt den 6 december 1917. Men detta innebar inte det lyckliga slutet på landets frigörelse från främmande makt. Sedan det yttre trycket försvunnit, ledde de sociala motsättningar som pyrt sedan sekelskiftet till en våldsam konfrontation. Trots att Lenin erkänt Finlands självständighet på nyårsafton 1917, förblev 40 000 ryska trupper stationerade i Finland och bolsjevikerna uppmuntrade socialisterna i landet att gripa makten i hopp om att revolutionen skulle föra tillbaka till Sovjetryssland det, som tsaren förlorat. De röda gardena som bildats av socialiströrelsens radikala flygel drabbade samman med de vita garden som leddes av general Mannerheim..."

Inbördeskriget rasade "från januari till maj 1918 med en förlust på sammanlagt 30 000 finländare av vilka många föll offer för den terror som utövades på båda sidor."²⁵⁵/

²⁵² "Från allmänheten. Ordningsnämndens sammansättning", insändare undertecknad O. Eklund. *Wasabladet* söndagen den 23 december 1917. "Från allmänheten. Ordningsnämndens sammansättning", insändare undertecknad O. Eklund. *Wasabladet* söndagen den 23 december 1917.

²⁵³ *Wasabladet* söndagen den 23 december 1917. Undertecknat J.-I.

²⁵⁴ *Svensk Uppslagsbok*, Malmö: Förlagshuset Norden 1948 sp 640.

²⁵⁵ Max Jacobson, *Finlands väg 1899-1999. Från kampen mot tsarväldet till EU-medlemskap*. Stockholm: Atlantis 1999: 39f